

2731

ASHA ARCHIVES

॥ अ० ध ॥

॥ १ ॥

ॐ नमः श्रीधम्मराजाय ॥

॥ नत्वा गुरुं त्रिरुत्तुच कथयामि समासतः

॥ सर्वसत्त्वानुकम्पाय धम्मजैरास्यसत्कथाम् ॥ १ ॥ अथ धीमान्महासत्त्वो जिनश्रीरा
ज आत्मवित् ॥ जयश्रीयंयतिन्नत्वा साउजलिरेवमव्रवीत् ॥ २ ॥ भदन्तश्रोतुमिच्छामि
संघरत्नस्य सन्मतेः ॥ श्रीमतोलोकनाथस्य माहात्म्यं गुणमुत्तमम् ॥ ३ ॥ तच्छ्रीम
द्बोधिसत्त्वस्य त्रैलोक्याधिपतेः प्रभोः ॥ गुणमाहात्म्यमाख्यातुं महसि त्वञ्जगद्विते ॥
४ ॥ इतिसम्प्राथ्यमानासौ जयश्रीर्मतिमान्यतिः ॥ जिनश्रीराजमालोक्य तंयतिमे
वमव्रवीत् ॥ ५ ॥ साधुश्रुणु महाभाग यथामेगुरुणोदितं ॥ तथाहन्ते समासेन प्रवक्ष्या
मिजगद्विते ॥ ६ ॥ तद्यथासौ महाराजो भूयोशोको नराधिपः ॥ विहारे कुकुटारामे धम्म
श्रोतुं समचरेत् ॥ ७ ॥ तत्र स समुपाविश्य समन्त्रिजनपौरिकाः ॥ उपगुप्तं तमहन्तं

॥ गुरुः ॥

॥ १ ॥

पुणत्वासमुपाश्रयत् ॥ ८ ॥ तत्रससमुपागत्य तमहन्तं प्रतिमुदा ॥ अभ्यर्च्यसाञ्ज
लिर्नत्वा पार्थमेदेवमादरात् ॥ ९ ॥ भदन्तश्रीतुमिच्छामि लोकेशस्यजगत्पुमोः ॥ सद्द
र्मगुणमाहात्म्यं तस्मादेष्टुमर्हति ॥ १० ॥ एवं तेनमहीन्द्रेण पार्थ्यमानससन्मतिः ॥ उ
पगुप्तोमहोपालन्तमालोक्यैवमादिशत् ॥ ११ ॥ साधुशृणुमहाराज यथाश्रुतंमयागु
रोः ॥ तथाहन्तेपुत्रंक्षयामिमाहात्म्यंत्रिजगत्पुमोः ॥ १२ ॥ तद्यथासौमहाबुद्धः शाक्य
मुनिर्जगद्गुरुः ॥ धर्मराजोमहाभिज्ञः सर्वज्ञोऽहन्मनोश्वरः ॥ १३ ॥ भगवाञ्छ्री
घनःशास्ता तथागतोविनायकः ॥ मारजित्सुगतोनाथस्त्रैधातुकोधिपोजिनः ॥ १४
श्रीमतोऽनाथनाथस्य गृहस्थस्यमहात्मनः ॥ विहारेजेतकोद्याने विजहारससाधिकः
॥ १५ ॥ तदातत्रमहासत्त्वो बोधिसत्त्वोजिनात्मजः ॥ मैत्रेयपुमुखास्सर्वेसद्धर्मश्रीतु

॥ अ० ध ॥

॥ २ ॥

मागताः ॥ १६ ॥ तत्रतं श्रीघनदृष्ट्वा सुप्रसन्नाशयामुदा ॥ तत्पादाब्जे पुणत्वात्सभा
यांसमुपाश्रयेत् ॥ १७ ॥ सर्वे पुण्येकबुद्धाश्च अर्हन्तः समुपागताः ॥ भगवन्तंतमा
नम्य तत्रैकान्तसमाश्रयेन् ॥ १८ ॥ श्रावकाभिक्षवश्चापि यतयो ब्रह्मचारिणः ॥ आ
स्तारंतं पुणत्वात्सभायांसमुपाश्रयेन् ॥ १९ ॥ ऋषयोऽपि महासत्त्वाः सर्वे सद्धर्मवा
जिनः ॥ दूरान्तं श्रीघनं दृष्ट्वा पुण्यसमुपागताः ॥ २० ॥ ब्रह्मादयो महाभिज्ञा भास
यन्तः समंततः ॥ दूरान्तं सुगतं दृष्ट्वा पुण्यमंतः समागताः ॥ २१ ॥ इन्द्रादयः सुराः स
र्वे सद्धर्मा मृतलालसाः ॥ पश्यन्ती दुरती नत्वा आस्तारंतं समागताः ॥ २२ ॥ तथाग्नि
प्रमुखाः सर्वे लोकपालाः प्रमोदिताः ॥ भगवन्तंतमालोचयदूरान्त्वासमागताः ॥ २३
॥ तथा सर्वे च गंधर्वा धृतराष्ट्रादयोऽपि ते ॥ सुदूरान्तं निरीक्षन्ता नमंतः सहसागताः

॥ रुंगुः ॥

॥ २ ॥

॥ २५ ॥ विरुडकादयः सर्वे कुभाण्डश्चपुमोदिता ॥ तेषिसदूरतोदृष्ट्वा नमंतः सह
समागताः ॥ २६ ॥ विरुपाक्षादश्चापि सर्वेनागाधिपास्तथा ॥ तेषिदृष्ट्वासुदूरान्तं
जिनंनत्वासमागताः ॥ २७ ॥ वैश्रवणादयश्चापि यक्षासर्वेपुमोदिताः ॥ पश्यतोदृ
ष्टोनत्वा तंमुनिंसमुपागताम् ॥ २८ ॥ एवंसूर्यादयः सर्वे गृहाधिपासमागताः ॥
सर्वोस्तारागगाश्चापि सर्वविद्याधरा अपि ॥ २९ ॥ सिद्धाः साध्याश्चरुद्राश्च वायव
श्चमहेश्वराः ॥ कामधात्रीश्वरासर्वे श्रीपतिपुमुखा अपि ॥ ३० ॥ गरुदेन्द्राश्चसर्वापि
किन्नरेन्द्राद्रुमादयः ॥ वेत्रचित्रादयस्सर्वे दैत्येन्द्राराक्षसा अपि ॥ ३१ ॥ महोरगाश्चना
गाश्चसर्वेपिजलवासिनः ॥ सर्वेपिदेवपुत्राश्च सर्वेपिचाप्सरागणाः ॥ ३२ ॥ सर्वांगं
धर्वकन्याश्च सर्वाः किन्नरकन्यकाः ॥ नागकन्याश्चदिव्यांगा रक्षाकन्याश्चभद्रिकाः

॥ अ० ध ॥

॥ ३ ॥

॥ ३३ ॥ यक्षकन्या असंख्येया तथा च दैत्यकन्यकाः ॥ असंख्ययास्तथा विद्या धरकन्या
मनोहराः ॥ ३४ ॥ सिद्धकन्यास्तथा साध्य कन्याश्चापि मनोहराः ॥ देवकन्यादयश्चा
न्य कन्याः सर्वा प्रमोदिताः ॥ ३५ ॥ दूरान्तं त्रिजगन्नाथं पूजत्वा समुपागताः ॥ समी
क्ष्य संप्रभासन्त मुपतस्थुः सभान्तिके ॥ ३६ ॥ तथा च ब्रह्मचारिण्यो भिक्षुण्यश्चैलका
अपि ॥ वृत्तिन उपाशकाश्चापि तथा चोपासिका अपि ॥ ३७ ॥ ऋषिकन्यास्तथाश्चा
न्यासहस्रं श्रोतुमागताः ॥ तीर्थ्याञ्च ब्राह्मणा विज्ञा स्तीर्थिकाश्च तपश्विनः ॥ ३८ ॥
राजानक्षत्रियश्चापि सर्वे राजकुमारकाः ॥ अमात्या मंत्रिणश्चापि श्रेष्ठिनश्च महाजना
॥ ३९ ॥ सैन्यायोधुगणाश्चापि भृत्या परिजना अपि ॥ गृहष्ठा धनिनः सार्थं वाहादयो
वणिग्गणाः ॥ ४० ॥ शिल्पिनः कृषिणश्चापि सर्वे कुटुम्बिनोऽपि च ॥ सर्वे वैश्याश्च रुद्रा

॥ गुरुः ॥

॥ ३ ॥

इच तथान्येसर्वजातिकाः ॥ ४१ ॥ नागराजाः पौरिकाश्चापि जानपदाश्चनैर्गमाः ॥
गाम्याः प्रत्यन्तदेशस्था कार्पाटिकाश्चपार्वताः ॥ ४२ ॥ एवंसर्वेपिलोकाश्च सम्बुद्ध
भक्तिमानसाः ॥ त्रिरत्नगुणमाहात्म्यं पियूषं पातुसागताः ॥ ४३ ॥ तत्रसर्वेपितेलोका
ब्रह्मादयश्चपागताः ॥ तंमुनीन्द्रसमालोक्य पुणमंतः पुरोगताः ॥ ४४ ॥ यथाविधिस
माभ्यर्च्य पुणत्वाच यथाक्रमं ॥ त्रितः प्रदक्षिणीकृत्य कृतांजलिपुटीमुदा ॥ ४५ ॥ त
सङ्घर्म्मामृतं पातुं परिवृत्य समंततः ॥ पुरस्कृत्य समाधाय पश्यंतः समुपाश्रयन् ॥ ४
६ ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत कुलदीप धर्म्मराजकथायां दु
ष्टसत्त्वशासनानुशंसाप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अथानन्दो महाभिज्ञो भगवन्तमवोच
तत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि शुभा शुभफलं नृणाम् ॥ १ ॥ एवंमुक्तेथ भगवान् उवा

अ० ध० ॥

॥ ४ ॥

चभिभुसन्तमम् ॥ षट्सुगतिषमग्नानां तच्छृणुष्वशुभाशुभम् ॥ २ ॥ श्रुतं पूर्वमयानन्द
सदसच्चेति जीविनाम् ॥ चतुर्योनिषु संजाताः पृथक्कर्मगता सदा ॥ ३ ॥ अण्डजाः स्वे
दजाश्चौप पादुकाश्च जरायुजाः ॥ खगाद्या अण्डजाः प्रोक्ता मानवाद्या जरायुजाः ॥ ४ ॥
स्वेदजाः कृमिकीटाद्या देवाद्याश्चौप पादुकाः ॥ दृश्यन्ते कर्मणाश्चेतत् द्रुतशीलेन धीम
ताः ॥ ५ ॥ तेषां दोषविशेषेण जायन्ते प्राणिनस्तथा ॥ चतुर्दोषे महत्साहे पूर्वजन्मवि
पाकजाः ॥ ६ ॥ षट्गतौ संभवाभूता अधमोत्तममध्यमाः ॥ स्वस्वकर्मविपाकेन ग
तिस्तेषां पृथक्पृथक् ॥ ७ ॥ तपेन जायते देवधर्मेण जायते नरः ॥ क्रोधेन जायते दैत्यं मू
ढेन जायते पशुः ॥ ८ ॥ दानेन जायते राजा पापेन जायते कृमिः ॥ तस्मात्कारणा देवध
र्मदानं पशुहस्यते ॥ ९ ॥ शुभाशुभमिदं कर्म कायवाक्चिन्तजततः ॥ फलं भुक्ते जनस्त

॥ गुरुः ॥

॥ ४ ॥

स्यलोकौन्तरेचलौकिके ॥ १० ॥ अथाहपुनरानन्दी भगवंतं जगद्गुरुम् ॥ पापानांमूलं
लोकानां व्यक्तयंसम्पदशयः ॥ ११ ॥ कायवाक्मनसाकर्मा कानिकानिकृतानिच ॥ य
त्सर्वं तद्विशेषं च वदमेवादिराट् विभो ॥ १२ ॥ भगवानाह ॥ शुभाशुभफलं नृणां यच्छृणु
ष्वस्फुटंततः ॥ धर्मेण पाप्मते मोद ममोद मशुभोद भवम् ॥ १३ ॥ पुनश्च विस्तरेण ॥
कायदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं प्रकाशितम् ॥ अदन्तपाणातिपातः काममिथ्यातथैव च
१४ ॥ वाक्दुश्चरितं कर्म चतुर्विधं प्रकाशितम् ॥ मृषापिशुनपारुष्यं सभिन्नेत्याह धीम
ताः ॥ १५ ॥ मनोदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं विदुर्बुधैः ॥ अभिघातश्चैव व्यापाद मि
थ्यादृष्टिस्त्रयोविधाः ॥ १६ ॥ यो दयां संत्यजेद्द्रोहि परपाणवधादिना ॥ तादृशं हिंसक
मादि पाणिपातस्तदुच्यते ॥ १७ ॥ अनेन परहिंसेन आयुश्छिन्नं भवेत्सदा ॥ तस्माच्च

॥ अ० ध ॥

॥ ५ ॥

कारणानन्द परहिंसत्यजेत्सदा ॥ १८ ॥ परविषयेचलोभेन अन्यायेनवलेनच ॥ चो
र्यासत्यअधर्मेण अदन्तगृहणंविदुः ॥ १९ ॥ अनेनचअदन्तेन दरिद्रंसर्वदाभवेत् ॥
तस्माच्चकारणानन्दं अदन्तंनैवकारयेत् ॥ २० ॥ वृत्तिनीधर्मचारिण्या शुचिवेश्यापर
स्त्रियः ॥ सम्बन्धिनीपुसंगादि काममिथ्यातदुच्यते ॥ २१ ॥ अनेनकाममिथ्येनअप
त्यंनैवसर्वदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द काममिथ्यात्यजेत्सदा ॥ २२ ॥ विषयेषुचलोभे
षु स्नेहेषुचभयेषुच ॥ असत्येनप्रबोधाय मृषावादस्तदुच्यते ॥ २३ ॥ अनेनमृषावा
देन निन्दितंसर्वदाभवेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्दमृषावादंपरित्यजेत् ॥ २४ ॥ स्वदो
षंगुप्तयेत्पेन परदोषंप्रकाशयते ॥ शापयेत्सर्मादिश्चेत्तः पारुष्यवचनंविदुः ॥ २५ ॥
अनेनचपारुष्येन माननाशंभवेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द पारुष्यवचनंत्यजेत् ॥ २६ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५ ॥

६ ॥ दुर्वृत्तिव्यवहारेण बंधुमित्रांश्चिरुद्धयते ॥ स्वेनगुणश्चलब्धाय पैशुन्यं विदधामतः
॥ २७ ॥ अनेन च पैशुन्येन निंदनीयं सदा भवेत् ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द पैशुन्यं सर्व
दात्यजेत् ॥ २८ ॥ यस्याग्रे भिन्नवादेन परचिन्तमपर्ययन् ॥ परस्परविद्वे पस्यात्सभि
न्नविदधामतः ॥ २९ ॥ अनेन च संभिन्नेन कर्त्तिना कर्त्तयेत्सदा ॥ तस्माच्च कारणान्न
द संभिन्नं सम्परित्यजेत् ॥ ३० ॥ परद्रव्यादिसम्यति लोभचित्तेन तर्कयेन् ॥ तदं वि
द्यामिति ज्ञेयं दुर्जनैः परित्यजेत् ॥ ३१ ॥ अनेन च अविद्येन उन्मत्तं सर्वदा भवेत् ॥
तस्माच्च कारणान्नन्द अविद्या सम्परित्यजेत् ॥ ३२ ॥ परदेहादिसम्पत्तौ कुचित्तेन सञ्चाप
येत् ॥ अमंगलमवत्विति व्यापादोऽयं स उच्यते ॥ ३३ ॥ अनेन च व्यापादेन अडता स
र्वदा भवेत् ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द व्यापादं सम्परित्यजेत् ॥ ३४ ॥ परत्रे पापपुण्येन सु

॥ अ० ५ ॥

॥ ६ ॥

खदुःखं न विद्यते ॥ दुर्वोधशास्त्रं श्रुत्वा च मिथ्यादृष्टि स नारितके ॥ ३५ ॥ अनेन मिथ्या
दृष्टीना चक्षुहीनं भवेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणानन्द मिथ्यादृष्टिं त्यजेत्सदा ॥ ३६ ॥ ए
वं दशाकुशलेन पापेनैव स चारिणः ॥ परत्रेयमदत्तेन नीयते परितप्यति ॥ ३७ ॥ तस्मा
च्चोक्तं मयानन्द देहवृक्षफलोदयम् ॥ येन येन कृतं कर्म तेन तेन प्रभुं जते ॥ ३८ ॥ जन्म
नाशजरावीचीनिमग्नाः प्राणिनो हृदे ॥ तस्माद्दीयामहाभोर्मे भुजंगेर्भोतिमानिव ॥
३९ ॥ देवासुरमनुष्याश्च तिर्यक्पुं तश्च नारकाः ॥ षट्गताश्च सजायन्ते शुभाशुभेन क
र्मणा ॥ ४० ॥ दूतिश्रुत्वा अथानन्द लोकार्थमनुशोचयन् ॥ भीतसंसारदुर्वार संहर्षित
स्तनुरुहः ॥ ४१ ॥ अथ भगवानाह ॥ दानेन हरते पापं दानेन धनवर्द्धते ॥ दानेन ज्ञानसा
ध्यते दानेन कामसिध्यते ॥ ४२ ॥ कामसिद्धेन मोक्षं च प्राप्नोते नात्र संशयः ॥ अनेन दा

॥ गुरुः ॥

॥ ६ ॥

नमार्गेणमुच्यतेयमशासनम् ॥ ४३ ॥ योमातृपितृनपकारपापं हंतुं स्वमूर्तिंगुरवेप्रदद्या
त् ॥ अनेनस्वात्मदानेन मातृद्रोहंसदाहरेत् ॥ ४४ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द मातृद्रोहत्यजे
त्सदा ॥ योभिक्षुद्रव्यंभूषितंप्रभुक्तं पापंप्रहर्तुंसदानन्ददद्यात् ॥ ४५ ॥ अनेनअन्नदाने
न भिक्षोन्नंमुषितंहरेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द भिक्षोन्नंमुषितंयजेत् ॥ ४६ ॥ यःसेतु
नद्यांपतिछिन्नपापं हंतुंप्रकल्पेत्पुलिनंप्रशोभम् ॥ अनेनसेतुकल्पेनसेतुछिन्नंहरेत्सदा
॥ ४७ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द सेतुछिन्नत्यजेत्सदा ॥ यःपापहन्तुंगुरवेचकुत्सां स्वदे
हदानंप्रददेत्प्रसन्नम् ॥ ४८ ॥ अनेनदेहदानेन गुरवेकुत्सांहरेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणा
न्नन्द गुरवेकुत्सांत्यजेत्सदा ॥ ४९ ॥ यास्वामिद्रोहिंप्रहर्तुंचपापं सदैवस्वामिंचभक्ति
प्रकुर्यात् ॥ अनेनस्वामिभक्तेन स्वामिद्रोहंहरेत्सदा ॥ ५० ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द

॥ अ० ध ॥

॥ ७ ॥

स्वामिद्रीहंत्यजेत्सदा ॥ यौरण्यदाहंपृहतेचपापं अमरस्यचाग्रेहोमम्पूर्यात् ॥ ५१ ॥
अनेनहोमकारेण वनदाहंहरेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द वनदाहंत्यजेत्सदा ॥ ५२ ॥
विश्वासघातंप्रकृतञ्चपापं हंतुम्पूर्यात्रिदशस्यसेवाम् ॥ अनेनसुरसेवेन विश्वासघा
तकंहरेत् ॥ ५३ ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द विश्वासघातंनकारयेत् ॥ स्वस्वामिवर्ज्यापर
पुंसरक्तां हन्तुञ्चपापंपृददेत्स्वदेहम् ॥ ५४ ॥ अनेनस्वात्मदानेन परपुंसगमनंहरेत्
तस्माच्चकारणान्नन्द परपुंसगमनंत्यजेत् ॥ ५५ ॥ द्रुत्यादिष्टंमुनिद्वेणश्रुत्वानन्दप्रबोधि
तः ॥ भिक्षवोपितदासर्वे संत्रसितस्तनूरुहाः ॥ ५६ ॥ ॥ द्रुतिश्रीविक्रमानन्द
विरचितायांअद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायां दानधर्मानुशंसाद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
॥ ॐ नमःश्रीधर्मराजाय ॥ अथश्रीभगवान्शास्ता शाक्यसिंहोमुनीश्वरः ॥ पर्वट्

॥ गुरुः ॥

॥ ७ ॥

णंसमालोक्य हसन्तुष्णीमभूत्तदा ॥ १ ॥ अथानंदो महाभिज्ञो लोकार्थमनुशोचयन्
आसनात्सहसोत्थाय भगवन्तमुवाच सः ॥ २ ॥ भगवन्पातुमिच्छामि त्वमुखाम्भोज
निर्गतम् ॥ वाक्पीयूषतृषातोंपि गिरिजं कमिवादितः ॥ ३ ॥ कश्चित्महाधनो लोके वि
द्वान्भौगीचभाग्यवान् ॥ दरिद्रो व्याधितो दुःखी शिल्पिवन्तोऽपि चारिणः ॥ ४ ॥ सु
रलोके गतः कश्चिन् निरये चातिदारुणे ॥ केन कर्मविपाकेन ताड्यं स्यात् भगवन्कथं ॥
५ ॥ तत्सर्वं ब्रूहि वादिन्द्र सर्वलोकहिताय च ॥ मयि चानुगृह्य कृत्वा भवाम्भोनिधिम
ग्नके ॥ ६ ॥ एवमुक्तेऽथ भगवानुवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ सर्वलोकहितार्थाय स्वप्नं भव
म्प्रदर्शयेत् ॥ ७ ॥ तस्मिन्काले पुरुहूतस्त्रयत्रिंशात्समागमत् ॥ भगवन्तंसमालोक्य
साञ्जलिरेवमब्रवीत् ॥ ८ ॥ भगवन्निमलमणिप्रभो नाम सप्ताहं मरणो भवत् कुतो

॥ अ० ध ॥

॥ ८ ॥

गतः कुतो जन्म न ज्ञातो हं महाविभो ॥ ९ ॥ एवमुक्ते पुरुहूतं मुनिन्द्रेण समवृवीत् ॥
देवेन्द्रविमलमणि प्रभो नाम देवपुत्रो निरये गतः ॥ १० ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा दे-
वेन्द्रो दितः ॥ भगवन् केन पापेन देवपुत्र निरये गतः ॥ ११ ॥ अथ भगवानाह ॥ दशा-
कुशलपापेन अवीच्यां नरके गतः ॥ षोडशवर्षसहस्राणि निमग्नो वीचि नारके ॥ १२ ॥
द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्र उवाच ॥ भगवन् केन दानेन अवीच्याः मुच्यते भ्रुवम् ॥
॥ १३ ॥ तदानं बृहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ भगवानाह ॥ अवीच्यावेदनांशां-
तं चन्द्रविम्बन्ददेद्बुधैः ॥ १४ ॥ अनेन दानधर्मेण अवीच्याः मुच्यते भ्रुवम् ॥ तस्माच्च
कारणाच्छुक् चन्द्रविम्बम्पृशस्यते ॥ १५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो न्यैरौ रवे पाये नीय-
ते यमकिंकरैः ॥ पञ्चदशसहस्राणि कृच्छ्राणि गौरवे स्थितः ॥ १६ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रे

॥ गुरुः ॥

॥ ८ ॥

ण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ १७ ॥ द्रुपुः क्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् केन दानेन रौरवं मुच्यते ध्रुवम् ॥ १८ ॥ तदानम्ब्र
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ रौरवं वेदनाशान्तं सूर्यविम्बं ददेद्बुधैः
॥ १९ ॥ अनेन दानधर्मेण रौरवं मुच्यते ध्रुवम् ॥ तस्माच्च कारणाच्छक सूर्यविम्बं पशस्य
ते ॥ २० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो न्येनीयते तीर्यक्पैतेषु नरके सुरः ॥ चतुर्दशसहस्रा
णिकृष्णानारके स्थितः ॥ २१ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुः
खसमुद्भूतः देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २२ ॥ द्रुपुः क्त्वास सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भ
गवन् केन दानेन तीर्यक्पैतं मुच्यते ॥ २३ ॥ तदानम्ब्र हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
अथ भगवानाह ॥ तीर्यक्पैतादितं शांतं जलदानं ददेद्बुधैः ॥ २४ ॥ अनेन दानधर्मेण

॥ अ० ध ॥

॥ ९ ॥

तीर्थर्षे तम्पुमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् जलदा तम्पुशस्यते ॥ २५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततः पुत्पंतके म्लेक्षे स देवपुत्र जायते ॥ त्रयीदशसहस्राणि दुःखानि स्थित नारके ॥ २६ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् केन दानेन गलेच्छ गतिम्पुमुच्यते ॥ २८ ॥ तद्दानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ म्लेच्छ गतिं पुमुञ्चेत् पिण्डपात्रं ददेद्दुर्धैः ॥ २९ ॥ अनेन दानधर्मेण ग्लेच्छ गतिम्पुमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् पिण्डपात्रम्पुशस्यते ॥ ३० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो तिसारके रक्ते स देवपुत्र भुञ्जते ॥ द्वादशवर्षसहस्राणि मलमूत्राणि वेष्टितः ॥ ३१ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३२ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९ ॥

दूत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवीचत ॥ भगवन्केनदानेन अतिसारम्पमुच्यते ॥ ३३ ॥
॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ अतिसारम्पमुच्येत
दानं सन्माज्जनं ददेत् ॥ ३४ ॥ अनेन दानधर्मेण अतिसारम्पमुच्यते ॥ तस्माच्चकार
णाच्छक् दानं सन्माज्जनं म्विद ॥ ३५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोपापे कुष्ठरोगे सोत्प
न्ने जननिन्दिके ॥ एकादशसहस्राणि पूयशोणितपूतः ॥ ३६ ॥ दूत्यादिष्ठं मुनीन्द्रे
ण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३७ ॥ दूत्पुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवीचत ॥ भगवन्केनदानेन कुष्ठरोगम्पमुच्यते ॥ ३८ ॥ तदानं ब्रु
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ कुष्ठरोगं पमुच्येत आत्मदानं ददे
द्दुर्धः ॥ ३९ ॥ अनेन दानधर्मेण कुष्ठरोगं पमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् आत्मदा

॥ अ० ध ॥

॥ १० ॥

नमःपुत्रस्यते ॥ ४० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो हीनकुले पाये देवपुत्रः स जायते ॥ दश
वर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्तते ॥ ४१ ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ४२ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोच
त ॥ भगवन् केन दानेन हीनकुलात्पुमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥
४३ ॥ अथ भगवानाह ॥ हीनकुलात्पुमुच्येत गृहदानं ददेद्दुर्ध्वं ॥ अनेन दानधर्मेण ही
नकुलात्पुमुच्यते ॥ ४४ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक्यं गृहदानं पुत्रास्यते ॥ अथ भगवानाह
॥ ततो न्येदुःखातिदुःखैर्नरके जायते पुनः ॥ ४५ ॥ नववर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्त
ते ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ ४६ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः
कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ ४७ ॥ भगवन् केन दानेन दुः

॥ गुरुः ॥

॥ १० ॥

खातिदुःखमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ ४८ ॥ अथ भगवाना
ह ॥ दुःखातिदुःखमुञ्चेत् पिण्डदानं ददेद्बुधैः ॥ अनेन दानधर्मेण दुःखातिदुःखमुच्य
ते ॥ ४९ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक् पिण्डदानं प्रज्ञास्यते ॥ तिसृषु पुण्ड्रं दत्त्वा पिण्डं पुत्रपौत्रे
ण निश्चितम् ॥ ५० ॥ मातृपितृपरं लोके नैव कश्चित्सुरेश्वर ॥ अथ भगवानाह ॥ तत
श्चाधोमुखे पाये सद्धर्मनिन्दिकेतथा ॥ ५१ ॥ अष्टवर्षसहस्राणि अधोमुखे प्रतिष्ठितः
द्व्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा वेदोद्विग्नो दितः ॥ ५२ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ हृत्पुत्रत्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ ५३ ॥ भगवन्केन दानेन अधोमु
खं प्रमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ ५४ ॥ अधो
मुखात्प्रमुञ्चेत् बुद्धसेवां प्रकुर्वते ॥ अनेन धर्मकर्मण अधोमुखात्प्रमुच्यते ॥ ५५ ॥ त

॥ अ० ध ॥

॥ ११ ॥

चकारणाच्छक धर्मकर्मस्पृशस्यते ॥ पुनर्भगवानाह ॥ दशानाम्यातकेनरके देवपुत्रः
समाश्रितः ॥ ५६ ॥ सप्तवर्षसहस्राणिकृच्छ्रेणदुःखभोगितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण
श्रुत्वादेवेन्द्रशैवितः ॥ ५७ ॥ अहोदुःखसमुद्भूतो देवपुत्रः कथंस्थितः ॥ द्रुपुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ ५८ ॥ भगवन्केनदानेनदशपातम्पुमुच्यते ॥ तदानंब्रुहि
वादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ५९ ॥ अथभगवानाह ॥ दशपातम्पुमुचेत दशदानम्पुक्
ल्पयेत् ॥ गोभतिलहिरण्याज्य वासोधान्यगुदानिच ॥ ६० ॥ रुप्यलवणमित्याहुर्द
शदानैः प्रकीर्त्तिताः ॥ अनेनदानधर्मेण दशपातं पुमुच्यते ॥ ६१ ॥ तस्माच्चकारणाच्छ
क दशदानं पुशस्यते ॥ अथभगवानाह ॥ कृमिकीटोत्पन्ननरके देवपुत्रः सजायते ॥ ६
२ ॥ षष्ठिवर्षसहस्राणि कृच्छ्रेणदुःखभोगितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वादेवेन्द्रशैवि

॥ गुरुः ॥

॥ ११ ॥

तः ॥ ६३ ॥ अहोदुःखसमुत्भूतो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तं
मवाचत ॥ ६४ ॥ भगवन्केन दानेन कृमिकीटात्पमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोका
नां मोक्षहेतवे ॥ ६५ ॥ अथ भगवानाह ॥ कृमिकीटात्पमुञ्चेत्त गन्धद्रव्यं दं देहदुर्ध्वैः ॥ अ
नेन दानधर्मेण कृमिकीटात्पमुच्यते ॥ ६६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक्त्वा गन्धद्रव्यं पशस्य
ते ॥ कारणद्रव्यं हेतुत्वं कथयामि सुरेश्वरः ॥ ६७ ॥ ततः सम्प्रस्थितश्चासौ लोकेश्व
रो विलोकयन् ॥ वाराणस्यां समुद्धर्त्तुं सत्त्वान्समभिगच्छति ॥ ६८ ॥ इष्ट्वा स प्राणि
नानेका न संख्येयां सुदुःखितान् ॥ सविष्णुमुत्र मृदालग्न्या स्तिष्ठत्येवं विचिन्तयन् ॥
॥ ६९ ॥ हा पापं कथमेतानि सविष्णुमुत्राश्रितान्यहं ॥ कृम्यसंख्यसहस्राणि पौद्गरे
यं पूर्वोचयन् ॥ ७० ॥ तत्र स चिन्तयन् सत्त्वाकृपया सन्विलोकयन् ॥ भूमरूपमाधाय

॥ अ० ध ॥

॥ १२ ॥

भूमतेतदुपाचरन् ॥ ७१ ॥ नमोबुद्धाय धर्माय संघायैतिपूणामितं ॥ मधुरशब्दमुच्चा
र्य भूमतेसवियच्चरन् ॥ ७२ ॥ तंखेभूमन्तमालोत्रय सर्वेतेप्राणकाअपि ॥ तत्कला
रादमाकण्य चिन्तयन्तेवमुत्सुका ॥ ७३ ॥ अहोयंसुखवान्पक्षी भूमतेखियथेछया कि
मनेनकृतंपुण्यं येनैवचरतेसुखं ॥ ७४ ॥ किमस्माभिःकृतंपापं येनामध्याश्रितादयं ॥
द्वुतिविचिंत्यतेसर्वे कृमयस्तत्सुखेछिताः ॥ ७५ ॥ तद्विरावमनुश्रुत्वासंतिष्ठतेतदुःसु
खाः ॥ यथातेकृमयःसर्वे तन्नामस्मृतिभाविता ॥ ७६ ॥ तत्त्रिरत्ननमस्कार धृत्वतिष्ठं
तिचेतसा ॥ तथाचैवंसमुच्चार्यत्रिरत्ननामचेतसा ॥ ७७ ॥ स्मृत्वाकृत्वानमस्कारं
तिष्ठतित्रिमलेमुदा ॥ एतत्पुण्यविलिप्तास्ते सर्वे संजातपक्षकाः ॥ ७८ ॥ ततउ
ड्डीयंगंगा यानिपतंतस्त्यजंत्यसुन् ॥ ततस्तेविमलात्मानः सम्पूयाताः सुखावतीम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ १२ ॥

॥ ७९ ॥ सर्वे सुगंधमुखानाम वाधिसत्वा भवंत्यपि ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्धका
रे नरके नीयते यमकिंकरैः ॥ ८० ॥ पञ्चवर्षसहस्राणि देवपुत्रः समाश्रितः ॥ द्रुत्या
दिष्टं मुनीन्द्रे गश्र वा देवेन्द्रोदितः ॥ ८१ ॥ अहोदुःखसमुत्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥
द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमबोचत् ॥ ८२ ॥ भगवन् केन दानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते
तदानं ब्रुहि वादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ८३ ॥ अथ भगवानाह ॥ अन्धकारात् प्रमुञ्चेत्
दीपमालासुरागृतः ॥ अनेन दीपदानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते ॥ ८४ ॥ तस्माच्चकार
णाच्छक्र दीपदानं प्रशस्यते ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्ये क्षुरधारा रव्ये नीयते यमकिं
करैः ॥ ८५ ॥ चतुर्वर्षसहस्राणि क्षुरधारे पदक्रमत् ॥ हा देवेति रुदित्वा च देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ ८६ ॥ द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमबोचत् ॥ भगवन् केन दानेन क्षुरधारात् प्र

॥ अ० ध ॥

॥ १३ ॥

मुच्यते ॥ ८७ ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ क्षुरधा
रात्पुमुञ्चेत्त ग्रासेनार्गपुं कल्पयेत् ॥ ८८ ॥ अनेन मार्ग कल्पेन क्षुरधारात्पुमुच्यते ॥
तस्माच्चकारणाच्छक् मार्ग कल्पं पञ्चास्यते ॥ ८९ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽसिपत्रेण
हने नीयते यमकिंकरैः ॥ तृशृषसहस्राणि देवपुत्रवने स्थितः ॥ ९० ॥ इत्यादिष्टं मुनि
न्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ असिपत्रविदार्येण देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ९१ ॥ इत्युक्त्वा
ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ ९२ ॥ तदानं
ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ असिपत्रात्पुमुञ्चेत्त ह्रदपण्डादि
कंदं देत ॥ ९३ ॥ अनेन दानधर्मेण असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् ह्रद
पण्डं पञ्चास्यते ॥ ९४ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽग्निघटेन रके नीयते यमकिंकरैः ॥ हि

॥ गुरुः ॥

॥ १३ ॥

सहस्रवर्षाणि देवपुत्रः सतिष्ठति ॥ ९५ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ ९
६ ॥ भगवन् केन दानेन अग्निघटात्पुमुच्यते ॥ तद्दानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
॥ ९७ ॥ अथ भगवानाह ॥ अग्निघटात्पुमुञ्चेत् देवाग्ने होमकारयेत् ॥ अनेन होम
कारेण अग्निघटात्पुमुच्यते ॥ ९८ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् होमकर्म मप्युदास्यते ॥ अथ
भगवानाह ॥ ततो न्येषेत्तनयां नीयते यमकिंकरैः ॥ ९९ ॥ एकवर्षं सहस्राणि देवपुत्र
ः सतिष्ठति ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ १०० ॥ अहो दुःखसमुद्भूत दे
वपुत्र कथं स्थितः ॥ द्रुत्युक्त्वा ससुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ १ ॥ भगवन् केन दानेन पुं त
नया स्तरिष्यति ॥ तद्दानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ २ ॥ अथ भगवानाह

॥ अ० व ॥

॥ १४ ॥

पैतनद्याः प्रमुञ्चेत गोदानं सम्पूजयेत् ॥ अनेन दानधर्मेण पैतन्यास्तरैः प्रवम ॥

॥ ३ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् गोदानं सम्पूजयेत् ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा शक्यपूर्वो

धितः ॥ ४ ॥ पुनः शाक्यमुनीन्द्रेण पुरुहुतं समवृवीत् ॥ द्वादशोऽङ्गदानं यः करोति स्वर्ग

गामिनी ॥ ५ ॥ न करोति सहस्राक्षं सप्तधा को लजायते ॥ सोऽपि जन्मावतारैः प मलं

श्चैव प्रभययेत् ॥ ६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक् दानधर्मेण पूजयेत् ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण

श्रुत्वा देवेन्द्रोऽशोचितः ॥ ७ ॥ अथ शक्यसमुत्थाय श्रीघनं तं मुनीश्वरं ॥ कृताञ्जलिपुटो

नत्वा प्रार्थयेद्देवमादरात् ॥ ८ ॥ भगवन् केन दानेभ्यो नरकेभ्यः समुत्थितः ॥ कथं प

पविनिर्मुक्तः सद्गतिं समवाप्नुयात् ॥ ९ ॥ तदुपायं जगन्नाथ कृपया से समादिशः ॥

येनासौ पातकान्मुक्तः सद्गतिं समवाप्स्यति ॥ १० ॥ ब्राह्मिणं भगवन् शश्वतः पश्यन्तं कृपा

॥ गुरुः ॥

॥ १४ ॥

यादृशा ॥ नरकेभ्यः समुद्धृत्य सट्गती सर्वथेरये ॥ ११ ॥ हृतिसम्प्रार्थिते तेन शर्वे न
समुनिश्वरः ॥ तं सुरेन्द्रसभांश्चापि समालोक्यैवमादिशत् ॥ १२ ॥ शृणु शर्वपूवक्ष्या
मि सर्वबुद्धैः प्रभाषिताम् ॥ धारणिं परमां म्विद्यां सर्वदुर्गतिशोधनम् ॥ १३ ॥ मण्डलं
श्चापि संलिल्य दर्शयिष्ये सुशोभितम् ॥ हृत्युक्त्वा धारणीं म्विद्यां मण्डलंश्चापि दर्शयेत् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे भिक्षुगणाः सुरेन्द्रोऽपि प्रमोदिताः ॥ स्वासनात्सहसोत्थाय
पूजयन्तं मुनीश्वरम् ॥ १५ ॥ ततो दिव्यापहारैश्च दिव्यालंकारभूषणैः ॥ सर्वोपकरणैः
श्चापि श्रोत्रं तं समर्चयेत् ॥ १६ ॥ ततः पृथक्क्षिणिकृत्पनत्वाऽष्टांगैः प्रमोदितः ॥ त
दा सर्वे भिक्षवोऽपि धारणीन्तां प्रभाषिताम् ॥ १७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नरकान्निःसृ
तौ भवत् ॥ ततो विमलप्रभो नाम देवपुत्र दिव्यययौ ॥ १८ ॥ भूत्वा सुगंधमुखो नाम देव

॥ अ० ध ॥

॥ १५ ॥

पुत्रः प्रचेरिरे ॥ इत्यादिष्टं मुनीद्रेण श्रुत्वा शक्र दिव्यययौ ॥ १९ ॥ भिक्षवेऽपि तदा सर्वे सं
हर्षितास्तनुरुहाः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधम्मरा
जकथायां षोडशानरकोद्धारदानधर्मानुशंसातृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॐ नमो धम्मराजाय ॥
अथावोचत् जगच्छास्ता सर्वविल्लोकजिज्जिनः ॥ आनन्दन्तं समालोक्य पुनरेवं समा
दिशत् ॥ १ ॥ यत्र वनान्तरन्तत्र वारिणा परिवर्तिता ॥ अनेकजलजंतुभिर्वासितं क्री
डितं सदा ॥ २ ॥ तन्न दिगन्तुकामानं प्राणीनं भोक्तुमिच्छन्ति ॥ तदा सर्वे महात्रस्ता
लंघितुन कदाचनः ॥ ३ ॥ पापिनः प्राणिभोक्तुः सदा त्रैवपुतिष्ठितः ॥ केचित्मांसं प्रभु
जितः केचिन्नेत्रं प्रभुजितः ॥ ४ ॥ केचिच्छ्रोत्रं प्रभुं जितः केचित् घ्राणं प्रभुं जितः ॥ के
चित्मज्जां प्रभुं जितः केचिद्रक्तं प्रभुं जितः ॥ ५ ॥ केचित्पादं प्रभुजितः केचित् हस्तं प्रभु

॥ गुरुः ॥

॥ १५ ॥

जितः ॥ तस्माद्वियामहानद्या लंघितुं न प्रशक्नुयात् ॥ ६ ॥ इत्यादिषु मुनीन्द्रेण श्रु
त्वानन्दः समवृवीत् ॥ भगवन्तरितोपायं तन्नद्याः सहसा वद ॥ ७ ॥ इति विज्ञापितं श्रु
त्वामुनीन्द्रेण समवृवीत् ॥ तन्नद्याः स्तरितोपायं वक्ष्ये हं लोकहेतवे ॥ ८ ॥ तद्यथा यज
गच्छेष्टं त्रिशूलं भद्रकारकम् ॥ तं स्मृत्वा सरणं गत्वा भजेच्च सर्वदा दरात् ॥ ९ ॥ ये तेषां स
रणं गत्वा न ते खाद्यन्ति जंतुना ॥ तन्नद्या स्तरितु कामा जलदानं ददेत् मुदा ॥ १० ॥ एतत्पु
ण्यानुभावेन तन्नद्याः पारगं भवेत् ॥ श्रोतोऽपि न प्रभञ्जितः घ्राणश्चापि न खादति ॥ ११
॥ पादश्चापि न भजितः हस्तश्चापि न खादति ॥ मज्जाश्चापि न भञ्जितः रक्तश्चापि न
पिबति ॥ १२ ॥ मांसश्चापि न भजितः नेत्रश्चापि न खादति ॥ जंतोरपि परित्रस्ता पला
यन्ति दूतस्ततः ॥ १३ ॥ तस्मादन्तमानवेन जलदानं महोत्तमम् ॥ अनेन जलदानेन न

॥ अ० ध ॥

॥ १६ ॥

द्यास्तरतिविस्तरम् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे जनास्तत्र नद्याः सन्तरितौगमन् ॥ द्रुत्वादिष्टं मु-
नीद्रेण श्रुत्वानन्दः समव्रवीत् ॥ १५ ॥ भगवन् कस्मै पदातव्यं माञ्छापयितुमर्हति ॥
इति विज्ञापितं श्रुत्वा आनन्दाय समव्रवीत् ॥ १६ ॥ श्रूयतां जलदानस्य विधिश्चापि
समासतः ॥ स्वर्णभाण्डेरुपभाण्डे ताम्रभाण्डेतथैव च ॥ १७ ॥ पूर्वजन्मकृतं कर्म पा-
पं सर्वं हरेदिति ॥ द्रुत्वाभिभवे गुरवे ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥ येन चास्ते ज-
लदानं न प्रकुर्वन्ति मानवाः ॥ ते सर्वे सुचिमुखो नाम प्रेतयोनिभवंति हि ॥ १९ ॥ तस्मा-
च्च कारणानन्दः जलदानं प्रशस्यते ॥ कारण्डव्यूहे उक्तं वै प्रेतयोनिशृणुकथाम् ॥ २० ॥
असौ श्रीमान् महासत्त्वो लोकेश्वरस्ततश्चरन् ॥ प्रेतलोकान्समालोक्य प्रेतालयेभिर्गच्छ-
ति ॥ २१ ॥ तत्र प्रेतालये गत्वा प्रेतान्यश्नन् सदूरतः ॥ शीतरश्मिसमूहं सृज्य प्रविवेश प्र-

गुरुः ॥

॥ १६ ॥

भासयन् ॥ २२ ॥ तद्रश्मिसम्पभासंति समवभास्यसर्वतः ॥ तत्प्रेतभुवनं सर्वं करोति
शीततान्वितं ॥ २३ ॥ तदातेप्रेतिकाः सर्वे शीतरश्मिसमान्विता ॥ किमेतदितिसंचि
न्त्य तिष्ठन्ति विस्मयान्विताः ॥ २४ ॥ यदा तत्र प्रविष्टो सौ लोकेश्वरप्रभासयन् ॥ तदा व
ज्राशानिभूमि उपशान्ता समंततः ॥ २५ ॥ तदद्भुतं समालोक्य द्वारपालः स विस्मितः
किमेतदितिसंचिन्त्य लोहिताम्बो विलोकयन् ॥ २६ ॥ उत्थाय सहसा दाय कालकूटम्
हाविषम् ॥ भिपिडपालं धनुर्वाणं धृत्वा संभ्रमते रूपा ॥ २७ ॥ तत्र तं रत्नपद्मस्थं शीतर
श्मिप्रभास्वरम् ॥ विलोक्या सौ महारौद्रचित्तोऽपि विस्मयान्वितः ॥ २८ ॥ तद्रश्मि
सम्परिस्पृष्टः कारुण्यचित्तमाप्तवान् ॥ स्वपापसाधनं कर्म संभाव्यैवं विचिन्तते ॥ २९ ॥
धिग्मां यदीदृशोपापसाधने दुष्टकर्मणि ॥ संरक्तो द्वारपालोऽत्र भूत्वा करोमि पापकान् ॥

॥ अ० ध ॥

॥ १७ ॥

॥ ३० ॥ नैवमेदृशं कर्म पालयतः शुभं भवेत् ॥ नूनमेतत्सहत्याप फलं भुज्यां भवे
त्सदा ॥ ३१ ॥ किमीदृक् कर्मसाधक्यं केवलदुःखसाधनः ॥ तदहं नात्र तिष्ठेयं त्यक्त्वा
मेहं वृजान्यपि ॥ ३२ ॥ इति विचिन्त्य स द्वारपालो तिकरुणान्वितः ॥ पुरतस्तं महास
त्वं प्रणत्वा चरते ततः ॥ ३३ ॥ तत्र तं समुपायातं शुद्धांशुसंप्रभासितम् ॥ समीक्ष्य प्रेति
काः सर्वे धावन्ति पुरतो द्रुतम् ॥ ३४ ॥ तस्य ते पुर आगत्य क्षुत्पिपासाग्नितापिताः ॥ पा
नीयमभियाचन्त स्तिष्ठन्ति परिवृत्य वै ॥ ३५ ॥ तान् दृष्ट्वा समहासत्वं शूचीमुखानगोद
रात् ॥ दग्धस्फुणाश्रयानस्थि यंत्रवदतिमूर्छितान् ॥ ३६ ॥ स्वकेशरोमसंछन्न कृशां
गान् विकृताननाम् ॥ क्षुत्पिपासाग्निसंदग्धान् विण्मूत्रश्रेष्मभोजिनः ॥ ३७ ॥ इदं
शान्यापिनो दुष्टान् प्रेतान्सर्वान्विलोकयन् ॥ तेभ्यो तिकरुणार्तात्मा ददात्यब्जोद्भवं ज

॥ गुरुः ॥

॥ १७ ॥

लम् ॥ ३८ ॥ तदम्बुतेनिपीयापि पातुमिच्छन्ततःपुरः ॥ तानतृप्तान्सञ्जालोक्य लो
केशोतिदयाकुलः ॥ ३९ ॥ दशभ्यःस्वांगुलीभ्योपि निश्चारयतिनिगन्ताः ॥ तच्छ्रव
न्तिःसमालोक्य सर्वे तैर्प्रेतिका मुदा ॥ ४० ॥ यथेष्टासम्पिबन्तोपि नैव तृप्तिः समागताः
भूयोपि पातुमिच्छन्त सर्वे ते समुपाश्रिताः ॥ ४१ ॥ तमेव समुपालोक्य विभ्रमन्ते तृषातु
राः ॥ भ्रमतस्तान्विलोक्य सो लोके शोतिदयान्वितः ॥ ४२ ॥ दशापादांगुलीभ्योपि
निश्चारयति चापगाः ॥ ताश्च महानर्दं दृष्ट्वाप्येता सर्वे पिते मुदा ॥ ४३ ॥ समुपेय
पिबन्तोपि नैव तृप्तिः समागताः ॥ तानतृप्तान् विलोक्य सो लोके शोतिकृपान्वितः ॥
॥ ४४ ॥ सर्वेभ्यो रोमकूपेभ्यो निश्चारयति चापगाः ॥ ताश्चापिते समालोके सर्वे प्रे
तास्तृषादिताः ॥ ४५ ॥ सहसा समुपाश्रित्य प्रपिबन्ते यथेप्सितं ॥ यदा ते प्रेतिकाः सर्व

॥ अधः ॥

॥ १८ ॥

तदुदकं सुधानिभम् ॥ ४६ ॥ अष्टांगगुणसम्पन्नं पिवन्त्या स्वाद्यमोदिताः ॥ तदा स
र्वे पिते पूर्णं गात्रा विपुलकण्डकाः ॥ ४७ ॥ परिपुष्टेन्द्रियास्तृप्ता भवन्ति सम्पुमोदि
ताः ॥ ततश्चासौ महासत्त्वो दृष्ट्वा साञ्जलतोषितान् ॥ ४८ ॥ भूयोपि करुणात्मनैः
स्तोषयितुं समीहते ॥ तत्र सकरुणा सिन्धु मेवानुधाप्प सर्वतः ॥ ४९ ॥ पूर्णीतसुर
साहारा सम्पुवर्षयते निशम् ॥ तान् दिव्यसुरसाहारान् पूर्वर्षितान् समन्ततः ॥ ५० ॥
दृष्ट्वा ते प्रतिकाः सर्वे सविस्मयपुमोदिताः ॥ समीक्ष्य स्वेच्छयादाय यथाकामं पुभजते
॥ ५१ ॥ ततः सर्वे पिते सत्त्वास्तदाहाराहितोषिताः ॥ ततस्ते सर्वे आहारैः पानैश्चा
प्पमृतोपमैः ॥ ५२ ॥ सन्तर्पिता महानन्दसुखोत्साहसमन्विताः ॥ तदा ते सुखिताः
सन्तः सङ्घमगुणभाषिणः ॥ ५३ ॥ नमो बुद्धाय धर्माय संघाय च नमो नमः ॥ इति त्रि

॥ गुरुः ॥

॥ १८ ॥

भ्यो नमस्कारं कृत्वा चरतः सर्वतः ॥ ५४ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन सर्वत्रापिशुभं भवेत् ॥
द्वत्येवंसमहासत्त्वालोकेश्वरो जिनात्मजः ॥ ५५ ॥ सर्वान्प्रेतान्समुद्धृत्य पेषयति सु
खावतीम् ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दप्रमोदितः ॥ ५६ ॥ पुनरपि भगवानाह ॥
शृण्वानन्दप्रवक्ष्यामि प्रेतयोनिं प्रमुञ्चयेत् ॥ वापीपनारीनिर्मित्वा जलदानं ददेत् सदा
॥ ५७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नैव भवति प्रेतिकाः ॥ तस्माच्च कारणानन्द जलदानं महो
त्तमम् ॥ ५८ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः समद्वीत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छा
मि अन्येयमपुरिंकथाम् ॥ ५९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा शक्यसिंहोतिहर्षितः ॥ अ
थ शक्यमुनिर्भगवन् आनन्दन्तं समवृवीत् ॥ ६० ॥ तन्नद्यान्तरं वह्निं प्राकारं परिव
र्तितम् ॥ अग्निज्वाला समाकुला नैव गन्तुं प्रशक्नुयात् ॥ ६१ ॥ कस्मिन्कालेश

॥ अ० धो ॥

॥ १९ ॥

मीभूतं कस्मिन्काले महोज्ज्वलम् ॥ तस्माच्च कारणानन्दलङ्घितुं नैव शक्नुयात् ॥ ६२ ॥
पापिनः प्राणिनो दृष्टं हुकारं शब्दनादितम् ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्टं सूक्ष्मनादं प्रकीर्तितं
म् ॥ ६३ ॥ द्रव्यादिषु मूनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः सविस्मितः ॥ तस्मिन्काले समायाता सु-
शीलानामब्राह्मणि ॥ ६४ ॥ भर्तुः शोकेन रोदित्वा भगवन्तमवीचत् ॥ भगवन् भर्तु-
मेमृत्युभुतं कुत्र गमिष्यति ॥ ६५ ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा ब्राह्मणीतां समवधीत् ॥ ब्रा-
ह्मणीत्वतः भर्तुर्नानित्यं महिषं चैव विक्रियम् ॥ ६६ ॥ एकस्मिन् समये रात्रौ क्षेत्रे व्या-
घ्रेण वेहतः ॥ यमदूतैर्महाघोरे अनले पातित रुषा ॥ ६७ ॥ षष्ठीदर्षसहस्राणि भुक्त्वा
नारकयातनाम् ॥ ततः कर्मवशात् ब्राह्मि विडालत्वं ततो गतः ॥ ६८ ॥ पुनः कुक्कुटयोनि-
र्वै शृगालत्वं ततो भवत् ॥ पुनर्मानुषयो निश्च मध्यदेशे समुद्भवः ॥ ६९ ॥ ततो बहुगतेका

॥ गुरुः ॥

॥ १९ ॥

लेभरणंतस्यंचाभवत् ॥ अस्यशांतिम्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशुद्ध्यैत् ॥ ७० ॥ सूर्य
माराधयेन्नि यं वृत्तं सूर्यस्यवासरे ॥ गायत्रीमूलमंत्रेण दशायुतजपस्तथा ॥ ७१ ॥ प
चागेनियतः स्नानं माघवैशाखकान्तिके ॥ यज्ञहोमततः कुर्याद्विधिपूर्वम्विशेषतः ॥
॥ ७२ ॥ विविधगंधद्रव्यंच नानारत्नसमायुतम् ॥ आचार्यायततो दद्यात् सर्वपापवि
शुद्ध्यै ॥ ७३ ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण शुक्लावाह्नीपूर्वो धिता ॥ मुनीन्द्रेण यथा उक्तं द्वा
ह्मण्याकारितास्तथा ॥ ७४ ॥ यज्ञहोमादिकर्मेण पूजितांतरमुनीश्वरम् ॥ तदा भग
वान्पृहर्षिवा आशिर्वादं ददेद्विताम् ॥ ७५ ॥ त्वया धर्मेण ब्राह्मणि तव भर्तुर्दिवंप्रया
त् ॥ इत्याशिषं मुनीन्द्रेण ब्राह्मणोऽपि दिवं ययौ ॥ ७६ ॥ तदा ब्राह्मणी हर्षिवा मुनीन्द्रा
यसमवृवीत् ॥ पादाब्जे पूजति कृत्वा पृहर्षि त्वागृहे ययौ ॥ ७७ ॥ प्रतिवृत्तानुधर्मेण

॥ अ० धा ॥

॥ २० ॥

ब्राह्मण्यापि दिव्ययौ ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द श्रेष्ठं पतिवृत्तौ वृषम् ॥ ७८ ॥ इत्यादि
ष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दादिभिक्षवः ॥ सर्वे च सम्पूहर्षित्वा सम्बुद्धसरणे गताः ॥ ७९ ॥
॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अरुतकुलदीपधर्मराजकथायाऽजल
दान अग्निदानानुसंज्ञाचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ अथ स भगवान्बुद्धः शाक्यसिंहे विना
यकः ॥ सर्वज्ञः सुगतः शास्ता धर्मरजस्तथागतः ॥ १ ॥ भिक्षुभिः श्रावकैः साहचर्यैः
कैशुद्धमानसैः ॥ भिक्षुणिभिसुशीलाभिर्बोधिसत्त्वो गणैरपि ॥ २ ॥ विहृत्य पर्वते पृष्ठे
द्वन्द्वमालागुहांतके ॥ आदिमध्यांतकल्पाणं दिदेश धर्ममुत्तमं ॥ ३ ॥ तत्सद्धर्मदेश
नाश्रोतुं सर्वे लोका समागताः ॥ देवादेत्याश्च गंधर्वा सिद्धायक्षाश्च किन्नराः ॥ ४ ॥
साध्या विद्याधराश्चापिरक्षसागरुडा अपि ॥ एवमन्येऽपि लोकाश्च सद्धर्मवाहिना ज

॥ गुरुः ॥

॥ २० ॥

नाः ॥ ५ ॥ सहस्रासमुपागत्य दृष्ट्वा तं श्रोत्रं मुदा ॥ नत्वा प्रदक्षिणिकृत्य पुरतः समुपा-
गता ॥ ६ ॥ यथा कर्म समभ्यर्च्य नत्वा कान्ते उपश्रयन् ॥ तदा विचत् जगच्छास्ता आ-
नन्दन्तं विलोकयन् ॥ ७ ॥ यमपुयां राजधान्यां द्वाराणां च विशेषणम् ॥ निश्चितं ते
प्रवक्ष्यामि शृण्वानन्दसमाहितः ॥ ८ ॥ पूर्वे रूपमयं द्वारं दक्षिणे अयमयं स्तथा ॥
पश्चिमे तामयं द्वारं उत्तरे स्वर्णमयं स्तथा ॥ ९ ॥ तत्र द्वारे समासिनं द्वारपालातिभि-
षणम् ॥ असिबाणधनुःपाशंगृह्णित्वानित्यसंस्थिताः ॥ १० ॥ एकैकद्वारे दूतानि प-
टवक्चशतानि च ॥ केचित्काकमुखा दूता केचित्गृध्रमुखा स्तथा ॥ ११ ॥ केचित्श्वा-
नमुखा दूता केचित्ब्याघ्रमुखा स्तथा ॥ केचित्सिंहमुखा दूताः केचित्कोलमुखा स्तथा ॥
॥ १२ ॥ पूर्वद्वारे स्थिता दूताः स्थूलांगाः पीतवर्णिकाः ॥ दक्षिणद्वारे स्थिता दूताः क्रोधाः

॥ अ० धा ॥

॥ २१ ॥

कृष्णवर्णिकाः ॥ १३ ॥ पश्चिमद्वारे स्थिता दूताः कृशारक्तवर्णिकाः ॥ उत्तरद्वारे स्थि-
ता दूताः शांतासीतवर्णिकाः ॥ १४ ॥ एतानि सर्वदूतानि नित्यंश्चैव समाश्रिताः ॥ भू-
मंतः सर्वतो नित्यं यमराजस्य चाज्ञया ॥ १५ ॥ हस्तिदानिकामनुजाः नियन्ते हस्ति-
मा रुहं ॥ अश्वदानिकामनुजाः नियन्ते अश्वमा रुहम् ॥ १६ ॥ रथदानिकामनुजाः नि-
यन्ते रथमा रुहं ॥ शैयादानिकामनुजाः नियन्ते शैयामा रुहं ॥ १७ ॥ धर्मिणः पूर्वद्वारा
च्च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ दानिनश्चोत्तरद्वाराच्च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ १८ ॥ पापिनः
कालपाशेन बद्ध्वा दण्डेन ताडितम् ॥ नियते क्षुरधारेण मार्गेण यमकिंकरैः ॥ १९ ॥
धर्मिणः पाणिनोद्वहन् नानावाद्यपवादिताः ॥ सुष्ठुः सुगतिमार्गेण नियते यमकिंकरैः
॥ २० ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः समवधीत् ॥ शास्तयमाज्ञया कस्मै नि

॥ गुरुः ॥

॥ २१ ॥

यन्तेयमकिंकरीः ॥ २१ ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा आनंदाय समवबोत् ॥ देवासुरमनु
ष्यादीन्निषंतेयमराट् क्षया ॥ २२ ॥ दूत्यादिष्ठं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दसविस्मितः ॥ तदा
दूतान्समाहूय पितृपतिः समवबोत् ॥ २३ ॥ दूतासमाज्ञया स्वर्गे शकृत्स्थभवने चरः ॥
दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा दूताः सर्वे दिवं ययुः ॥ २४ ॥ तदा दूतगणाः सर्वे भ्रमंतस्त्रिदशा
लये ॥ सुरेन्द्रस्य तदा स्वप्ने ददर्शयमकिंकरीः ॥ २५ ॥ सप्तहस्तप्रमाणां गाक्रीधाति
भीषणाननाः ॥ चर्चकेशास्थूलनेत्रा दण्डपाशाकराधराः ॥ २६ ॥ एता दूतगणाः स्व
प्ने दर्शित्वा त्रिशितास्थिताः ॥ विदुष्यते सुरेन्द्रस्य शोकातिविस्मयान्वितः ॥ २७ ॥
द्वन्द्वसने समा रुह्य परिदेवो विषादितः ॥ तस्मिन्काले सुरेन्द्रस्य सिंहासनपूकं पि
तः ॥ २८ ॥ सुवर्णरत्ननिर्माल्यकिरीटोपिपूपातितः ॥ एतच्च्युतिनिमित्तानि दृष्ट्वा

॥ अ० ध ॥

॥ २२ ॥

सत्रिदशाधिपः ॥ २९ ॥ हास्वर्गात्यतितोस्मीति ध्यात्वैवंचव्यचिन्तयेत् ॥ हाहामे
जायतेकष्टं पुण्यञ्चक्षीयतेधुना ॥ ३० ॥ तदत्रकिंकरिष्यामि यत्रोपायैर्नशक्यते ॥
यस्माद्देहं दिवश्च्युत्वा परेयनरकेध्रुवम् ॥ ३१ ॥ साम्प्रतंकोत्ररक्षेमां यास्यामिसरणं
कुहः ॥ सर्वैरपिमुनीन्द्रैश्च मृत्युर्जेतुं नशक्यते ॥ ३२ ॥ तन्मयाविस्मयांधेन केनो
पायेनशक्यते ॥ हाहाकृतुशतैर्लब्धं स्वर्गराज्यंमयाचिरात् ॥ ३३ ॥ स्वप्नानुभूत
वत्सर्वं यत्सौख्यंभज्यतेधुना ॥ सर्वमेवंपरित्यज्य गंतव्यंनरकेमया ॥ ३४ ॥ ज्ञात्वा
पिभाव्यतेनैव साम्प्रतंकिंकरिष्यते ॥ पूर्वार्जितंहियत्पुण्यं तत्सर्वं क्षीयतेधुना ॥ ३५
तत्कोमांनरकेरक्षेत हाहतोस्मिस्वकर्मणा ॥ पुनरक्षितालोकाः पुण्येनचिरजीविनः
॥ ३६ ॥ पुण्येनसुख भोक्तास्सर्वविद्याधिपा अपि ॥ यावत् पुण्यंसुखंभुक्त्वा चरन्ति

॥ गुरुः ॥

॥ २२ ॥

सर्वजंतवः ॥ ३७ ॥ निहीनेपुण्यचिन्तेतु पतितदुःखसागरे ॥ अहमपितथायावत्
पुण्यदिव्यसुखं मुदा ॥ ३८ ॥ भुक्त्वाप्सरोगणैः साङ्गं रसायिवारयं जगत ॥ साम्पू
तंपुण्यरत्नेन विहीनातोदिवच्युतः ॥ ३९ ॥ पतित्वानरके भुज्या दुःखानि सर्वदा भूमन्
तदत्र किं करिष्यामि कोमेत्रातुं पशुं कनुयात् ॥ ४० ॥ पुन्यमेवंपशुं कनोति पुन्यं न विद्यते
धुना ॥ तत्कस्य सरणं यास्ये कोमेत्राता भवेदिह ॥ ४१ ॥ सर्वथा हं विनष्टोऽस्मि न सो
स्तु देव कर्मनैः ॥ यद्वा वितद्भवेदेवं अभाविन च तद्भवेत् ॥ ४२ ॥ अवश्यं भाविनी भोग्य
तद्भोक्तव्यं सर्वजंतुभिः ॥ दूतिध्यात्वा विपन्यासः सदैवाधिपतिस्तदा ॥ ४३ ॥ शोका
गारे निरुत्साहस्तस्थौ मुहुर्विनिश्चसन् ॥ एवं चिन्ताविषदभ्रान्ता शकृतस्वामिर्नशाची
॥ ४४ ॥ दृष्ट्वा च्छुतिनिमित्तन्तु समालोक्यैतद्वृत्तीत् ॥ स्वामिन्मात्रविषीदत्वधर्मा

॥ अ० ध ॥
॥ २३ ॥

लंघ्यस्वपश्यताम् ॥ ४५ ॥ किमेवं तिष्ठसे देव किं विषादैनसेत्यते ॥ विपदागमआ
सन्न चिन्त्यतामवमस्वनम् ॥ ४६ ॥ पुरुषार्थैर्यमालंघ्य तरंति विपदं बुधिः ॥ अलं
घ्यं नास्ति लोकेषु विपदा मिति निश्चयः ॥ ४७ ॥ तद्विपत्तिं समुत्तरतु मुपायं परिचिंत
यः ॥ तवापि जगतां पन्तु यदि माः क्लेशनाशयः ॥ ४८ ॥ तद्देषां लंघनीपायं चिंतय
स्व जगत्प्रभो ॥ सर्वथा खलु वैमुखा दन्विष्यान्विष्य यत्नतः ॥ ४९ ॥ महद्भिः स्वर्गमिच्छ
न्ति गुणलब्धा दूवावद ॥ यद्यस्ति ते महावीर विपत्तिः शमनमतिः ॥ ५० ॥ तदत्र स
हसोपायं कर्तुमर्हति सर्वथा ॥ पराक्रमैव शक्यं यत्तत्रोपायेन शक्यते ॥ ५१ ॥ तस्माद
त्रपृतीकारं कर्तव्यं सहस्राप्रभो ॥ यद्यस्तातु पृतीकार किमेवं ते विषादिता ॥ ५२ ॥ यदि
नास्ति पृतीकारस्तेनापि किं विषादितः ॥ दूतिशच्योदितं श्रुत्वा सशक्रः कुम्भिताश

॥ गुरुः ॥
॥ २३ ॥

यथा ५३ ॥ मृत्युशंकाभिसंतप्तो दृष्ट्वा शचो मुखाचतां ॥ प्रियेत्रकिं करिष्यामि यत्रोपा
यं न शक्यते ॥ ५४ ॥ सर्वथा तो दिवश्च्युत्वा पतेये नरके प्रवम् ॥ अवश्यं भाविनो भा
वा भवन्ति भवचारिणाम् ॥ ५५ ॥ सर्वत्र पुरतौ मृत्युः सर्वेषामपि जन्मनाम् ॥ मृत्युर्हि
बलवान् शीरत्रैधः तु भुवनेष्वपि ॥ ५६ ॥ सर्वलोकैः प्रयत्नैर्वा विजेतुं नैव शक्यते ॥ सर्वे पि
त्रिदशेन्द्राश्च महावीरामहर्द्धिकाः ॥ ५७ ॥ तेपि सर्वे प्रयत्नैर्वा मृत्युजेतुं न शक्नुयात् ॥
वृक्षेन्द्राश्च महाभिज्ञाः शापातुमुग्राकारिणः ॥ ५८ ॥ तेपि शायो ग्निभिसर्वं मृत्युदग्धु
मशक्नुयुः ॥ बन्धयोऽपि महोज्वालाः सर्वलोकाभिदाहिनः ॥ ५९ ॥ तेपि सर्वे तथा दग्धं
मृत्युमेकं न शक्नुयुः ॥ राक्षसेन्द्रा महावीराः सर्वदुष्टभयंकराः ॥ ६० ॥ तेपि सर्वे तथामृ
त्युं संजितुं च न शक्नुयुः ॥ वायवश्च महावेगा जगत्प्रक्षोभचारिणः ॥ ६१ ॥ तेपि स

॥ अ० ध ॥

॥ २४ ॥

वे तथा मृत्युं क्षीमयितुं न शक्नुयुः ॥ यक्षेन्द्राश्च महावीराः सर्वदुष्टनिवारयः ॥ ६२ ॥
तेपि सर्वे तथा मृत्युं निषेद्धनैव शक्नुयुः ॥ दूशानाश्चामहाभिज्ञा भूतेशाप्रमथाधिपाः
॥ ६३ ॥ तेपि सर्वे तथा मृत्युं मर्दयितुं न शक्नुयुः ॥ गृहाश्च सर्वलोकानां सुखदुःखप्रदाय
काः ॥ ६४ ॥ तेपि हि समये मृत्यो वरं दातुं न शक्नुयुः ॥ सर्वाश्च मातृकादेव्या यथेप्सित
वरप्रदाः ॥ ६५ ॥ ता अपि समये मृत्युर्वरदानपराङ्मुखाः ॥ गणेशो विघ्नदन्तारः सर्वसि
द्धिप्रदायिनः ॥ ६६ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ महाकालमहावी
रा दुष्टसंहारकारकाः ॥ ६७ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ भैरवा
श्च महावीराः सर्वलोकाश्च साधकाः ॥ ६८ ॥ तेपि च समये मृत्योः पार्थनार्थपराङ्मु
खाः ॥ कुमारश्च महावीराः सर्वकर्मानुसाधिनः ॥ ६९ ॥ तेपि च समये मृत्यो भवेयुर्वि

॥ गुरुः ॥

॥ २४ ॥

मुखात्रपि ॥ विद्याधरामहाविज्ञाः सर्वविद्याकराविदः ॥ ७० ॥ तेपिचमृत्पुनाघाते
जडवत् विकलाशयाः ॥ सिद्धाश्चापिमहावीराः सिद्धिमन्तो महर्द्धिकाः ॥ ७१ ॥ स्तेपिम
त्पुसमाक्रान्तो निर्विघ्नतां परिमोहिताः ॥ साध्याश्चापिमहावीराः यथेच्छाकर्मसाधि
काः ॥ ७२ ॥ तेपिमृत्योर्वराक्रान्तो मूकाद्ववविमोहिताः ॥ नागेन्द्राश्चमहाभीमाः द
ष्टीश्चासादिदर्शिनः ॥ ७३ ॥ तेपिमृत्पुपरिपृष्ठे निर्विषाकृमिकीटवत् ॥ गरुडाश्चम
हाभीमा महावेगामहर्द्धिका ॥ ७४ ॥ स्तेपिमत्पुमखं दृष्ट्वा कचित्गंतुं न शक्नुयुः ॥ दे
त्येन्द्राश्चमहावीर्याः सर्वशत्रुजितारयः ॥ ७५ ॥ तेपिमृत्पुं तथा जेतुं शक्नुवन्ति न केच
नः ॥ गंधर्वाश्चमहावीराः संगीतिमोहकारकाः ॥ ७६ ॥ तेपिमृत्पुमखं दृष्ट्वा स्वयमे
वाभिमोहिताः ॥ किनरेन्द्राः खगंताश्च सर्वलोकविमोहिताः ॥ तेपिमृत्पुमखं पाप्मनिश्च

अ०ध॥
॥ २५ ॥

लापरिमोहिताः ॥ भूताश्चापिमहोदामा जगदुन्मादकारकाः ॥ ७८ ॥ तेपिमृत्पुमुखं
पाप्म निरुद्धान्ताशमंगताः ॥ पिशाचाश्चमहोन्मन्ता जगदोजोपहारिणः ॥ ७९ ॥
तेपिमृत्पुर्दलंष्ट्रं निमदाविलयंगताः ॥ क्षेत्रियाश्चमहासूराः निर्जितसर्वशत्रवः ॥ ८० ॥
तेपिमृत्पुजगच्छत्र मयितोपि क्षमंतिनः ॥ ब्राह्मणाः वेदविज्ञाश्च सर्वस्वस्त्ययनं
कराः ॥ ८१ ॥ तेपिमृत्पुपरिघाते किंचिद्वक्तुं क्षमंतिनः ॥ ऋषयोपिमहाभिज्ञाः स
र्वलोकशुभंकराः ॥ ८२ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः किंचिद्वक्तुं क्षमंतिनः ॥ यतयोपिमहा
भिज्ञा निर्जितविषयन्द्रियः ॥ ८३ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः निश्चेताविकलेन्द्रियाः ॥
योगिनोपिमहासिद्धा योगध्यानसमाहिताः ॥ ८४ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः मोहिताने
वशक्नुयात् ॥ साधकामन्त्रिणः सिद्धाः सर्वकर्मभिसाधकाः ॥ ८५ ॥ तेपिचसमयेमृ

॥ गुरुः ॥
॥ २५ ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
त्यो नसिद्धाः शुभसाधनः ॥ डाकिन्योपिमहासिद्धाः सर्वकार्यार्थसाधकाः ॥ ८६ ॥
ताश्चापिसमये मृत्योः किञ्चित्कतुर्नशक्नुयुः ॥ धन्वंतरिर्महाभिज्ञः सर्वरीगाहिशां
तकृतः ॥ ८७ ॥ सोऽपि च समये मृत्योः प्रमोहिमपप्रस्थितः ॥ औषधोपिमहावीर्याः
पथ्यापहारका सदाः ॥ ८९ ॥ अपितामृत्पुनाघाते ह्यपथ्यासविषाद्ववा ॥ चिन्तामणि
महारत्नो वाञ्छितार्थसुसिद्धिहः ॥ ९० ॥ सोऽपि हि मृत्पुनापृष्टे निर्वलोगुणवर्जितः ॥
एवमन्ये प्रयोगाश्च रक्षायत्नादिधारणाः ॥ ९१ ॥ तेऽपि सर्वे वृथा ह्येव मृत्पुनाशमपस्थि
तः ॥ सर्वलोकाः सुरादेत्या यक्षगंधर्वकिन्नराः ॥ ९२ ॥ राक्षसागरुडानागाः सिद्धवि
द्याधरादयः ॥ मन्वादयो नराः सर्वे सिंहादिपशुजातयः ॥ ९३ ॥ पटंगाकृमिकीटाश्च
सर्वमृत्पुवसे स्थिताः ॥ कस्य नास्ति भवेत्पु स्त्रिधातुभुवनेऽपि ॥ ९४ ॥ सर्वेषामपि

॥ अ० ध ॥

॥ २६ ॥

जंतुनां सर्वत्र मरणं भ्रुवम् ॥ तदत्र किङ्करिष्यामि यत्रोपायेन शक्यते ॥ ९५ ॥ तत्कस्य
सरणं यास्ये कोपित्रातुं न शक्नुयात् ॥ पुण्डमेव तदा त्राता तत्सर्वं क्षीयते मम ॥ ९६ ॥
तत्कोत्रान्या भवेत् त्राता दृश्यते न मया धुना ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतितो नरके भ्रमन् ॥
॥ ९७ ॥ कियत् कालं वसेयाह मिति चापि न मन्यते ॥ दूत्युक्त्वा समस्त भर्ता मृ
त्युमेव विचिन्तयेत् ॥ ९८ ॥ निराशया विषस्मास्य स्तस्थौ पश्य मुहुः प्रियां ॥ एवं शो
कविदग्धास्य तं दृष्ट्वा च किताशची ॥ ९९ ॥ सा विपच्छमनोपायं कारयित्वान्ववेद
यत् ॥ स्वामिनत्रापि माणवं विषादं कर्तुं महं सि ॥ १०० ॥ विपत्तिशमनोपायं कथ्यते त
च्छृणु प्रभो ॥ अवतीर्य स्वयं ताव जम्बूद्वीपं त्वया धुना ॥ १ ॥ विपत्तिशमनोपायं पृच्छ
तां श्रमणः प्रभो ॥ प्रभावविपुलोत्कर्षाः श्रुयंतः श्रवणा किलः ॥ २ ॥ युज्यन्ते कुशलैरेव

॥ गुरुः ॥

॥ २६ ॥

येषां कुशलगामिनः ॥ तथा त्वं कुशलं तेषां युज्यमानो भवतुकृताम् ॥ ३ ॥ एतत्पुण्या
नुभाविन तेषां युतं भवेत्प्रभो ॥ इति मत्वा स्वयं गत्वा जम्बूद्वीपे त्वया धुना ॥ ४ ॥ मृदुपता
श्रमगः कश्चिदध्यसने चक्षणधमः ॥ इति प्रियोदितं श्रुत्वा तथेति समस्त्यन्ति ॥ ५ ॥
पुतिज्ञाय स्वयं स्वर्गाब्जम्बूद्वीपमवातरत् ॥ अवतार्य स्वयं तत्र जम्बूद्वीपे समंततः ॥
॥ ६ ॥ अन्विष्य श्रमगान् दृष्ट्वा समेत्यैवा तदभाषत् ॥ भवंतं श्रमगा विज्ञा सर्वलो
कार्थसाधकाः ॥ ७ ॥ तत्तमापि महत्कार्यं साधयितुं समर्हथ ॥ यत्स्वर्गाच्च पुतिनैमि
त्वं जायते मम सांपूर्तं ॥ ८ ॥ तद्विपच्छमनोपायं पृदातुं समुपागतान् ॥ दृष्ट्वा ससुररा
जोऽपि तदन्तिकादयासरन् ॥ ९ ॥ ते कुयु मे कथं रक्षं मामेव पुणमंतिये ॥ इति ध्यात्वा
सदेवेन्द्रो भगनास्वपदैययौ ॥ १० ॥ तत्र शोका लये स्थित्वा च्यतिमेवं विचिंतयेत् ॥

॥ अ० ॥

॥ २७ ॥

सस्वर्गविषयं ध्यात्वा तस्थौ क्लेशाग्नितापितः ॥ ११ ॥ एवं लीनं च तं शक्रं दृष्ट्वा सा च
किताशची ॥ उपेत्य स्वामि नस्तस्य पुरः स्थित्वाभ्यपृच्छत् ॥ १२ ॥ किमेवं तिष्ठ मे स्वा
मिन्माविषीद जगत्प्रभो ॥ जम्बूद्वीपे भवानेकं श्रमणं किन्नपश्यति ॥ १३ ॥ इति श
च्या समं पृष्ठे सशक्रं त्रिदशाधिपः ॥ निश्चयं सूर्यं प्रियं भार्या समालोक्यैतदब्रवीत् ॥ १४ ॥
किमत्राहं पृच्छेते सर्वथास्मिदिवच्युतः ॥ एकोपि श्रमणो नैव शक्नुयाद्द्रक्षितुं मम ॥
॥ १५ ॥ जम्बूद्वीपे स्वयंगत्वा श्रमणानन्विष्य सर्वतः ॥ दृष्ट्वापि पृष्ठमोपायं परिपृष्ट
मुपाचरेत् ॥ ॥ १६ ॥ तत्र मे श्रमणाः सर्वे दृष्ट्वा मां समुपागत ॥ सहसा समुपागत्य प
णन्तुं समुपागताः ॥ १७ ॥ ते मे कुयुः कथं रक्षां मामेव पृष्टमन्तियः ॥ तदब्रवीत् स नेत्रा
त् स मे कापि न विद्यते ॥ १८ ॥ तेन स्वविषयं स्मृत्वा च्युतिशंका विपन्नधा ॥ किंचिद्द्वै

॥ गुरुः ॥

॥ २७ ॥

यं समालंब्य शस्त्रोपि स्थानसत्रनः ॥ १९ ॥ तदत्र किं करिष्यामि यास्यामि सरणं कु
ह ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतेय नरके धुना ॥ २० ॥ इति भक्तो दितं श्रुत्वा साक्षात् की
रुणादिताः ॥ स्वामिनं देवराजं तं बोधयितुं समवृषीत् ॥ २१ ॥ स्वामिनत्र विषादत्वं
मा कृथाशोकतां मनः ॥ अवश्यं भाविनो भावा भवन्ति सर्वदेहिनाम् ॥ २२ ॥ तथापि
धैर्यमालम्ब्य परित्यज्य विषादिताम् ॥ विपन्तिशमनोपायं कर्त्तव्यं सहसा प्रभो ॥ २३
॥ २४ ॥ भवान्किन्न विजानीते यदृशौ भगवान्जिनः ॥ सर्वलोकाधिपः शास्ता स
र्वलोकहितकरः ॥ २५ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्वानुकंपकः ॥ जम्बूद्वीपे धुनोत्य
न्त सत्त्वानां हितकारणे ॥ २६ ॥ तत्र तस्य मुनीन्द्रस्य श्रीघनस्य जगद्गुरोः ॥ उपेत्य स
रणं गत्वा प्रार्थयस्व यथेप्सितम् ॥ २७ ॥ सम्युद्धो हि महासत्त्वो षडभिज्ञो विनायकः

॥ अ० ध ॥

॥ २८ ॥

जगच्छास्ताजगन्नाथः सम्बोधिज्ञानदेशकः ॥ २८ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्व
हितार्थदः ॥ महावीर्ये जगद्गता सत्यवादिजगत्प्रभुः ॥ २९ ॥ सर्वज्ञः सुगतो वीरो
धर्मराजस्तथागतः ॥ भद्ररूपी विशुद्धांभो मुनीन्द्रो भगवान्सुधीः ॥ ३० ॥ एवम्वि
ज्ञाय देवेन्द्र तम्बुद्धं सरणं वुज ॥ बुद्धादन्यत्रिलोकेऽपि शुभकारिनकश्चनः ॥ ३१ ॥ त
स्मादेतं जगन्नाथं समभ्यर्च्य समादरात् ॥ विपतिं शमनोपायं प्रार्थयस्व स्वयं प्रभो ॥
॥ ३२ ॥ एतद्विपरमोपायमिहामुत्र शुभाप्तये ॥ यदि देवा द्विपन्तिः स्याच्छुभंतु प्रा
प्स्यते ध्रुवम् ॥ ३४ ॥ शुमेन जेष्यते पापं निष्यापो हि भवेच्छुधीः ॥ ततो बोधिमतिं प्रा
प्य चरेत्ल्लोकाहिते सदा ॥ ३५ ॥ ततः क्लेशान् विनिर्जित्य परिशुध्य त्रिमण्डलः ॥ कृ
मात्यारमितापूर्य सम्बोधिपदमाप्स्यसि ॥ ३६ ॥ एतदेवं महारत्नं सर्वसत्त्व हितार्थदं

॥ गुरुः ॥

॥ २८ ॥

वोधिसत्त्वमहासत्त्वो प्राप्तोऽष्टगम्यतभवम् ॥ ३७ ॥ एवमत्र भगवान् समारभ्य समा
प्तये ॥ सम्बुद्ध भजनं कृत्वा चरतां सर्वदा प्रभो ॥ ३८ ॥ अभजन्ति सदा बुद्धं न ते गच्छन्ति
दुर्गतिम् ॥ सर्वदा सत्सुखं भुक्त्वा प्रान्ते यान्ति जिनालयम् ॥ ३९ ॥ येशुष्वन्ति सदा
धम्मं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ विहाय पापकान्कायान् धम्मकायानुपाशते ॥ ४० ॥ ये
भजन्ति सदा संघं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ परिशुद्धा शयासौख्यं भुक्त्वा यान्ति सुखा
वतीम् ॥ ४१ ॥ दूतिमत्त्वासुरेन्द्रत्वं त्रिरत्नसर्वदा भज ॥ तथा ते मंगलं नित्यं सर्वत्र सर्वदा
भवेत् ॥ ४२ ॥ दूतिभार्योदितं श्रुत्वा बुद्धस्तं मुनिश्वरम् ॥ प्रत्यासनूने विपत्काले परि
त्राससमन्यते ॥ ४३ ॥ ततः सतापिया दृष्ट्वा तथेष्टुक्त्वासमुत्थितः ॥ सहसा क्षिति
मासाद्य जिनाश्रममुपाययौ ॥ ४४ ॥ बुद्धमालागुहागर्भे स्थितनूतंसुगतं मुनिं ॥

॥ अ० ध ॥

॥ २९ ॥

तेजोधातुसमापन्नं द्रष्टुं ययौसमानुगः ॥ ४५ ॥ गुह्यं तिकमथासाय ससहायशची
पतिः ॥ उच्चपञ्चशिखं नाम गन्धर्वसुतमादरात् ॥ ४६ ॥ तेजोधातुसमापन्नं
भगवंतं सुखेधुना ॥ सकलाकौशलेन त्वं प्रवीक्ष्यतु महर्षि ॥ ४७ ॥ उपसर्पत्य काले
यं प्रविसत्य निवेदितः ॥ सतांमना शयञ्जः सपेवमानस्वभांजनं ॥ ४८ ॥ द्रुत्पुक्त्वे तेन श
केन सोपि गन्धर्वदारकः ॥ व्यधावैदुर्यदण्डानां विसस्वरसारणां ॥ ४९ ॥ स्वभावमधु
रोदार रम्याभिस्तुतिगीतिभिः ॥ सविबोधयेजिनं चक्रे दर्शनावसनं हरेत् ॥ ५० ॥ त
तः प्रविश्य देवेन्द्रः सह देवैर्प्रमोदितः ॥ संददर्श मुनीन्द्रं तं वर्षन्तं प्रशवीमृतम् ॥ ५१ ॥
सपृणामानतः शास्तु नखदस्पर्णमार्जनं ॥ चकार मौलिमन्दार मकरं देन पादयोः ॥ ५२ ॥
ततः प्रदक्षिणिकृत्वा ससहायसतम्मुनिम् ॥ अभ्यर्च्य साञ्जलिर्नत्वा धर्मश्रोतुमुपा

॥ गुरुः ॥

॥ २९ ॥

श्रयत् ॥ ५३ ॥ ततस्तस्यसुरेन्द्रस्यभगवान्समुनीश्वरः ॥ ज्ञात्वाशयविशुद्ध
त्वं दिदेशधर्ममार्यकम् ॥ ५४ ॥ ततःसद्धर्मसमाकर्ण्य सदेवाधिपतिमुदा ॥ दृष्टः स
त्यपुसन्नात्मा धर्मचक्षुवभूतदा ॥ ३५ ॥ ततःपुण्यविशुद्धात्मा सदेवाधिपतिमुदा
भगवन्तंसमानम्य साञ्जलिरेतदवूचीत् ॥ ३६ ॥ भगवन्नाथसर्वज्ञ विजानीयाद्भवा
नपि ॥ यत्मेच्युतिनिमित्तानि जायतेममसाम्पत्तम् ॥ ३७ ॥ तदहंस्वर्गतश्च्युत्वा
पतेयनरकेष्वपि ॥ तद्विपन्तिशनोमपायंपदातुमेसमर्हति ॥ ३८ ॥ एतदर्थमहामिच्छामि
वतांसरणंदृजे ॥ तद्भवानुकृपयादृष्ट्वा पश्यमांत्रातुमर्हति ॥ ५९ ॥ नान्योस्मिन्व्यस
नंशास्त विद्यतेरक्षकोमम ॥ भवान्नेवजगत्रापि तश्चामांत्रातुमर्हति ॥ ६० ॥ अद्याग्रे
णसदाशास्त्रा भवतंसरणेगतः ॥ त्रिरत्नसेवकश्चाहं भविष्यामिसमाहितः ॥ ६१ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ३० ॥

यथापुराप्रतिज्ञानं भवतात्रतथामम ॥ विपन्तिशमनोपायं पृदत्वापरिपूर्यता ॥ ६२ ॥
द्वितितेनसुरेन्द्रेण प्रार्थितेनमुनीश्वरः ॥ कृपादृष्टासुरेन्द्रन्तं समालोक्यैवमब्रवीत् ॥
६३ ॥ हे शक्रसमाधाय शृणु वक्ष्यामि ते हितम् ॥ सर्वबुद्धेर्मुनीन्द्रैर्यत्समाख्यातं मया श्रु-
तम् ॥ ६४ ॥ यदि लोकहितार्थेन चिरं जीवितुमिच्छसि ॥ अमितायुपदां विद्यां गृ-
हाण पठधारयः ॥ ६४ ॥ ततस्ते सर्वपापानि निशेषं क्षिणुयुद्रतम् ॥ पुण्यानि वद्ध-
येयुञ्च मङ्गलं सर्वदा भवेत् ॥ ६६ ॥ ततस्सर्वे पिमाराश्च यास्यन्ति विलयद्रुतम् ॥
ततः आयुपुवृद्धिस्तस्यात्सस्यते सर्वमीहितं ॥ ६७ ॥ ततो लोकहितार्थेन बोधिचर्या चिर-
त्कृतिः ॥ यावदीच्छा भवेत्थातुं तावदुक्त्वा सुखं चर ॥ ६८ ॥ ततः क्लेशान्विनिर्जित्य
परिशुभ्यत्रिमण्डलाः ॥ कुमात्यारमिताः पूर्णसंज्ञो धिसमवाप्नुयाः ॥ ६९ ॥ एवं विज्ञा

॥ गुरुः ॥

॥ ३० ॥

यदेवेन्द्र त्रिरत्नसरणंगतः ॥ एनांसिद्वामहाविद्यां धारणिगृह्यसम्पठ ॥ ७० ॥ इत्थं
क्त्वासजगच्छस्ताभगवान्समुनिश्वरः ॥ अमितायुः प्रदाविद्या स्पष्टित्वेद्रायसंदर्श ॥
॥ ७१ ॥ तांगृहित्वासदेवेन्द्रः पुनक्त्वासाञ्जलिमुदय ॥ भगवंतंतमभ्यर्च्यपुनरेवंसम
वृवीत् ॥ ७२ ॥ भगवन्नाथसर्वज्ञत्रिरत्नसरणंगतः ॥ सर्वदेमांमहाविद्या मयारभ्य
सदादृष्टे ॥ ७३ ॥ इत्युक्त्वामरुतं भर्ताताम्विद्याश्रद्धयांगृहीत् ॥ यथादिष्टंमुनीन्द्रे
ण तथापठेत्समाहिताः ॥ ७४ ॥ ततस्तत्पठितोत्पन्नैः पुण्यैस्तस्यमरुत्यते ॥ सर्व
च्युतिनिमित्तन्तत्प्राप्तिं तिसमुपाययौ ॥ ७५ ॥ ततस्तच्छांतमालोक्य सशक्तसम्पूजो
दितः ॥ पुनस्तंश्रीघनंनत्वा साञ्जलीरेवमवृवीत् ॥ ७६ ॥ भगवन्नाथलोकेशभवत्कृ
पाप्रसादतः ॥ यच्च्युतिनिमित्तम्मेतत्सर्वगोप्पतेधुना ॥ ७७ ॥ तच्चिरंजीवितोस्मी

॥ अ० ॥
॥ ३१ ॥

ति मन्यतसुगताधिपः ॥ तत्कलेशाब्धेः समुत्तोर्यलभामिस्वसनपुनः ॥ ७८ ॥ तदत्र
श्रद्धयानित्पं यावज्जीवं शुभे चरन् ॥ त्रिरत्नभजनं कृत्वा चरेयं सम्पूजितः ॥ ७९
द्वत्पुङ्गवा समहेन्द्रस्तं भगवन्तं कृतांजलिः ॥ पुणत्वाससहायश्च त्रिदिशे स्वालयं ययौ
८० ॥ तत्र सस्वासने स्थित्वा शच्या सहपूजितः ॥ सर्वान् देवसमामन्त्ये पुनरेवमभा
षत् ॥ ८१ ॥ भवन्तोत्र विजानीध्वं यच्च युतिलक्षणं मम ॥ तत्सर्वं प्रशमयान्ति तन्मुनी
न्द्रप्रसादतः ॥ ८२ ॥ पापंचक्षीयते शेषं पुण्यं च मे पूर्ववर्द्धितम् ॥ न चापि दुर्गतिं यायां सु
खावती समाप्नुयाम् ॥ ८३ ॥ एतत्सर्वं मुनीन्द्रस्य कृपादृष्टिः प्रसादतः ॥ सिध्यते मे भ
वद्विस्तुं ज्ञातव्या नान्यथा खलु ॥ ८४ ॥ एवं मत्वा भवन्तोपि सम्बुद्धसरणे गता ॥ त्रि
त्नसरणं गत्वा भजध्वं नित्यं नादरात् ॥ ८५ ॥ ततो वो मङ्गलं नित्यं सर्वत्रापि भवेत्प्रवम्

॥ गुरुः ॥
॥ ३१ ॥

कृमात्यारमितापूर्यदुद्धत्वंचसमाप्नुयात् ॥ ८६ ॥ इत्यादिषुसुरेन्द्रेणश्रुत्वासर्वेपितेम
राः ॥ तथाहीतिप्रतिज्ञायत्रिरत्नसम्पुर्भेजिरे ॥ ८७ ॥ तदारभ्यसदातत्रस्वर्गलीकेस
मंततः ॥ सुमंगलमहोत्साहंसदाभूनिरुपद्रवं ॥ ८८ ॥ तदाशक्रःसुरेन्द्रसतस्मैपञ्च
शिखायच ॥ ललितांभद्रिकांकन्यां तुम्बुरुतनयांददौ ॥ ९ ॥ ऋणवत्कुस्तेचिन्ता
मुपकारकणःसताम् ॥ कदापिसमीयतेनैवसंचयक्षीयतेभ्रुवम् ॥ ९० ॥ अथशक्रसुभो
द्धृतं दृष्ट्वातेभिर्भवस्तदा सर्वेतेविस्मितानत्वापपृच्छस्तंमुनीश्वरम् ॥ ९१ ॥ भगव
न्केनपुण्येनशक्रेणसुकृतंकृतम् ॥ येनच्युतोपिभूयोपिस्वासनंप्राप्तवानसौ ॥ ९२
इतितैर्भिर्भुभिःसर्वैःसम्पृष्टसःमुनीश्वरः ॥ सर्वैस्तान्सांघिकांश्चापिसमालोक्यैव
मादिशत् ॥ ९३ ॥ शृणुध्वंभिक्षवःसर्वेयच्छक्रेणपुराकृतमा ॥ तद्वदिचन्तप्रबोधार्थक

॥ ३२ ॥

॥ ३२ ॥

थयान्यत्रसाम्पूतम् ॥ ९४ ॥ पुराभूतभगवान्दुष्टककुब्जन्दोभिर्धेजिनः ॥ सर्वज्ञः सुग
तः शास्ता धम्मराजस्तथागतः ॥ सर्वमत्वोहितार्थेन शोभावत्यां पुरोवहि ॥ ९५ ॥
उद्यानेसांघिकेसाङ्घं व्यहारधम्ममादिशत ॥ अथसभगवान्स्तत्रवीधिचर्यापूकाशय
न ॥ ९६ ॥ समाप्यसौगतः कार्यं निवृत्तिपदमाययौ ॥ तत्रसोमाभिधोराजातस्यशास्तुः
यथाविधिः ॥ ९७ ॥ तंसरत्नमयस्तूपं प्रतिष्ठाप्य यथाविधिः ॥ महश्चाग्निप्रतिष्ठाप्य
महोत्साहमकारयत ॥ तत्रसनूपतिशोभः प्राम्यचर्यतेजिनालयम् ॥ ९८ ॥ भक्त्यापूद
धिणीकृत्य पूज्यपूजतिव्यधात् ॥ अर्चनेनकुशलैर्नेह भवेयन्निदशाधिपः ॥ ९९ ॥ ब्रूह
क्शास्तारस्मासभ्यवीधिर्वसिमवाप्नुयात् ॥ इत्येवसमहोपालः पूणिधायसमाहितः
॥ १०० ॥ तत्कारे श्रद्धयानित्यं तत्स्तुपं प्राभजन्मुदा ॥ तत्पूर्णपुण्यपूणिधानयोगात्

॥ गुरुः ॥

॥ ३२ ॥

प्राप्तः सराजात्रिदशेश्वरश्च ॥ च्युतोपिभूयस्त्रिदिवेष्यात् तत्त्वामनास्थाप्पविहरत्स
राम ॥ १ ॥ धर्म्मानुवद्वाभगवान् विभूतिमुक्तेतिवाणिमनयत्पशांति ॥ निशम्पतेभि
क्षुगणाश्चसर्वे त्रिरत्नसेवानिरतावभव ॥ २ ॥ यमाक्षयास्वर्गगताश्चदूताः पुत्याग
ताः पितृपतिसमववित ॥ राजन्सशकृनिवृत्तेचस्वर्गे चकारयामासस्वराज्यभोगम् ॥
३ ॥ इत्यादिवाच्यं पश्रुतं परेतराट् अतीव आश्चर्यवभवभूयः ॥ ॥ इति श्री
विक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्म्मराजकथायां यमद्वारानुशांसापञ्चमोऽध्या
यः ॥ ५ ॥ अथानन्दो महाभिज्ञो भगवन्तंसमववित ॥ कृतान्तस्यराजद्वारा नृशांसाव
दमेविभो ॥ १ ॥ कोगतानुगतोलोकः पश्यकः कोभविष्यति ॥ तत्सर्वं भगवन्मह्यं स
मुपादेष्टुमर्हति ॥ २ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा उवाच भिक्षुसन्तमम् ॥ आनन्दशृणु

॥ अ० ध ॥

॥ ३२ ॥

वृत्तान्तं कथयामि समासतः ॥ ३ ॥ अस्ति धर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधौ नृपः ॥
तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ४ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो धर्मात्मा सत्वव
त्सलः ॥ ततश्चासौ धातुतेजः अश्वमारुह्य निर्गतः ॥ ५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुं कामेन नगरान्न
गरमुपागमत् ॥ तदाश्वेन परिहृत्य दूरदेशे सनीयते ॥ ६ ॥ ततश्चासौ राजपुत्रश्वपके
नगरे गमत् ॥ तत्रासौ दप्सरा बहुधा रम्यमानाति सुन्दरा ॥ ७ ॥ तत्र गत्वा रतिकृडा स
माश्रिताः प्सरा सहः ॥ तत्र त्यक्त्वा धातुतेजः श्रीनाम्नी नगरे गमत् ॥ ८ ॥ तत्रासौ सौरा
जपुत्र अप्सराभिरमाश्रितः ॥ तत्र त्यक्त्वा तु तेजो दक्षिणाभिमुखे गमत् ॥ ९ ॥ तप्त
वालुकाभूमौ पयातः सोतिविषादितः ॥ एको जंतुस्तदागत्य राजपुत्रस्य सन्निधौ ॥ १० ॥
नाश्वो नखरो नोष्ठो नगावो न च भल्लुकः ॥ जन्तुना तं धातुतेजः मुवाच परिवोधितम् ॥ ११ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३३ ॥

कुतःसमागतोधातुतेजत्वंकुत्रगच्छसि ॥ पृष्ठेममांगेआरोह स्तरेयंतप्तवालुकात ॥ १२
इत्यादिष्टंधातुतेजःश्रुत्वाजन्तुसमवृवीत् ॥ जन्तोतप्तवालुकात्मह्यंतारयस्वदयानिधे
॥ १३ ॥ इत्युक्त्वाधातुतेजो जन्तोरङ्गेसमारुहेत् ॥ नीयतेजन्तुनातेन यमपूर्याञ्च
सन्निधौ ॥ १४ ॥ धातुतेजंतदात्यक्त्वा जन्तुरंतर्हितोययौ ॥ तदासौधातुतेजःशोका
तिविस्मयान्वितः ॥ १५ ॥ साम्प्रतकुत्रगच्छामिकोमांरभ्रतिविषादितः ॥ तदाकाशा
तदेवताभिधाततेजंसमवृवीत् ॥ १६ ॥ धाततेजकुतायातः कुत्रस्वंगम्यसेधुना ॥
मागच्छधाततेजत्वंयमोद्वारेकदाचनः ॥ १७ ॥ इत्याकाशवाणिंश्रुत्वा धाततेजःसम
वृवीत् ॥ कथमिदानींनिवृत्तोस्मिमार्गपूत्यागतन्नहि ॥ १८ ॥ तदाकाशादेवताभि
पुनवरेमभाषत् ॥ निवृत्तस्त्वंधाततेजस्वदेशंसहसाधुना ॥ १९ ॥ तदासौधाततेजः

॥ अ० ध ॥

॥ ३४ ॥

अप्रमाणितः संस्थितः ॥ यमपुरान्तदागत्य द्वारपालस्तमवृवीत् ॥ २० ॥ कस्त्वं कुतः
समायातः केनार्थे न समागतः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमवृवीत् ॥ २१ ॥ अ
स्ति धर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधे नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता
॥ २२ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो नाम्नो हं राजनन्दनः ॥ इत्यादिष्ठं धातुतेजं द्वारपालः स
मवृवीत् ॥ २३ ॥ केनार्थं धातुतेज यमद्वारे समागतः ॥ प्राणांते प्राणिनः सर्वे आयांति रा
जनन्दन ॥ २४ ॥ सज्जीवत्वं धातुतेज निवृन्तः स्वपुरे धुना ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा
द्वारपालः समवृवीत् ॥ २५ ॥ द्वारपालममवाक्यं शृणुते सर्वथा धुना ॥ सज्जीवे पिपितृप
त्पुं दर्शनं कर्तुमागतः ॥ २६ ॥ तस्मात् द्वारपालहि नीयत्वं यमसन्निधौ ॥ इति विज्ञा
पितं श्रुत्वा निवृत्तो द्वारपालकः ॥ २७ ॥ यमराजस्य पुरोगत्वा द्वारपालः समवृवीत् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३४ ॥

पितृपतेमहाराजधातुतेजाभिर्धौनयः ॥ ३८ ॥ सज्जीवेपिसमायातोभद्वर्शनलालसा
॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा द्वारपालसमवृवीत् ॥ ३९ ॥ द्वारपालद्वहानीतधातुतेजं
मागतः ॥ धातुतेजंतदाहूय यमराजस्यसन्निधौ ॥ ३० ॥ धातुतेजस्तदागत्वा यमराज
नमस्कृतम् ॥ धातुतेजंतदारुपंष्ट्वायमसविस्मितः ॥ ३१ ॥ महर्द्धिकंमहातेजं महा
वलपराक्रमं ॥ महोज्ज्वलंराजरत्नंराजपुत्रंतदावृवीत् ॥ ३२ ॥ राजपुत्रकिमायातः स
ज्जीवेत्वंममागतः ॥ इत्पुक्त्वास्वासनोत्थाय यमराजः समागतः ॥ ३३ ॥ धातुतेजं
तदाहस्तं गृहीत्वाज्ञापितंमुदा ॥ धातुतेजराजपुत्र धन्योसित्वं किमागतः ॥ ३४ ॥
त्वत्समानंमहातेजंकस्यानैवदृश्यते ॥ दयावान्तेजवान्कश्चित् धर्मात्मानैवदृश्यते ॥
॥ ३५ ॥ धातुतेजद्वहागतं कालनैवभवतिहि ॥ केनार्थत्वेदिहायात वदस्वराजनन्द

॥ अ० ॥

॥ ३३ ॥

नः ॥ ३६ ॥ तदासौ धातुतेजो यमराजं समवृवीत् ॥ शृणुस्व यमराजत्वं मम दावयं सु
विस्तरम् ॥ ३७ ॥ अस्ति धर्मपुरख्याते धर्मकल्याभिधानृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती
नाम्नि भूनापतिवृता ॥ ३८ ॥ तस्य पुत्र धातुतेज नाम्नो हं राजनंदनः ॥ स्वराज्यं द्रष्टु
कामेन अश्वारोहननि सृतः ॥ ३९ ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं भवत् राज्ये प्रणीयतः ॥ यमरा
जस्तदा लोक्य धातुतेजसमवृवीत् ॥ ४० ॥ धातुतेजसमपूति वरं वृणिस्व सांप्रतम्
मया दत्तं वरं गृह्य स्वपुरं निवृत्तस्ततः ॥ ४१ ॥ मृत्पुविना निवासन्न द्रुत्याख्यातं परेत
राट् ॥ श्रत्वा वचं यमराजं धातुतेजः समवृवीत् ॥ ४२ ॥ यमराजदिदेहं दर्शयस्व त्वया धु
ना ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा स्वमूर्तिं दर्शयेत्ततः ॥ ४३ ॥ एकमुखं चतुर्बाहु नीलवर्णं
बहोज्ज्वलं ॥ यमदण्डं यमपापाशं कलशं च वरपदम् ॥ ४४ ॥ इत्येवं यमराजं तं रूपं दृ

॥ गुरुः ॥

॥ ३५ ॥

षट्साविस्मितः ॥ पितृ गन्तितदालोक्यधातुते जः समव्रवीत् ॥ ४५ ॥ भवत् राज्यस्य च
रित्रं दर्शयितुं त्वमर्हति ॥ तदा दूतान् समाहूय पितृ पन्तिं समव्रवीत् ॥ ४६ ॥ दूता धातुते
जाय मम राज्यं प्रदर्शय ॥ धातुते जं रजपुत्रं दुःखपीडान् कुर्वति ॥ ४७ ॥ प्राणघातं प्रकु
र्वामि तस्मै दूताय निश्चितं ॥ सुष्टु सुगतिमार्गेण पूणीयस्व मम पुरे ॥ ४८ ॥ सर्वचरित्र
दर्शित्वा धातुते जं पूणीयतः ॥ चतुर्द्वारं चरित्रं दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ४९ ॥ आदौ
चित्रगुप्तस्य गृहं चापि प्रदर्शय ॥ षट्गत्यां जायते जन्ते र्ययं कर्मपुलेखितम् ॥ ५० ॥
तं तं सर्वधातुते जं दर्शयित्वा पूणीयतः ॥ स्वर्गद्वारं च तत्सर्वं दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ५१ ॥
अवीच्यादि नरककुण्डं न दर्शयित्वा पूणीयतः ॥ दूत्यादिष्टं यमवाक्यं श्रुत्वा दूताः प्रबोधि
ताः ॥ ५२ ॥ तदा यमाक्षपादूतैर्धातुते जं समव्रवीत् ॥ धातुते जं समागच्छ त्रिगुप्तस्य

॥ अ० ध ॥

॥ ३६ ॥

समनि ॥ ५३ ॥ इत्युक्त्वा धातुते जाय चित्रगुप्तस्य सन्निधौ ॥ चित्रगुप्तोऽपि तं दृ
ष्ट्वा प्रहर्षित्वा प्रतिष्ठितः ॥ ५४ ॥ भद्रासने प्रतिष्ठाप्य धातुते जं प्रपृच्छत् ॥ किं कारणं
धातुते ज इहायातो सीत्यपृच्छत् ॥ ५५ ॥ धातुते जश्चित्रगुप्तं समालोकयतदा द्रवी
त ॥ चित्रगुप्त भवान्सह्यं प्रसीदस्व दया कुरु ॥ ५६ ॥ दैत्यादिर्मनुजैर्लोकैः पापपुण्यं
कृतं बहु ॥ तत्सर्वं लिखितं पत्रं भवान्मम प्रदर्शय ॥ ५७ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा चि
त्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ चौराशियो निका मनुजैः पापपुण्यञ्च यत्कृतम् ॥ ५८ ॥ तत्सर्वं
धातुते जाय चित्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ धातुते जोऽपि तं दृष्ट्वा महाश्चर्यं समन्वितः ॥ ५९
॥ तदा सनात्समुत्थाय दूतैः सह समाचरेत् ॥ चतुर्द्वारस्य चरित्रं दर्शनार्थं ततश्चरत् ॥ ६
० ॥ तत्रादीपाक् दिशो द्वारे गत्वा प्रसीदार्थं मुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्त्वा धर्मात्मा सुखभोगि

॥ गुरुः ॥

॥ ३६ ॥

का ॥ ६१ ॥ तथाचेन्तरेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्रद्वारे स्थिता सत्वा स्तीर्थिकाः सु
खभोगिकाः ॥ ६२ ॥ तथाचपश्चिमेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्रद्वारे स्थिता सत्वा
पुण्यात्मा सुखभोगिकाः ॥ ६३ ॥ तथाचदक्षिणेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ अनेकापाप
कारिण्या नानादुःखाभिघातिकाः ॥ ६४ ॥ ते सर्वे पाणिनोदृष्ट्वा संव्रस्ता विस्मयान्वि
तः ॥ तथान्ये नारके मग्नाः सत्वा दृष्ट्वा भयान्वितः ॥ ६५ ॥ कचित्काकमुखादूता कचि
त्स्वानमुखास्तथा ॥ कचित्गृध्रमुखादूता कचित्ब्याघ्रमुखस्तथा ॥ ६६ ॥ कचित्सिं
हमुखादूताः कचिकोळमुखास्तथा ॥ एतादूतगणा दृष्ट्वा धातुते जीविषादितः ॥ ६७
तस्यैतानात् धातुते जः प्रकृन्तयमसन्निधौ ॥ तदाच यमराजो सौ धातुते जसमवृवीत्
॥ ६८ ॥ धातुते जदशितत्वं राज्यं चरित्रञ्च मेधुना ॥ इति आज्ञापितं श्रुत्वा धातुते ज

अ०ध॥

॥ ३७ ॥

स्तदावृवीत् ॥ ६९ ॥ यमराजत्वत्पसादेन दर्शितोहंचरित्रकम् ॥ धन्योसित्वंयमरा
जसाक्षिभूतंशुभाशुभम् ॥ ७० ॥ द्यूयुक्त्वाधातुतेजोसौ यमराजपूणामितम् ॥
तदायमराजोपिपूहर्षित्वातमवृवीत् ॥ ७१ ॥ धन्योसित्वंधातुतेजजीवितैवपूदर्शितम्
देवानामपिसर्वेषां दर्शितुंनपशक्यते ॥ ७२ ॥ तत्सर्वत्वंपूदर्शित्वापूक्रांतोममसन्नि
धौ ॥ सांप्रतंममराजेत्वं नतिष्ठसिसजीविकम् ॥ ७३ ॥ मरणान्तेआगतेस्थाने सा
तिष्ठस्वपुरेवृज ॥ द्यूतियमादितंश्रुत्वाधातुतेजस्ततोवृवीत् ॥ ७४ ॥ गमिष्यामिध
म्मराज सांप्रतंस्वपुरेसहम् ॥ द्यूयुक्त्वाधातुतेजःपूक्रातःस्वपुरेतदा ॥ ७५ ॥ अ
थासौधातुतेजमातुपितुःपुरोगतः ॥ वंदित्वाचरणार्किन्देपूहर्षित्वासमाश्रितः ॥ ७६
द्यूयादिष्ठंमुनिन्द्रेण श्रुत्वानन्दःसविस्मितः ॥ तथान्येपिभिक्षुगणाःकथांश्रुत्वातनू

॥ गुरुः ॥

॥ ३७ ॥

हा ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मराजकथायां धा
ततेज यमद्वाराभिगमनप्रशंसा प्रष्टोऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथ शाक्यमुनिर्भगवान् आनन्द
न्तं समवृवीत् ॥ यमपुराधातुतेजो निवृत्य स्वगृहे स्थितः ॥ १ ॥ तदा सुहृत्तज्जनासवे व
न्धुमित्रादिचागताः ॥ तथान्ये मंत्रिणो मातुः मुनिजनापि चागताः ॥ २ ॥ धातुतेजं
समालोक्य परिपृच्छेत् मुनिश्वराः ॥ मातापित्रोपि चागत्य धातुतेजं समवृवीत् ॥ ३ ॥
कुत्र गत्वा गतो सित्वं राज्यात्यक्त्वेत्यपृच्छत् ॥ तदा सो धातुतेजः प्रहर्षित्वा समाश्रितः ॥
॥ ४ ॥ मातापिता मुनिजना न्समालोक्यैव समवृवीत् ॥ कृतांतस्य पुरे गत्वा निवृत्तो ह
मुनिश्वराः ॥ ५ ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ धातुतेजकृतांत
स्य प्रशंसा वद सर्वथा ॥ ६ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजः समवृवीत् ॥ मातापिता मु

॥ अ ० ध ॥

॥ ३८ ॥

निजनाः श्रुयतां यमसत्कथाम् ॥ ७ ॥ आदौ यमपुरे गत्वा यमस्य दर्शनं कृतम् ॥ य
मराजस्तदा मह्यं सन्मानं प्रकृतं बहूः ॥ ८ ॥ धातुतेजसज्जीवत्वं किमायातो सिद्धिचि
तम् ॥ अहमपि कृतांताय सन्मानं प्रकृतं तदा ॥ ९ ॥ यमराज भवतः राज्यं दर्शनं कर्तुं
मागतम् ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा यमराजस्तदा द्रवीत ॥ १० ॥ धातुतेजममरूपं दर्शय
स्वत्वया धुना ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा मया चैवं निवेदितम् ॥ ११ ॥ यमराज भवद्रूपं द
र्शयस्वत्वया धुना ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा स्वरूपं दर्शयेत्तदा ॥ १२ ॥ एकैव शरिरे द्वि
रूपं कृत्वा चैवं प्रदर्शयेत् ॥ धर्मिणः पाणिनो दृष्टं शांतिरूपं प्रदर्शयेत् ॥ १३ ॥ किं
शं शांतिरूपं हि यमराजस्य सास्पृतम् ॥ एकाननं द्विभुजं च श्वेतवर्णं महोज्ज्वलम् ॥ १४
वामहस्ते पद्मधरं दहिने चाभयं वरम् ॥ नानारत्नाद्यलंकारं पीताम्बरपरिवृतम् ॥ १५

॥ गुरुः ॥

॥ ३८ ॥

देवासुरमनुष्यानां सेव्यमानं जगत्पभुम् ॥ स्वर्गमर्त्यचपातालैवासितं प्राणिनं हितम् ॥
६ ॥ अवीच्यादिनारकेहि निमग्नं चोद्धृतं सदा ॥ अमृतैकसुखचनं नित्यं च वपुभाषितम्
॥ १७ ॥ तथान्येयमराजस्य रूपं धीरभयानकम् ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टकालरूपं पदश-
येत् ॥ १८ ॥ कीदृशं कालरूपं हि यमराजस्य सांप्रतम् ॥ एकाननं कालरूपं द्विभुजं च
भयानकम् ॥ १९ ॥ दहिने खड्गधरं क्रोधं वामे पाशधरं स्तथा ॥ चर्चकेशं लोहिताक्षं
द्रुद्रोत्कटभोषणम् ॥ २० ॥ वह्निह्रिवमहोज्ज्वालं महातेजं भयंकरम् ॥ द्वादशं यमराजस्य
रूपं चैव पदशयेत् ॥ २१ ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टं हतहतमारयमारयेति भाषितम् ॥ स
र्वेषां दुष्टसत्त्वानां नानाशस्त्राभिघातिताः ॥ २२ ॥ एतादृशं यमराजं मया दृष्टुं मुनीश्व-
राः तदासौ यमराजो मे सुपसन्नैव सवृवीत् ॥ २३ ॥ धतुर्तेज किमर्थं स्त्वं सज्जीवैव मि-

॥ अ० ध० ॥
॥ ३९ ॥

हागतः ॥ असत्यं न प्रभाषत्वं सत्यमेव वदस्व मे ॥ २४ ॥ इत्यादिषु वचं श्रुत्वा तदा वि-
ज्ञापितं मया ॥ यमराज दूहायातः कारणं मे शृणुततः ॥ २५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुकामेन अ-
श्वारोहेन चागतः ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं पतित्वा तप्तवा लुके ॥ २६ ॥ तदा हं प्रत्यागतं
मार्गं विस्मृत्वा परिरोदितं । एकी जन्तुस्तदागत्य मह्यश्चैव समवृवीत् ॥ २७ ॥ किं रोद-
सि धातुते ज केनार्थं मिह चागतः ॥ दूत्पुक्त्वा जन्तुना तेन मह्यश्चैव प्रबोधितः ॥ २८ ॥
कुतः समागतो धातु ते ज त्वं कुत्र गच्छसि ॥ पृष्टे ममांगे आश्वारोह स्तरेयं तप्तवा लुकात् ॥
॥ २९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा जंतोरंगे समा रुहम् ॥ नीयते जंतुना तेन यमपूर्याच-
सन्निधौ ॥ ३० ॥ तदा हं जंतुना तेन त्यक्त्वा अंतर्हितो भवत् ॥ तदा काष्ठा देवताभिः स-
ह्यश्चैव समवृवीत् ॥ ३१ ॥ धातुते ज कुता यातः कुत्रस्त्वं गम्यसे धुना ॥ मा गच्छ धातुते

॥ गुरुः ॥
॥ ३९ ॥

जत्वं यमद्वारे कदाचनः ॥ ३२ ॥ इत्याकाशवाणिं श्रुत्वा मया चैवं समवृवीत् ॥ कथमि
दानीं निर्वृतीस्मि मार्गं प्रत्यागतं न हि ॥ ३३ ॥ तदा काशा देवताभिः पुनरेवमभाषत् ॥
निर्वृतेस्त्वं राजपुत्रस्वदेशं सहसा धुना ॥ ३४ ॥ तदा हं अप्रमाणित्वा संव्रस्तेति विषा
दितः ॥ यमपुरा तदा गत्य द्वारपालैः समवृवीत् ॥ ३५ ॥ कस्त्वं कुतः समायातः केनार्थे
न दूहागतः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा मया चैवं समवृवीत् ॥ ३६ ॥ अस्ति धर्मपुराख्या
ते धर्मकल्याणिधेनुपः ॥ तस्य पत्नी धर्मस्ती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ३७ ॥ तस्यात्म
जे धातुते जनाम्ने हरं जननन्दनः ॥ मया विज्ञापितं वाक्यं श्रुत्वा च तथा वृवीत् ॥ ३८ ॥
धातुते जराजपुत्र आगच्छ यमसन्निधौ ॥ इति विज्ञापयित्वा तु नीयते यमसन्निधौ ॥
३९ ॥ यमराजो पितदा तत्र मह्यं चैव समवृवीत् ॥ केनार्थं राजपुत्रत्वं यमद्वारे समागतः

॥ अ० ॥

॥ ४० ॥

॥ ४० ॥ सज्जीवंचराजपुत्र निवंतःस्वपुरेधुना ॥ द्रुत्यादिष्टुवचंश्रुत्वा मयाचैवंस
मवृवीत् ॥ ४१ ॥ सज्जीवंपियमराज भवदर्शनलालसा ॥ द्रुतिमयोदितंश्रुत्वा यम
राजःप्रहर्षितः ॥ ४२ ॥ मयैवापिप्रहर्षित्वा यमराजनमस्कृतम् ॥ तदासौयमराजोमे
वरंदास्यामिचाद्वीत् ॥ ४३ ॥ तवदर्शनमात्रेणवरंभूतंपरेतराट् ॥ धम्मराजदर्शयिस्व
राज्यंचरित्रंचमेधुना ॥ ४४ ॥ द्रुतिविज्ञापितंश्रुत्वा दूतान्पश्यंसमवृवीत् ॥ दूतारा
जपुत्रायराज्यंचरित्रचदर्शय ॥ ४५ ॥ द्रुतियमोदितंश्रुत्वा दूतैर्मह्यंप्रदर्शितम् ॥ आदौ
चित्रगुप्तस्यगृहंचापिप्रदर्शितम् ॥ ४६ ॥ षट्गत्यांजायते जन्तीर्यकर्मपुलेखितम्
तंतंसर्वचित्रगुप्त मह्यंप्रदर्शितंतदा ॥ ४७ ॥ चौराश्रिये निकालोकैःपापपुण्यंचयत्कृ
तम् ॥ तत्सर्वचित्रगुप्तेन मह्यचैवप्रदर्शितम् ॥ ४८ ॥ मयापिसर्वदर्शित्वा गंतव्यं

॥ गुरुः ॥

॥ ४० ॥

चोन्तरे दिशि ॥ आदौ चोन्तरद्वारस्य पशंसां कथयाम्यहं ॥ ४९ ॥ श्रुयतां मुनिज
नाः सर्वे चोन्तरे गमनं कथाम् ॥ सुवर्णरूप्यनिर्माल्यं मार्गो भूच्चः समंततः ॥ ५० ॥ त
त्रासीत्पारिजातादि मालती पुष्पपचंपकम् ॥ तथान्ये पद्मोत्पलं पुष्पं पुष्पितं च सरोव
रं ॥ ५१ ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकूजितम् ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कूजित
सततं स्तथा ॥ ५२ ॥ श्रीखण्डादिकपूरैश्च सिंचितं मार्गमेव च ॥ तत्र मार्गे सुगन्धा
दि वायुना परिवर्तिता ॥ ५३ ॥ अनेकसुगन्धधूपं धूपितञ्च द्रुतस्ततः ॥ षोडशैर्वर्ष
संयुक्ते रप्सराभिश्च वर्तिताः ॥ ५४ ॥ कोटिशारप्सराः सर्वे रम्यमानाति सुन्दराः ॥ न
वयौवनसम्यन्ताः कामरसैः समन्विताः ॥ ५५ ॥ गृहीता चामरैः काभि गृहीताः सगुणै
स्तथा ॥ गृहीता कलशैः काभि गृहीताः बालव्यञ्जनैः ॥ ५६ ॥ गृहीताः पुष्पमालाभि गृ

॥ अ ० ध ॥

॥ ४१ ॥

हीतापंगताम्बुलैः ॥ गृहीताध्वजपटाभि गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ ५७ ॥ दृष्टशैरप्सरैः स
र्वमार्गमार्गपतिष्ठिता ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिता ॥ ५८ ॥ सर्वम
ङ्गलवस्तुनि गृहीत्वापतिसंस्थिता ॥ तथागन्धर्वकन्याभिर्गायमानापतिस्थिता ॥ ५९ ॥
तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्यन्तामार्गमेव च ॥ अनेन च सुमार्गेन गन्तव्यं राजमन्दिरं ॥ ६० ॥
राजगृहं कथं भूतं स्वर्णरूपेण निर्मितम् ॥ नवरत्नादिखचितं वातायनाभि शोभितम्
॥ ६१ ॥ स्वर्णरूपमयैस्तम्भैः सोपानैश्च सुशोभितम् ॥ नवरत्नादिखचितं सिंहासन
ञ्च स्थापितम् ॥ ६२ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं शोभितं राजमन्दिरं ॥ अनेकपटवस्त्रादि
वर्तितं परिशोभितं ॥ ६३ ॥ तथान्येमणिरत्नादि वर्तितञ्चातिसुदरम् ॥ तथान्येमु
तपानादि वर्तितं परिशोभितम् ॥ ६४ ॥ अनेन धर्ममार्गेण धार्मिकं नीयते जनं ॥ समं

॥ गुरुः ॥

॥ ४१ ॥

त्रोधम्मराजोपि चागत्यसहसाततः ॥ ६४ ॥ धार्मिकधम्मराजेनसांजलिना निवेदित
म भगवंतं भवतादृष्टुं आगतोस्मिहं खलु ॥ ६५ ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेन नीयते धार्मिकं ज
नम् ॥ तदामार्गसमासीनं अप्सराभिश्चपूजितं ॥ ६६ ॥ अनेकफलपुण्यादि रपि
तं अप्सरास्ततः ॥ अमृतादिजलैः सर्वै रपितं धार्मिकं जनम् ॥ ६७ ॥ खाद्यभोज्यादि
पानादि समर्पितं तथा खलु ॥ धार्मिकधम्मराजेन राजगृहेपवेशितम् ॥ ६८ ॥ मणिमु
क्तादिखचितं सिंहासनेपूतिष्ठितम् ॥ तदायमराजोसौ धार्मिकं तं समवब्रवीत् ॥ ६९
पुनरागत्यां जामते जंतो धर्मैव पूतिशस्यते ॥ धर्महीनं च पापिनं नारके नीयते खलु ॥ ७०
धर्मेण नीयते स्वर्गपापे नरकं व्रजेत् ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेन श्रुत्वा ते धार्मिको जनाः ॥ ७१
धम्मराजस्वपादाब्जे पूणत्वासरणे गताः ॥ धम्मराजोपि हर्षित्वा धार्मिकं तं समवब्रवीत् ॥

॥ अ० ॥

॥ २० ॥

॥ ७२ ॥ ॥ तस्मात् कारणात् लोके धर्ममेव प्रशस्यते ॥ इत्यादिष्टकृतां तेन श्रुत्वा स
वे प्रहर्षिताः ॥ ७३ ॥ एतत्सर्वधातुते जराजपुत्रेण कथ्यते ॥ तत्सर्वं मुनिजनाः सर्वश्रुत्वा
संपरिवोदिताः ॥ ७४ ॥ मातापिता सुदृढजनाः विस्मिता संप्रतिष्ठिताः ॥ सर्वे मंत्रि
णो मात्या श्रुत्वा सर्वं प्रवोदिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत
कुरुक्षेत्र धर्मराजकथायां यमराजस्य उत्तरद्वारानुशांसा सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अ
थासौ च धातुते जे मातृपितृन् मुनिजनान् ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य प्रशांसां च समवृवीत् ॥
॥ १ ॥ श्रुयतां मुनिजनाः सर्वे कथयामि समासतः ॥ सुवर्णरूपनिर्माल्यमागोभूषणसम
न्ततः ॥ २ ॥ तस्मिन् मार्गसु गन्धादि प्रवहन्ति सुवासनाः ॥ क्वचित् पारिजातादि मालती पु
ष्पपुष्पितम् ॥ ३ ॥ क्वचित् कुलपुण्यादि पुष्पितं परिशोभितम् ॥ क्वचित् पाटलपुण्या

॥ गुरुः ॥

॥ ४२ ॥

दि पुष्पितं च समंततः ॥ ४ ॥ कचिद्वीधिवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ कचित्पद्मगो
धवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ५ ॥ कचिद्वृक्षवृक्षेना छादितं च सुशोभितम् ॥ कचि
तं वृक्षवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ६ ॥ कचित्प्लेक्षवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥
कचिद्वृक्षकवृक्षेना छादितं परिशोभितम् ॥ ७ ॥ कचित्शीतवारिणा पूर्णितं च सरोवरं
कचिद्वृक्षवारिणा पूर्णितं च सरोवरं ॥ ८ ॥ तत्रासीत् राहं सादिं वकुलं च निवासितम्
चातकादिपक्षिगणाः कुजितं च मनोहरम् ॥ ९ ॥ सारसादिपक्षिगणाः कुजितं परिशो
भितम् ॥ तथा च गहनं रम्यं जंतुभिर्वासितं सदा ॥ १० ॥ सिंहादिव्याघ्रजंतुना वासितं
च समंततः ॥ मृगादिवनजंतुना वासितं परिशोभितम् ॥ ११ ॥ कचित्कोकिलपक्षिभि
र्वासितं श्रुतिकूजितम् ॥ कचित्शुकपक्षिभिर्वासितं परिकूजितम् ॥ कचित्मयूरपक्षि

॥ अ ० ध ॥

॥ ४३ ॥

भिर्वासितं प्रतिकूजितम् ॥ अनेन च विपिनेन समायुक्तसुशोभितम् ॥ १३ ॥ तथा च कचि
द्वापीपनारिचमार्गे मार्गे प्रवन्तते ॥ अनेन च सुमार्गेण प्रकृमित्वावलोकितम् ॥ १४ ॥
तस्मिन् स्थाने स्वर्णरूपं राजगृहं च निर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं नानाद्रव्यैः प्रपूरित
म् ॥ १५ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं रम्यमानाति सुन्दरम् ॥ केचित्कोष्ठे धान्यपूर्णं तन्दुलं
चतयैव च ॥ १६ ॥ केचित्कोष्ठे यवापूर्णं कदावपूणि तं कचिन् ॥ केचित्कोष्ठे माषपूर्णं
कुलथं पूणि तं कचिन् ॥ १७ ॥ कचिच्च राजिकापूर्णं सर्पपञ्चतथाव चित् ॥ केचित्कोष्ठे
दधिपूर्णं दुग्धं चैव तथा कचिन् ॥ १८ ॥ केचित्कोष्ठे घृतपूर्णं यवागुच तथा कचिन् ॥
केचित्कोष्ठे मरीच्यादि जीरकं पूणि तं कचिन् ॥ १९ ॥ केचित्कोष्ठे लवंगादि पुंगीफलं
तथैव च ॥ केचित्कोष्ठे ताम्बूलं च नारीकेलं तथा कचिन् ॥ नानारंगिकावस्त्रं च केचित्को

॥ गुरुः ॥

॥ ४३ ॥

पुष्पपरितम् ॥ केचित्कौशेयवस्त्रादिवरितंचसुशोभितम् ॥ २१ ॥ केचित्बीजपुरका
दि नानाफलैः समन्वितम् ॥ केचिच्चहरितव्यादि भैषज्यपरिपूरितम् ॥ २२ ॥ केचि
त्तमणिमुक्तादि नानारत्नैः समन्वितम् ॥ केचित्स्वणरुप्यादि नानाधातुः परितम् ॥ ३
द्वृष्टशेचराजगृहे दानपुण्यकृताजनाः ॥ विमानोपरिसंस्थाप्य नीयते च नृपालये ॥ ४
सिंधुराणि च यात्राणि प्रकृत्वा सुपवेशितम् ॥ तदा दानधर्मिकालोकाः सुखान्येव समाश्रि
ताः ॥ २५ ॥ रसायनानि अन्नादि पभुक्त्वा परिपालिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि पा
वृता च समाश्रिताः ॥ २६ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मण्डितानि समाश्रिताः ॥ ययंदानकृ
तं येन तन्तत्फलञ्च भुञ्जतः ॥ २७ ॥ अश्वदानं कृतं येन अश्वारुह्य समाश्रितः ॥ ह
स्तिदानं कृतं येन हस्त्या रुह्य समाश्रितः ॥ २८ ॥ रथदानं कृतं येन रथारुह्य समाश्रि

॥ अ० ॥

॥ ४४ ॥

तः ॥ शय्यादानं कृतं येन शौट्या रुह्यसमाश्रितः ॥ २९ ॥ एतत्सर्वमयलोक्यपूत्याग
तंसुनिश्चितम् ॥ तस्मात्कुर्यात्मानवेन धर्मदानेन निश्चितम् ॥ ३० ॥ धर्मेण बद्धते राज्यं
धर्मेण धनवान् भवेत् ॥ धर्मेण सुखमाप्नोति धर्मैः स्वर्गपरायणम् ॥ ३१ ॥ दात
व्यंगुरवेद्रव्यं दानाद्वैलभ्यते सुखम् ॥ दानात् वैलभ्यते भोग्यं दानाद्वैलभ्यते धनम् ॥ दा
नात्संहर्तेशोकं दानाद्वैदुःखनाशनम् ॥ दानात्संलभ्यते मित्रं दानाद्वैसर्वशांतिकं ॥ ३२ ॥
दानेन लभ्यते शौख्यं पुष्टिं दानेन लभ्यते ॥ दानेन लभ्यते वश्यं दानेन रिपुनाशनम् ॥
॥ ३३ ॥ दानेन लभ्यते मोक्षं दानेन स्वर्गमाप्नोति दानेनैप्सितं संप्राप्तं दानेन परमं पद
म् ॥ ३४ ॥ तथा च शृणु राजेन्द्र धर्मकल्याणिधो नृप ॥ रात्री दिवं बुधधर्मसंघं चैव
तथागतं ॥ ३५ ॥ नामोच्चारणमात्रेण सर्वपापं पूजयति ॥ सदा देवाचर्न ध्यानं जापं

॥ गुरुः ॥

॥ ४४ ॥

यः कुरुते नरः ॥ ३७ ॥ सोऽपि सर्वभ्यापहरं स्वर्गं चैव गमिष्यति ॥ इति ज्ञात्वा भवंतो
पित्रिरत्नं च सदा भज ॥ ३८ ॥ देवालयं धर्मशालां जीर्णोद्धारं करोति यः ॥ सोऽपि सर्वपा
पहरं सुखावल्यां गमिष्यति ॥ ३९ ॥ इत्यादिष्ठं धातुतेजं समलोकायैवमादिशत् ॥
अन्यैरपि धातुतेज दानफलं वदस्व हि ॥ ४० ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमव
बोत् ॥ सर्वेषामपि दानानां अन्नदानं प्रशस्यते ॥ ४१ ॥ तद्यथा सौधर्मराजो लोके
श्वरो जिनात्मजः ॥ ब्राह्मणरूपमादाय स्वर्गलोके समच्छति ॥ ४२ ॥ तत्र देवा लये स
र्वे समाचरन्ती न वत् ॥ तत्र सुकुण्डलो नाम देवपुत्रादिरिद्रितः ॥ ४३ ॥ दुःखितः कले
शभिन्नात्मा दुर्भगो दीनमानसः ॥ तं संपश्यन् समुद्धर्तुं सहसा समुपाचरत् ॥ ४४ ॥
शनैस्तस्य गृहद्वारे समुपाश्रित्य तिष्ठति ॥ तं द्वारसमुपासीनं विलोक्य स सुकुण्डलः ॥ ४५ ॥

॥ अ ० ४ ॥

॥ ४५ ॥

कस्त्वं किमर्थमायात दूत्येवंपरिपृच्छति ॥ तेनैवंपरिपृष्ठेस्मै ब्राह्मणोऽर्थसिद्धुः खिवत् ॥

॥ ४६ ॥ निश्चस्यैवं शनैस्तस्मै संपश्यंश्चैवमवव्रीत् ॥ ब्राह्मणोऽहं महाभाग दूरदेशादि

हागतः ॥ ४७ ॥ क्षुत्पिपासाभिस्तप्तोऽस्मि तद्भाग्यं मे पृदीयताम् ॥ तेनैवं याच्यमानो

सौ देवपुत्रः सुकुण्डलः ॥ ४८ ॥ रुदन्दीनस्वरः पश्यं वदंत्येवं तं मानतः ॥ ब्राह्मण किंप्र

दास्ये ते किञ्चिद्वस्तु न मे गृहे ॥ ४९ ॥ तत्क्षमस्वापराधं मे प्रार्थयान्यभितो ब्रूजन् ॥

दूतिते नोदितं श्रुत्वा वदत्येवं द्विजः सतं ॥ ५० ॥ किञ्चिदपि प्रदातव्यं क्षुतृणां खेदि

तस्य मे ॥ यदि न दीयते किञ्चिदप्यत्र मरणं व्रजे ॥ ५१ ॥ दूतितदुक्तमाकर्ण्य देवपुत्रः

सुकुण्डलः ॥ किञ्चिद्वस्तु गृहे द्रष्टुं प्रविश्य पश्यते श्वसन् ॥ ५२ ॥ तदा तस्य जगद्भर्तुः

कृपादृष्ट्यनुभावतः ॥ तत्र गृहे समुद्भूता महर्दश्वर्यसम्पदः ॥ ५३ ॥ तदा तस्य गृहे तत्र को

॥ गुरुः ॥

॥ ४५ ॥

ष्टागारेषु सवतः ॥ भाण्डानिविविधैरत्नैः पूर्णानिसर्वथातुभिः ॥ ५६ ॥ अन्नैश्चभोज
नैर्द्रव्यैः पानैर्दिव्यामृतैरपि ॥ दिव्यचीवरवस्त्रादि सर्वालंकारभूषणैः ॥ ५७ ॥ सुगंधि
द्रव्यपुष्पैश्च परिपूर्णानिसवतः ॥ विलोक्यसमुदाश्चर्य समाकुलितमानसः ॥ ५८ ॥
अहोकिमिदमाश्चर्यं स्वप्नं वादृश्यते मया ॥ द्रुतिसचिंत्यभूयोपि समीक्ष्य वंचिचिंति
ते ॥ ५९ ॥ नूनमयेमहाभिज्ञः पुरुषो मद्गृहागतः ॥ यस्य दर्शनमात्रेण लक्ष्मीर्जाताम
भेदृशी ॥ ६० ॥ द्रुतिनिश्चिंत्यचित्तेन देवपुत्रः सनंदितः ॥ सहसोपेत्यतं विप्रभाष
ते एवमादरात् ॥ ६१ ॥ नमस्ते ब्राह्मणश्रेष्ठ कचिन्ते कौशलंतनौ ॥ प्रविशात्रगृहे स्माकम
नुगृहीतुमर्हसि ॥ ६२ ॥ द्रुतितनोदितं श्रुत्वा ब्राह्मणः संप्रसादितः ॥ सहसोत्थाय तंगे
हं प्रविशति बिलोकयन् ॥ ६३ ॥ तत्र स सुपसन्नात्मा देवपुत्रसुकुडलः ॥ ब्राह्मणंतपे

॥ अ० ध॥
॥ ४६ ॥

तिष्ठाप्य स्वासने च यते मुदा ॥ ६४ ॥ पवार्यदुष्यपट्टादि चीवरैः शूक्ष्मके मलैः ॥ म
ण्डयित्वा च सर्वाङ्गसर्वालंकाभूषणैः ॥ ६५ ॥ दिव्यरसागुसुस्वादै राहारै रमृतोपमैः ।
वर्णगंधरसोदारै भोजयंति समादरम् ॥ ६६ ॥ तत्सत्कारं समालोक्य ब्राह्मणः संप्रसा
दितः ॥ भुक्त्वा भोग्यं यथाकामं ददात्यस्मै शुभाषितम् ॥ ६७ ॥ स्वस्तिते मंगलं भूया
त्सर्वदापि समंततः ॥ तिष्ठतु ते गृहे लक्ष्मीः सदा सद्धर्मसाधिनी ॥ ६८ ॥ भवतु ते सदा शु
द्धचित्तं सद्धर्मलालसं ॥ सिद्ध्यन्तु ते भिलाषश्च संवृत्तिकार्यसाधनम् ॥ ६९ ॥ सदैव
च्छ्रीसु संपन्ति सुखं भुक्त्वा हितार्थभृत् ॥ त्रिरत्नभजनं कृत्वा तिष्ठ चरन्मुदा शुभे ॥ ७०
अहंगच्छामि जेतुं रुद्याने सौगताश्रमे ॥ विश्वभुवं मुनिं द्रसं द्रष्टुं वंदितुं मुत्सहे ॥ ७१
दूतिते न समादिष्टं निशम्य ससुकुण्डलः ॥ प्रबोधितस्तथेत्युक्त्वा पृच्छत्येवं द्विजं चतं ॥

॥ गुरुः ॥
॥ ४६ ॥

॥ ७२ ॥ अवश्यं सत्यमाख्यातु महं सिमे पुरो द्विज ॥ देवो सिमानवो वा त्वं दैत्येन्द्रो
वासहर्षिमान् ॥ ७३ ॥ कस्यापि विद्यते नेष्टकं कृपाधर्मानुभावतः ॥ यथा त्वमिह मां प
श्यं तथा कीन्यो नुपालयेत् ॥ ७४ ॥ दूतिते नो दितं श्रुत्वा बाह्येण सपसादितः ॥ दे
वपुत्रं तमा लोक्य वदत्येवं प्रबोधनैः ॥ ७५ ॥ न देवो मामनो नैव दैत्येन्द्रो वापि वा स्म्यह
म् ॥ बोधिस्र बोस्म्यहं सर्वं स ब्रह्मार्थ प्रवरः ॥ बोधिचर्या वृतं धृत्वा पश्यन्स त्वान्सुदु
खिनः ॥ बोधयित्वा प्रयत्नेन येन यित्वा सुसम्बरे ॥ ७७ ॥ एवं सर्वत्र लोकेषु दुःखिनः
पापिनोऽपहम् ॥ बोधयित्वा स्वयं पश्यन् ये येन जयसदाशुभे ॥ ७८ ॥ तथा हं स्वमया लो
क्य सर्वान्सत्वा प्रबोध्य न ॥ बोधि मार्गेऽतिष्ठाम्य गच्छेत्तत्र जिनाश्रमे ॥ ७९ ॥ दूतितेन
समादिष्टं निशम्य स पुनर्दितः ॥ सरत्नदक्षिणां दत्त्वा तस्यैव च प्रभाषते ॥ ८० ॥ अहो

॥ अ० ध ॥

॥ ४७ ॥

गुणमयक्षेत्रं सर्वदोषविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोपितं बीजं मयसंपद्यते कलम् ॥ ८१ ॥
न्यास्ते पुरुषाः सर्वे ये त्रिरत्नसुभक्तिकाः ॥ सदा धर्मा मृतं पित्वा संचरन्ते जगद्धिते ॥ ८२ ॥
॥ अहमपि गमिष्यामि जेतारामे जिनाश्रमे ॥ विश्वभवं मुनीन्द्रन्तुं द्रष्टुमिच्छे ससाधिकं
॥ तदहं भवता सा हंतत्र गन्तुं समुत्सहे ॥ ८३ ॥ तन्मां नो त्वामुनीन्द्रन्तं संदर्शयितुमर्ह
ति ॥ इति संप्रार्थिते न ब्राह्मणः ससुकुण्डलः ॥ ८४ ॥ देवपुत्रं तमालोक्य प्रतिवृ
त्तिवोधयन् ॥ अहमन्यत्र लोकेऽपि सत्त्वान्यश्रयन् प्रबोधयन् ॥ ८५ ॥ बोधि मार्गे नियुज्ये
वं गमिष्यामि तदाश्रमे ॥ त्वमेव प्रथमं गत्वा तत्र जेताश्रमे वने ॥ ८६ ॥ विहारस्थं मुनी
न्द्रन्तं संदर्शय ससाधिकम् ॥ तत्सहर्षा मृतं पीत्वा सर्वोधिनिहिताश्रयः ॥ ८७ ॥ त्रि
रत्नं भज न कृत्वा सचरस्व सदा शुभे ॥ दूत्पुत्का समूहा सत्त्वो ब्राह्मणप्रस्थितस्ततः ॥ ८८

॥ गुरुः ॥

॥ ४७ ॥

८ ॥ अंतर्हितः क्षगाद्वन्निह श्वाकाशो भिगच्छति ॥ तद्वृद्धादेव पुत्रोसौ मुदाश्चर्यं कु
लाशयः ॥ ८९ ॥ नत्वाकाशमुहूः पश्यंश्चिरेण गच्छते गृहे ॥ तत्र सस्वालयोऽसीनावाह्य
पांतमनुस्मरन् ॥ ९० ॥ तदुपदिशमादाय तिष्ठते संचर शुभे ॥ इत्यादिष्टं धातुतेजं सं
पश्यंश्चैवमवब्रवीत् ॥ ९१ ॥ अन्नदानं महं दारं सर्वदुःखविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोपितं
धीजं नद्यसपयते फलम् ॥ ९२ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा धातुतेजः समवब्रवीत् ॥ महाराज
धर्मकल्पलोकानं मोक्षहेतवे ॥ ९३ ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया ॥ इ
ति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ ९४ ॥ सर्वानन्त्रिगणोमात्या विस्मि
ताः संप्रतिष्ठिताः ॥ इति श्रीविक्रमानंदविरचितायां अष्टतकुलदीपधर्मरा
जकथायां यमस्य पूर्वद्वारानुसन्ता अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ अथावोचत् धर्मकल्पः स्वा

॥ अ० ध ॥

॥ ४८ ॥

त्मजधातुतेजकम् ॥ यमस्यपश्चिमद्वारस्य कथयस्वचरित्रकं ॥ १ ॥ इत्यादिष्ठंजन
कंतं धातुतेजःसमादिशत् ॥ तातधर्मकल्यकथयामिसमासतः ॥ २ ॥ तत्रादीपश्चि
मेद्वारे स्वर्णरुप्यमयंसृतिः ॥ तत्रापिमार्गसर्वत्र अप्सराभिःपूतिष्ठिताः ॥ ३ ॥ का
भिर्जलवटंगृह्य काभिश्चबालव्यंजनम् ॥ काभिःपुष्पमालाभि गृहित्वाचसमाश्रिताः
काभिर्धर्मवधजं छत्रं चामलंसगुणंस्तथा ॥ तथान्ये किन्नरकन्याभि गीतंगानंपूतिष्ठि
ताः ॥ ५ ॥ नानारागैःसुस्वरैश्च गायमानासमाश्रिताः ॥ तथान्ये गंधर्वकन्याभिर्वाद्य
मानापूतिष्ठिताः ॥ ६ ॥ मृदंगढकापटहादि नानावाद्यैःपूतिष्ठिताः ॥ तथान्ये देवकन्या
भिर्धर्मैर्लोकंप्रभाषिताः ॥ ७ ॥ अनेकधर्मशास्त्रादि भाष्यमानापूतिष्ठिताः ॥ तथा
चपश्चिमेद्वारे धर्मशालांश्चनिर्मिताः ॥ ८ ॥ कचित् बुद्धविहारंचनिर्मितंचसमंत

॥ गुरुः ॥

॥ ४८ ॥

तः ॥ कचिद्धर्मविहारं च निर्मितं च सुशोभितम् ॥ ९ ॥ कचित्संघविहारञ्च निर्मितं
परिशोभितम् ॥ अनेकदेवालयश्चापि निर्मितं च समन्ततः ॥ १० ॥ अनेकधर्मशाला
भि निर्मित्वापरिशोभिताः ॥ अनेकदानशालाभि निर्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ तथा
पानीयशालाभि निर्मितापरिशोभिताः ॥ वापीपनारीधाराभि निर्मिता च समन्ततः ॥
तथा कचिद्देवमूर्ति निर्मिता प्रतिष्ठापिताः ॥ तथा कचित्सिंहध्वजं निर्मितं प्रति संस्थि
तम् ॥ १३ ॥ कचित्मयूरध्वजं च निर्मितं च समन्ततः ॥ देवताप्रतिमाभिश्च निर्मिता
परिशोभिताः ॥ १४ ॥ तस्मिन् द्वारे रत्नमयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं
नानारत्नैः सुपरितम् ॥ १५ ॥ सुवर्गरत्नमयं स्तंभं सोपानं च तथैव च ॥ वातायनं तीरणं
च रत्नमयं सुशोभितम् ॥ १६ ॥ पटलानि च रत्नानि शोभितानि समन्ततः ॥ सुवर्गरत्न

॥ अ०ध० ॥

॥ ४९ ॥

ध्वजादि पटाकंचपूलं वितनम् ॥ १७ ॥ सुवर्णरत्नसूत्राणि वेष्टितानिबुहिरतथा ॥ दूदृ
शेचराजगृहे तीर्थसेवाकृताजनाः ॥ १८ ॥ स्नानविमाने संस्थापनीयते वयमालयेत्
सिंधूराणिचयात्राणिप्रकृत्वासुपवेशितम् ॥ १९ ॥ तदातीर्थिकालोकाः सुखान्येवसमा
श्रिताः ॥ कौशेयानिचक्राणि प्रावृताचसमाश्रिताः ॥ २० ॥ सुवर्णादिभूषणानि मंदि
तानिसमाश्रिताः ॥ एतत्सर्वमयालोक्य निवृत्तोहं मुनीश्वरा ॥ २१ ॥ तस्मात्कुर्यात्मा
नवेन तीर्थस्नानं सुनिश्चितम् ॥ तीर्थस्नानं प्रकृत्वा तु व्रतधर्मापिकारयेत् ॥ २२ ॥ व्र
तधर्मानुभावेन हरतियमशासनम् ॥ इत्यादिष्ठधातुतेजं समालोकयेवमवृवीत् ॥ २३ ॥
तीर्थस्नानस्यमाहात्म्यं कथयस्वमहाविभो ॥ इतिविज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजःसमादि
शतम् ॥ २४ ॥ एकोदंशीलकोभिस्तु स्तीर्थसेवानुभावतः । उद्धारोभूत्कथां वक्ष्ये शृणु

॥ गुरुः ॥

॥ ४९ ॥

पञ्चविंशोपति ॥ २५ ॥ अस्ति राजन् धर्मकल्प कावेरीनगरोन्तमे ॥ श्रेष्ठिरेकः कुशी
दश्च नाम्नोदारिद्र्यदुःखिनः ॥ २६ ॥ तस्य द्वौ पुत्रावस्ति दहलेवालकस्ततः ॥ कुशीद
श्रेष्ठिश्चैकस्मिन् समये मरणं गतम् ॥ २७ ॥ तदा पितृकालगते ज्येष्ठपुत्रेण भाषितम् ॥
अरे मातमेट्गृहे न तिष्ठ यत्र पितृगण ॥ २८ ॥ द्यूतं त्वामातरं चान्नं पानैरपि न दीय
ते ॥ नित्यं पुरुषाकथेन विगृहेण प्रतिष्ठति ॥ २९ ॥ तदा मातृपदेषित्वा श्रापं दद्यात् पु
नः पुनः ॥ पुत्रते मंगलं भूयात् कदापि कुशलं न हि ॥ ३० ॥ दूतितं दुक्तमाकर्ष्य मातरं पा
देन पृष्ठानि गतः ॥ तदा स्मै श्रेष्ठिपुत्राय कुष्ठरोगेण पीडितः ॥ ३१ ॥ हस्तपादपुखण्डि
त्वावहिर्गन्तुं न शक्यते ॥ अथ स चिंतयामास हाहा कष्टतरं मम ॥ ३२ ॥ अधुना किं करि
ष्यामि कुत्र गच्छाम्यहं नु भो ॥ द्यूतं त्वावृडयति न स्वगृहाद्वहिर्निर्गतः ॥ ततः पक्षत्र

॥ अ० ध ॥

॥ ५० ॥

यैश्रेष्ठिपुत्रकालगतो भवत ॥ मातृद्रोहेन पापेन नरके नीयते ततः ॥ २६ ॥ यमदूतैः प
रिगृह्य विरामत्रेषु क्षिपन्ति तः ॥ तदुधृत्य अयोमये गृहे समोपनीयते ॥ २७ ॥ ततोभ्यं
तरे पविष्टः कृपाटं पिहितद्रुतम् ॥ पविष्टमात्रे मष्टकेऽयोमयं चक्रमुद्रवम् ॥ २८ ॥ आ
दीप्तचकं शिरसि भूमतिसततं तदा ॥ तदा चक्रभूमे नैव पूयशोणितपसृतः ॥ २९ ॥
पूयशोणिताहारेण ततः सकथ्यते भृशम् ॥ अहो हि वेदना कष्टं केनैव दुष्कृतेन च ॥ ३० ॥
मेरुक्षकीजनाकश्चिदागच्छति डदीरितः ॥ अथ तस्मिन् गृहे काशात् शब्दो निर्गतस्तत्त्व
रम् ॥ ३१ ॥ केन रक्षति दुष्टत्वं पापात्मा मातृद्वेषक ॥ ततः शतवर्षपर्यन्तं चक्रभूमितमष्ट
के ॥ ३२ ॥ शतवर्षगते तस्मै निष्कास्यतड्गुहा ततः ॥ तथान्येनारके तस्मै नीयते यम
किंकरैः ॥ ३३ ॥ अंधकारे महानरके पार्श्वे वासुनीयते ॥ तत्रापि वर्षपर्यन्तं दुःखं भु

॥ गुरुः ॥

॥ ५० ॥

कृत्वा प्रतिष्ठिताः ॥ ३४ ॥ ततोऽधनरकादुद्धृत्य नीयते शीतनारके ॥ तत्रापि नीयते दूते
जं रुक्मण्डे पक्षिपति च ॥ ३५ ॥ तदा सौ भ्रेष्टिपुत्रो हा द्वैवेति पुरोदिताः ॥ अहं पूर्वपापं न
यानामिततो धुना ॥ ३६ ॥ तत्रापि वर्षपर्यंतं दुःखं भुक्त्वा समाश्रितः ॥ तदुदकात् समु
द्धृत्य अग्निघटे पूणीयते ॥ ३७ ॥ तत्रापि वर्षपर्यंतं अग्नि कुण्डे पक्षिपति च ॥ तदा
सौ भ्रेष्टिपुत्रो हा मातेति पुरोदितः ॥ ३८ ॥ तदा चाग्निपदाहेन हस्तपादौ पृथक् पृथक्
ततोऽग्नि कुण्डादुद्धृत्य हीनकूले पूजायते ॥ ३९ ॥ जायते कुशीदपुत्रो भूत्वा भोग्यं यथे
प्सितम् ॥ मातृद्रोहेन पापेन दुष्टरोगेन पीडितः ॥ ४० ॥ तदा सौ दुःशील भिक्षु स्ती
र्थसेवां प्रकुर्वितः ॥ तीर्थसेवानुभावेन कुष्ठरोगं हरसन्तदा ॥ भूत्वा सुशील भिक्षु धर्ममका
यं भवत्सदा ॥ तीर्थसेवानुभावेन सर्वं पापं हरेन्तदा ॥ ४१ ॥ एतत्पण्यानुभावेन मोक्षं

॥ अ० ध ॥

॥ ५१ ॥

प्राप्यसुनिवृत्तौ ॥ इत्यादिष्टं धातुतेजं समालोक्यैवमवृवीत् ॥ ४३ ॥ तीर्थं सेवामहो
दारं मित्पुक्त्वासम्प्रमोदितः ॥ तदा धातुतेजोसौ मातृपितृन्समवृवीत् ॥ ४४ ॥ महा
राजं धर्मकल्य सर्वमयावलोकितम् ॥ यमस्य परिचमद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया ॥ ४
५ ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ सर्वामंत्रीगणो मात्या विस्मिताः सं
प्रबोधिताः ॥ इति श्रीविक्रमानन्दद्विरचितायां धर्मराजकथायां यमस्य परिच
मद्वारानुशांसा नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ अथावाच धर्मकल्यः स्वात्मा जं धातुतेजकम् ॥
यमस्य दक्षिणद्वारस्य कथयस्व चरित्रकम् ॥ १ ॥ इत्यादिष्टं जनकं तं धातुतेजः समा
दिशत् ॥ तात धर्मकल्य कथयामि समासतः ॥ २ ॥ तत्रादौ दक्षिणे द्वारे तामुलोहम
यंसृतिः ॥ तत्सामे लोहकीलैश्च कीलितचस्रंततः ॥ ३ ॥ तथाचक्षुरधारेऽपि प्रवन्त

॥ गुरुः ॥

॥ ५१ ॥

ते समन्तत ॥ कचि मार्गे कण्ठ रुच्यं प्रवृत्तं ते समन्ततः ॥ ४ ॥ कचिन्तप्तवालुका उच्यते
सारिता समन्ततः ॥ कचिदग्निः स्कंधं च प्रवृत्तं ते समन्ततः ॥ अस्मिन्लोहकीलमार्गे
सेतुच्छिन्नकः पापिनः ॥ ५ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा वै शासना उच्यते प्रकुर्वति ॥ अरे पापित्वया
पूर्वं सेतुच्छिन्नं प्रकुर्वितः ॥ ६ ॥ दूत्पुत्र्या यमदूतैर्हि नीयते लोहकीलके ॥ तदा पापिनो
लोकाः प्रविद्धपादतले निशमः ॥ ७ ॥ कीलेन पादतले विद्धा पादखण्डं भवेत्तदा ॥ पा
दखण्डेन पीडित्वा हादैवेति पुरोदिताः ॥ ८ ॥ तथामार्गे क्षुरधरे नीयते यमकिंकरैः ॥ अ
रे पापित्वया पूर्वं धर्ममार्गं प्रणाशितं ॥ ९ ॥ दूत्पुत्र्या पापिनो लोका नीयते क्षुरधार
के ॥ तदा च पापिनो लोका हादैवेति पुरोदिताः ॥ पादखण्डेन पीडित्वा हामातेति पुरो
दिताः ॥ १० ॥ तथा च पापिनो लोका नीयते तप्तवालुके ॥ पार्श्वे विद्धा यमदूतैः शास

॥ अ० ध० ॥

॥ ५२ ॥

नांचपु कुर्वति ॥ ११ ॥ अरेपापित्वयापूर्वं पुलिनञ्चपूणाशितम् ॥ द्यूत्युक्त्वायमदूतं
हिं प्रसुप्ते तप्तवालुके ॥ १२ ॥ तदाचपापिनो लोका हाताते तिपूरोदिताः ॥ मयापू
र्वकृतं पापं फलं भुक्त्वेतिरोदितः ॥ १३ ॥ तथाचपापिनो लोका अग्नि कुण्डे प्रक्षिप्ति च
सर्वा ऋञ्चपदा हित्वा हामातेतिपूरोदितः ॥ १४ ॥ दण्डैरपियमदूतेस्ताद्यमानं दिवानि
शी ॥ अरेपापित्वयापूर्वं वनदाहं प्रकुर्वितः ॥ १५ ॥ तेनपापेन कर्मण अनिनादाहितं भू
सम् ॥ तथाक्वचिल्लोहमयं स्त्रीपुरुषं निर्मितं बहुः ॥ १६ ॥ तस्यगर्भे अङ्गाराग्निपू
रितसततंतथा ॥ परस्त्रीगमनं पुसां आलिङ्गितं दिवानिशी ॥ १७ ॥ अरेपापित्वया
पूर्वं परःस्त्रीगमनं सदा ॥ तस्यापकर्मणेति यमदूतैः प्रतापितम् ॥ १८ ॥ परपुरुषगम
नं नारी आलिङ्गितं तथा खलु ॥ अरेपापित्वयापूर्वं परपुरुषगमनं सदा ॥ १९ ॥ तस्या

॥ गुरुः ॥

॥ ५२ ॥

पकमेणेति यमदूतैः पूतः पितृन् ॥ एतत्सर्वमया लोचय निर्वृत्तो हं मुनिश्वराः ॥ २० ॥ त
था कचिच्छोहमयं सुरीञ्चापि सुनिर्मितम् ॥ तत्सुर्यापापिनो लोकाः समाश्रित्य परोदि
ताः ॥ २१ ॥ अरे पापित्वया पूर्व वालानां प्राणघातितम् ॥ दूत्युक्त्वा यमदूतैर्ह दण्डे
नतादितं भूसमम् ॥ २२ ॥ तथा कचिल्लोहकुभेतैलं च पूरितं सदा ॥ तत्कुभे पापिनो लो
काः पक्षिप्ताः कथितं सदा ॥ २३ ॥ तदा पापिनो लोका हादेवेति परोदिताः ॥ अरे पापि
त्वया पूर्व सांघिकं द्रव्यहारितम् ॥ २४ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुभे पक्व कथितम् ॥ दूत्यु
क्त्वा यमदूतैर्हि पक्षिप्तं तैलकुभके ॥ २५ ॥ तथा च विष्णुत्रकुण्डे पक्षिप्तं पापिनं कचि
त् ॥ तत्र स्थ पापिनो लोका हामातैति परोदिताः ॥ २६ ॥ तदा यमदूतैर्हि पावाच पा
पिनं ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्व परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ २७ ॥ एतत्कर्म विपाकेन निम

॥ अ० ॥

५३ ॥

ग्नं विष्णुमूत्रके ॥ तथा च जलौककुण्डे प्रक्षिप्तं पापिनं सदा ॥ २८ ॥ तत्र स्थपापिनो लो
काहादौ वेति पुरोदिताः ॥ तदा यमदूतैर्हि प्रोवाच पापिनं ततः ॥ २९ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं
परद्रव्यं प्रहारितं ॥ एतत्कर्म विपाकेन जलौकया प्रभक्षितम् ॥ ३० ॥ क्वचित्यापिनो लोकाः
सर्पकुण्डे प्रक्षिप्ति च ॥ तत्र स्थपापिनो लोका ववतुं नापि प्रशब्दनुयुः ॥ ३१ ॥ अरे पापि
त्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ एतत्कर्म विपाकेन सर्पेणापि प्रभक्षितम् ॥ ३२ ॥ ततो
नरकपालादना रात्रिं दिवं भ्रमंति च ॥ केचित् व्याघ्रमुखा दूता केचित् सिंहमुखास्तथा
॥ ३३ ॥ केचित् सर्वमुखा दूताः केचित् कोलमुखास्तथा ॥ केचित् श्वानमुखा दूताः केचि
तगृध्रमुखास्तथा ॥ ३४ ॥ केचित् कौष्ठमुखा दूताः केचित् काकमुखास्तथा ॥ केचित् स्थू
लनयना केचिद्दूर्ध्वाशिरोरुजाः ॥ ३५ ॥ केचिद्दूता स्थूलदंष्ट्रा केचिद्दूता भयङ्कराः ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५३ ॥

एतद्दूतैश्चतसहस्रैः भयंतिनारकेखलुः ॥ ३६ ॥ खड्गमुदलमुशलं त्रिशूलंदराडमेव
च ॥ गृहीत्वा सततं दूतैः भयंतिनारकेखलुः ॥ ३७ ॥ एतत्सर्वं भयालोक्य निवृत्तोऽहं मु-
नीश्वराः ॥ इत्यादिषु धातुतेजं पुनरेवमभाषत ॥ ३८ ॥ धातुतेजमहामिच्छापापि
नोनीयते कथम् ॥ तत्सर्वं ब्रह्मभूपाल सर्वसत्त्वार्थकारणात् ॥ ३९ ॥ इति विज्ञापिते
श्रुत्वा धातुतेजः समवधीत् ॥ मुनीश्वराः पृथ्वीपति पापिनं नीयते कथम् ॥ ४० ॥ पाश-
नवद्वादराडेन ताद्यमानेन नीयते ॥ स्वस्वकर्मानुसारेणः नीयते यमकिंकरैः ॥ ४१ ॥
जम्बूद्वीपात्सहस्राणि योजनानि सृतिरभूत् ॥ मृत्युभूते यमपूयं वर्षमेकं नयाति हि ॥
४२ ॥ तस्मिन् मार्गे लेहकील कीलितं च समन्ततः ॥ लेहकीलात् यमदूतैः पुतानं
नीयते किलः ॥ ४३ ॥ तत्शासनां पूर्णाशाय मार्गं च निर्मितं किलः ॥ तथा चाष्टसह

॥ अ० ध ॥

॥ ५४ ॥

स्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ४४ ॥ तस्मिन्मार्गे अङ्गाराग्नि प्रसारितं संततः ॥ पा
पिनं यमदूतैर्हि पतानं नीयते किलः ॥ ४५ ॥ तत्शासनां प्रणाशाय अग्निदानं पदापये
त् ॥ तथानवसहस्राणियोजनानिसृतिरभूत् ॥ ४६ ॥ तस्मिन्मार्गे कंठकानि प्रसारितं सं
ततः ॥ पापिनं यमदूतैर्हि पतानं नीयते तथा ॥ ४७ ॥ तत्शासनं प्रणाशाय उपानहं
दापयत् ॥ तथा दशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे अन्धकारं सदाभूतं
संततः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं पक्षोरितं सदा किलः ॥ ४८ ॥ तस्मार्गे कालसपण द्रष्टुं
पापिनं सदा तत्शासनां प्रणाशाय दीपदानं पदापयत् ॥ ४९ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन अंध
कारं प्रमुच्यते ॥ एकादशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ५० ॥ तस्मिन्मार्गे शीत
जलं प्रवाहितं सदा किलः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं पतानं नीयते खलु ॥ ५१ ॥ तत्शासनां प्र

॥ गुरुः ॥

॥ ५४ ॥

पाशा यजलदानं प्रदापयेत् ॥ एतत्पुण्यानुभावेन जलेन वाहितं न हि ॥ ५४ ॥ द्वादशा
निसहस्राणि योजनानि सृतिरभूत् ॥ तस्मिन् मार्गे वैतरणी नदी प्रवाहितं सदा ॥ ३४
तन्मया पूरकञ्च कफञ्चैव प्रवाहति ॥ तन्मया यमदूतैर्ह पापिनं च प्रवाहितम् ॥ ३६
तदा ते पापिनो लोकास्त्रिरत्नञ्च सदा भजेत् ॥ एतदुःखं पुण्यं शाय गोदानं च प्रदापयेत्
३७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन वैतरण्याः प्रसारयेत् ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तो हं मुनि
श्वराः ॥ हृतिप्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ राजा धर्मकल्योपि विस्मित
प्रमेहितम् ॥ ३८ ॥ यमपुर्यांकथां श्रुत्वा वैष्णवांश्च तनून् रुहाः ॥ पुनरपि धातुते जो ज
नकन्तं समवृवीत् ॥ ३९ ॥ तात धर्मकल्ययमपुर्यांकथां शृणु ॥ येषि च पापिनो लोकाः
परधनं प्रमूष्यति ॥ ४० ॥ ते गृहीत्वा यमदूतैर्वर्धागारे प्रवेशति ॥ हस्तपादौ परिगृह्य लो

॥ अ० ॥

॥ ५५ ॥

हकीलं प्रकीर्तति । ६१ ॥ ये चापि पापिनो लोका गुरुनिद्रां करोति च ॥ ते हृदये यमदूतैर्मु-
ट्गलेन पृहानति ॥ ६२ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः परकथां शृणोति हि । ते च श्रोत्रे यमदू-
तैर्लोहसूकेन विद्धते ॥ ६३ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः परहिंसां करोति च ॥ ते चापि जी-
वहरे दूतैर्अग्नि कुण्डैः प्रक्षिप्तति ॥ ६४ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः शिशुघातं करोति हि
जलौक कुण्डैः प्रक्षिप्तं शासनां च प्रकुर्वति । ६५ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः पितृद्रव्यं प्र-
प्यति ॥ ते च मुखे यमदूतैर्लोहकीलं प्रविद्धति ॥ ६६ ॥ तथा माता पिता भ्रातृवंधु मित्र वि-
यो मिताः ॥ ते च पापिनो लोका नरक कुण्डैः प्रक्षिप्तति ॥ ६७ ॥ ते च अर्द्धे कृमि कीटैर्द-
ष्टं सर्वदा किल ॥ तस्मात् ये मानवा लोका धर्ममेव प्रकाशयेत् ॥ ६८ ॥ धर्मेण हरते पा-
पं धर्मेण दुःखनाशनम् ॥ धर्मेण यमदूतैर्हि शासनं न करोति हि ॥ ६९ ॥ तस्मात्

॥ गुरुः ॥

॥ ५५ ॥

२
मर्मसमो नास्ति दुहलैके पत्र च ॥ इत्यादिष्टधातुते जं समालोचयेदमादिशत ॥ ७० ॥
अष्माकंधर्मराजो हि भवानेव भवति हि ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुते जः प्रहर्षितः
७१ ॥ तदामंत्रीणो माता माता पिता पिता ॥ मुनिजनापितदा सर्वे विस्मिता
संतनुरुहाः ॥ ॥ इति श्रीकृमानन्दविरचितायान् अद्भुतकुलदीपधर्मरा
जकथायां यमस्य दक्षिणद्वारां नृशंसा दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ अथ शास्ता ज्ञानदन्तो
ब्रह्मदन्तं समवृवीत् ॥ नेपाले विषये धर्म श्रीनाम्नी परिकीर्त्तिता ॥ १ ॥ तन्नगर्या
म्यविकुले जातो भूकुलदीपकः ॥ जातिच्छास्त्रेषु सर्वेषु ज्ञानेषु च सुपारगः ॥ २ ॥ प
ञ्चसहस्रकलौ गतं गदं न परिपीडितः ॥ तद्वायां यमपुराड्ढौ यमदूतौ समागतौ ॥ ३ ॥
यमदूतौ कथं भूतौ सप्तहरतपुमाणिकौ ॥ पीताम्बरपरिधानौ शाट्कौ परिधानिकौ ॥ ४ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ५६ ॥

भोमास्योभैरवाकारौद्रोक्तभोषणौ ॥ करेपाशंयमदण्डंधारिकौकृष्णवर्णिकौ ॥ ५
तदातत्रयमदूतौ उवाचकुलदीपकम् ॥ आगच्छकुलदीपत्वं यमराजरदसद्मनि ॥ ६
कृत्वायमदूतौद्वौ तस्थौकुलदीपसन्निधौ ॥ तदालोकेश्वरोधीमान् समागमद्वयाकु
लः ॥ ७ ॥ दक्षिणेवरदंहस्तंवामेपद्मधरंस्तथा ॥ तदालोकेश्वरोधीमान् यमदूतौसमादि
शतः ॥ ८ ॥ यमदूतौकुलदीपंतंमानीयंहिसमवव्रीत् ॥ तदाभैरवाकारैर्देवताभिःसमा
गता ॥ ९ ॥ यमदूतंसहयुद्धं कृत्वातत्रसमाश्रिताः ॥ यमदूतौपित्तदायुद्धं कृत्वातत्रस
माश्रितः ॥ १० ॥ कुलदीपंयमपुत्रोयमदूतेननीयतम् ॥ एकोहिदाहिनेपार्श्वे एकोहिदाम
पार्श्वके ॥ ११ ॥ स्थित्वाचयमदूतौद्वौ नीयतंकुलदीपकम् ॥ कुलदीपोदूतसाहचर्यमपुत्रोयम
न्तदागमत् ॥ १२ ॥ असिपत्राख्यारण्यं कुलदीपेनदृश्यतम् ॥ तस्मिन्वनेयथानामत

॥ गुरुः ॥

॥ ५६ ॥

थावृक्षेन छादितम् ॥ १३ ॥ अनेकशालमल्यादि वृक्षलताभिः शोभितम् ॥ तस्मिन् वृक्षे
वायसादिपक्षिभिः कूजितं मुदा ॥ १४ ॥ जम्बूकादिचजंतुभिः कूजितं रोदितं सदा ॥ त
त्सर्वं कुलदीपेन पदार्शितं समाश्रितम् ॥ १५ ॥ तस्मिन् वने दूतगणाः समाश्रिताः समंत
ताः ॥ कचिक्काकमुखादूता कचित्गन्धमुखास्तथा ॥ १६ ॥ कचित्कोष्ठमुखादूताः क
चित्श्वानमुखास्तथा ॥ कचिसिंहमुखादूताः कचिव्याघ्रमुखास्तथा ॥ १७ ॥ कचि
त्कोलमुखादूताः कचित्हस्तिमुखस्तथा ॥ कचित्हयमुखादूताः कचित्शुकमुखास्त
था ॥ १८ ॥ एतैर्दूतगणैः सर्वैर्मिलितारतद्वनेथिताः ॥ तत्सर्वं कुलदीपेन पदार्शितं
समाश्रितम् ॥ १९ ॥ तदा कुलदीपोऽसौ सन्नरतासरांजिनम् ॥ नमो बुद्धाय धर्माय
संघायैति उदीरितम् ॥ २० ॥ तदा यमदूतौ द्वौ मानुहौ तिसमवुवीत् ॥ त्रिरत्ननामं

॥ अधः ॥

॥ ५७ ॥

पुतिभ्रवा पापिलो हस्तरिष्यति ॥ २१ ॥ दूत्युक्त्वायमदूतौ द्वौ मुखे हस्तेन छादितौ
कोटशौ च यमहस्तौ हिमवतः सोतलो किलः ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम्
२ ॥ ततो यमपुयां वहि असि यत्र गहनेन परिवर्तितः ॥ गहनं कथं भूतं असि रिव पत्रेणाच्छा
दितम् ॥ २३ ॥ शाल्मलिवृक्षादि अने कवृक्षसमुद्भूतं ॥ दूतैर्नाना प्रकारैरपरशुधनुर्वा
गहस्तैर्वल्लभैः ॥ २४ ॥ भौमस्यैदं दृष्ट्वा द्रौण्यजतुरगमुखैः सिंहवक्त्रैः श्ववक्त्रैः ॥ नाना
रंगैः प्रकीर्णैश्च कृत्वा सचरितैर्भीषणैर्घोरनादैः ॥ २५ ॥ त्रस्तं चेतो नरस्य भणमपिश
मिनो यद्वने सम्बसन्ति ॥ तत्र यमदूतेन नीयमानेन दुष्टसत्त्वेभ्यः स्वस्वकर्मानुसारेण शा
सनां प्रकुर्यात्तिष्ठम् ॥ २६ ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनि मातापितृभ्यां दण्डेन प्रहारे
ण स्वगृहात् वह्निर्निर्गतः ॥ तत्पापकर्मणा एतत् शासना भवत् ॥ दूत्युक्त्वा दण्डेन प्र

॥ गुरुः ॥

॥ ५७ ॥

हारितः ॥ तदादुष्टलोकोहादेवेति किट्टकशासनानुभूतं द्रुत्युक्त्वरुरोद तथा एकस्मिन्
स्थाने सिंहमुखदूतेन दुष्टसत्वस्यमुखे तप्तअयोगुदां प्रक्षिप्य शासनां प्रकुर्वन्ति स्म ॥
अरे पापित्वयामनुष्य जन्मनिसांघिकद्रव्यपहृत्वा खादित ॥ तेन पापेन एतद्दुःखानुभू
तं द्रुत्युक्त्वा शासनां प्रकुर्वित् तदादुष्टसत्वोहादेवेति किट्टकशासनानुभूतं द्रुत्युक्त्वारु
रोद ॥ पुनरपि तत्रैव वनंतुरगमुखदूतेन दुष्टसत्वायवागशयने प्रसुप्त्य खड्गेन प्रहारि
त्वा एतदुक्तम् ॥ अरे पापित्वयामनुष्य जन्मनि नद्या पुलिनं प्रच्छिन्नतः ॥ द्रुत्युक्त्वा शा
सनां प्रकुर्वित् तदादुष्टसत्वोहामार्तेति किट्टकशासनानुभूतं द्रुत्युक्त्वारुरोद ॥ पुनरपि
तत्रैव वने गजमुखदूतेन दुष्टसत्वायवामहस्तेन शिखांगृहित्वा दण्डेन प्रहारितः ॥ अरे
पापित्वयागुरवे निंदा कृत्वा बहिरागतः ॥ द्रुत्युक्त्वा शासनां प्रकुर्वित् ॥ तदादुष्टसत्वोहा

॥ अ० ध ॥

॥ ५८ ॥

पितृति किट्कशासनानुभूत् दूत्पुक्त्वा रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वनेश्वानमुखदूतेन स्वा
मिद्रोहिकास्त्रियेकेशंगृहीत्वादण्डे नताडिततत्क्षणेकालसर्पे नवेष्टितदृश्चिकेनापिस
र्वागंदष्टः ॥ तदास्वामिद्रोहिकास्त्रो आक्रंदितेन हाहादेवेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव
ने वायसमुखदूतेन दुष्टसत्वस्यशिरसिः अग्निं पृज्वालय पादौ पाशौ नवध्वा दण्डे नताडि
तः ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनिवनदाहं कृतंतत्कर्मणा एतत्शासनानुभूत् ॥ त
दादुष्टसत्व असह्यवेदनानुभूत् ॥ दूत्पुक्त्वा आक्रंदितशब्देन रुरोद ॥ पुनरपि एक
स्मिन्स्थाने गृध्रमुखदूतेन दुष्टसत्वस्यशिरसि चञ्चुना द्रष्ट्वा मज्जां निष्कास्य भुक्त्वा
दूत्युक्त अरे दुष्टसत्वत्वयामनुष्यजन्मनि ॥ विश्वासघातंकृतंतत्कर्मणा एतदवस्था
नुभूत् ॥ तदादुष्टसत्वो हामातेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वने ॥ भैरवाकार अतिक्रोधि

॥ गुरुः ॥

॥ ५८ ॥

कदुतेन दुष्टस्त्रिये पादौ रज्जुना बध्वा ॥ शात्मलो वृक्षचावलंब्य ॥ दण्डेन प्रहारित्वा
शासनां प्रकुर्वीत ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनि ॥ आत्मस्वामिनं हेलाङ्कृत्य परपी
रुषं रता इत्युक्त्वा दण्डेन तादिताः ॥ तदा सास्त्री अहो आत्मा स्वामिनं निन्दितपापेन
एतत् दुष्खानुभूत ॥ इत्युक्त्वा हादौ वेति रुरोद ॥ २१ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुल
दीपकम् ॥ सीताम्बुवाहिनां नद्या न्नीयतं कुलदीपकम् ॥ २२ ॥ तन्नद्याञ्जलजन्तुभि
र्वासितङ्किडितंसदा ॥ कीदृशीर्जलजन्तुभिस्तन्नद्याम्परिवासितम् ॥ २३ ॥ एक
शीर्षाद्विशीर्षञ्च तृशीर्षञ्चतुशीर्षकम् ॥ नानारंगिकसर्पादि वासितं सर्वदा किल ॥
॥ २४ ॥ मीनादिग्राहमकरैर्वासितं कीडितंसदा ॥ तत्सर्व्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं समा
श्रितम् ॥ २५ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अग्निज्वालाः समायुक्तव

॥ अ० ५ ॥

॥ ५९ ॥

न्हि शृङ्गारसन्निधौ ॥ २६ ॥ कोटिशिखिन्हिप्राकारं महोज्ज्वलं भयानकम् ॥ तत्प्राकारा
च्च दूताभ्यां लङ्घितं कुलदीपकम् ॥ २७ ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अ
प्युद्यतं अविच्छिन्नं वज्रशृङ्गारसन्निधौ ॥ २८ ॥ तत्प्राकाराच्च दूताभ्यां लङ्घितं कुलदी
पकम् ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ २९ ॥ दुर्गातिशोधनं चैत्यं दर्शितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ चैत्यविम्बम् पूणामितम् ॥ ३० ॥ तथा शिवमूर्तिश्च
दर्शितं कुलदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ शिवमूर्तिर्गुणामितम् ॥ ३१ ॥ चैत्यविम्बं
शिवमूर्तिं पूजत्वा सम्पूहयिष्यम् ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३२ ॥
अनेकवटवृक्षादिपिप्पलेपरिवेष्टये ॥ तस्मिन् नृवृक्षे कोकिलादिपक्षिभिः प्रतिकूजित
म् ॥ ३४ ॥ चम्पकादिपातलानि पुष्पाणि पुष्पितसदा ॥ तत्र द्याने कुलदीपः समाश्रि

॥ गुरुः ॥

॥ ५९ ॥

त्यावलोकितम् ॥ ३५ ॥ अहो रमणीयोद्यानमित्युक्तसम्प्रतिष्ठितम् ॥ तदायमदूता
भ्यां कुलदीपं समादिशत् ॥ ३६ ॥ आगच्छ कुलदीपत्वं विलम्बं मा कुरु वने । द्रुत्युक्त्वा
यमदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३७ ॥ अनेकस्वर्णरीप्पेन निर्मितं गृहसन्निधौ
अस्मिन् गृहे हि दूताभ्यां कुलदीपं प्रवेशितम् ॥ ३८ ॥ अनेकफलमूलादिभक्षितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपोऽसौ फलमूलं प्रभक्षितम् ॥ ३९ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीय
तं कुलदीपकम् ॥ यमपुत्रांश्चौ गगनैः परिवृतावलोकितम् ॥ ४० ॥ तदा द्रोणगणाः स
र्वैर्कृतं मधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः स जीवैव दूहागतः ॥ ४१ ॥ द्रुत्युक्त्वा द्रो
णगणाः सर्वैर्कृतं मधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ४२ ॥ य
मपुत्रांश्चौ गगनैः परिवृतावलोकितम् ॥ तदा व्याघ्रगणाः सर्वैर्कृतं मधुरस्वरम् ॥ ३

॥ अ० ध ॥
॥ ६० ॥

तदभ्यन्तरंदूताभ्यानीयतकुलदीपकम् ॥ यमपुण्याव्याधुगणैः परिवृतावलोकितम् ॥
४४ ॥ तदाव्याधुगणाः सर्वे गज्जितमधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्मग-
तः ॥ ४५ ॥ द्रुत्युक्त्वाव्याधुगणास्सर्वे गज्जितमधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्या-
नीयतकुलदीपकम् ॥ ४६ ॥ यमपुण्यायक्षगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ कपिलाक्षरक्त-
रोमं रक्तवर्णभयंकरम् ॥ ४७ ॥ तदायक्षगणाः सर्वे मानितं प्रतिपूजितम् ॥ अहो धार्मि-
कपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्मगतः ॥ ४८ ॥ द्रुत्युक्त्वायक्षगणाः सर्वे सन्मानं प्रकृतं बहुः ॥ त-
दभ्यन्तरंदूताभ्यां नीयतकुलदीपकम् ॥ ४९ ॥ यमपुण्याक्षगणैः परिवृतावलोकित-
म् ॥ भीमस्यंघोरनादञ्च कूजितरोदितन्सदा ॥ ५० ॥ तदाक्षगणाः सर्वे कूजितमधु-
रस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्मगतः ॥ ५१ ॥ द्रुत्युक्त्वाक्षगणाः सर्वे

॥ गुरुः ॥
॥ ६० ॥

मिलित्वैवावलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ ५२ ॥ यमपूर्यां
श्वानगगैःपरिवृतावलोकितम् ॥ भीमास्यघोरनादञ्च कूजितरोदितंसदा ॥ ५३ ॥
तदाश्वानगगाःसर्वे कूजितमधुरस्तरम् ॥ अहो धार्म्मिकपुरुषःसज्जीवैवद्वहागतः ॥
दूत्यक्त्वाश्वानगगाःसर्वे मिलित्वैवावलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीप
कम् ॥ ५४ ॥ यमपूर्यासिंहगणैःपरिवृन्तावलोकितम् ॥ श्वतवर्णस्थूलरोमंगर्जितम्
धुरस्वरम् ॥ ५५ ॥ तदासिंहगणाःसर्वे गर्जितमधुरस्वरम् ॥ अहो धार्म्मिकपुरुषः
सज्जीवैवद्वहागतः ॥ ५६ ॥ दूत्यक्त्वासिंहगणाःसर्वे गर्जितमधुरस्वरम् ॥ तदभ्य
न्तरंदूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपूर्याहस्तिगणैःपरिवृन्तावलोकितम् ॥ स्थूलांगं
कृष्णवर्णचगर्जितमधुरस्वरम् ॥ ५७ ॥ तदाहस्तिगणाःसर्वे परस्परंप्रभाषितम् ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ६१ ॥

वज्रपाणिगंगासर्वे वलोकितमृदीरितम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव दृष्टागतः
॥ ६५ ॥ दूप्त्वा वज्रपाणिगंगासर्वे वलोकितम् ॥ इति श्रीविक्रमान
न्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मराजकथायां कुलदीपायरीगादितसमये तन्द्रायां
यमद्वाराभिगमनप्रशंसा एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ पुनरपि बृहदन्तं ज्ञानदन्तः समा
अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव दृष्टागतः ॥ ६० ॥ दूप्त्वा हस्तिगंगासर्वे मिलित्वैवा
वलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ६१ ॥ यमद्वारा वज्रपाणिभि
परिवृन्ता वलोकितम् ॥ करे वज्रपाशधरं करालास्यं महाबलम् ॥ ६२ ॥ रक्तवर्णं उर्ध्व
केशं मुण्डमालावलंबितम् ॥ व्याघ्रचर्माम्बरधरं सर्वालंकारभूषितम् ॥ ६३ ॥ अ
नेन वज्रपाणिना पापिनां शासनांकृतम् ॥ धार्मिकं रक्षकञ्चैव पालकं च तथैव च ॥ ६४

॥ गुरुः ॥

॥ ६१ ॥

दिशत् ॥ शृगुसिष्यबृहदन्त जगद्धिते समाहितः ॥ १ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कु
लदीपकम् ॥ कफपूयसांसरक्तस्थिभज्जापवाहिकाम् ॥ २ ॥ श्वानजम्बूकवलिभूक्
गृधादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणिमितिख्यातं नदीतदावलोकितम् ॥ ३ ॥ तदा
कुलदीपोसौ संत्रस्ताचातिविह्वलः ॥ कथन्नदीन्तरीष्यामि के सांरक्षतितथाववीत
॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेचदूताभ्यां माभैषीतिसमववीत् ॥ तस्मिन्नद्यां सूत्रमेकं सेतुरि
वपदर्शितम् ॥ ५ ॥ कुलदीपंतदालोक्य दूताभ्यां सम्प्रभाषिताम् ॥ अस्मिन्सूत्रेपदाक्वा
न्तस्तान्नदीपारगम्भवेत् ॥ ६ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य पट्भ्यां सूत्रे समाकमत ॥ पादा
क्रांतचमात्रेण तान्नदीपारगोभवत् ॥ ७ ॥ तदाकुलदीपोसौ नद्यां तीरे समाश्रितः
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकं ॥ ८ ॥ इन्द्राग्नियमरक्षच वरुणदायुतथैवच

॥ अ० ध ॥

॥ ६२ ॥

॥ ९ ॥ वैश्रवणो नाम देवो चाष्टौ दिग्पाल संस्थितौ ॥ इन्द्रादिदिग्पालाग्रे नो यतं कुल
दीपकम् ॥ १० ॥ कुलदीपो लोकपालेभ्यो बलोक्तिं पूणामितम् ॥ तदा दिग्पालाभिः
स्वस्वमूर्तिपूदशितम् ॥ ११ ॥ वज्र इन्द्रेण सगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीप
किमायातः सञ्जीवैव यमालये ॥ १२ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ म
रुत्यतिभवान्मह्यं रक्षस्व सर्वदा किल ॥ १३ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पूदा
पयेत् ॥ कुलदीपसर्वथा ते जीवरक्षां सदा भवत् ॥ १४ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदी
पसमोहितः ॥ शक्तिवन्दिना सगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमाया
त सञ्जीवैव यमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ १६ ॥ वैश्वानरभ
वान्मह्यं रक्षस्व सर्वदा किल ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पूदापयेत् ॥ १८ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ६२ ॥

कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ १९
दंडं यमेतसंगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैवसमालये ॥
२० ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ धर्मराजभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदा
किलः ॥ २१ ॥ इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जी
वरक्षांसदाभवेत् ॥ २२ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ खड्गं यक्षेणसं
गृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ २३ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैवसमालये ॥ इति
तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ २४ ॥ यातुधानभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदा किलः
इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ २५ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांस
दाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ २६ ॥ नागं वरुणेन संगृह्य

॥ अ० ५ ॥

॥ ६३ ॥

कुलदीपसमादिशत् ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जीवैवयमालये ॥ २८ ॥ इतितदु
क्तमाकर्ण्य कुलदीपसमवर्षीत ॥ वरुणराजभवान्मह्यं रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ २९ ॥
इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत्
॥ ३० ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ ध्वजं वायुना संगृह्य कुलदीपसमा
दिशत् ॥ ३१ ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जीवैवयमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुल
दीपः समवर्षीत ॥ ३२ ॥ वायुराजभवान्मह्यं रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितं
श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ ३३ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इति
तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमोहितः ॥ ३४ ॥ गदां धनदेन संगृह्य कुलदीपसमादिशत् ॥
कुलदीपसमायातः सज्जीवैवसमालये ॥ ३५ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमव

॥ गुरुः ॥

॥ ६३ ॥

वीत् ॥ वैश्रवणभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आ
शिर्वादंप्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ ३७ ॥ इतितदुक्तमा
कर्ण्य कुलदीपःसमोहितः ॥ त्रिशूलंशिवेनसंगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ ३८ ॥
कुलदीपकिमायातःसञ्जीवै वयमालये ॥ इतितदुक्तमाकरार्य कुलदीपःसमव्रवीत् ॥
॥ ३९ ॥ वामदेवभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आशिर्वादं
प्रदापयेत् ॥ ४० ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकरार्यं
कुलदीपःसमोहितः ॥ ४१ ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्या नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपुयाच
तुयोगिन्याःपरिवृन्तावलोकितम् ॥ ४२ ॥ कीदृशीयोगिनीदेवीऋद्धिसिद्धिप्रदायि
नी ॥ रागद्वेषकामक्रोध मायामोहप्रदायनी ॥ ४३ ॥ एतादृशीयोगिनी कुलदीपेनप्र

॥ अ० ध ॥

॥ ६४ ॥

णामितम् ॥ तदाकुलदीपाय योगिनीभिः समादिशत् ॥ ४४ ॥ कुलदीपकिमायातः
सज्जीवैवयभालये ॥ इतितदुक्तमाकपय कुलदीपः समवृवीत् ॥ ४५ ॥ देविहियोगि
निमह्यं रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ ४६ ॥
कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकपय कुलदीपः समोहितः ॥
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ चतुर्महाराजिका देवा यमपूर्याम्परिवृता ॥
॥ ४७ ॥ कुलदीपेन ते हृष्टा विस्मिता सम्प्रति स्थिताः ॥ धृतराष्ट्रस्तु पूर्वे स्मिन् दक्षिणे
विरुढकंस्तथा ॥ ४८ ॥ पश्चिमे विरूपाक्षश्च कुवेरंश्चोन्तरादिभिः ॥ कुलदीपं त
दाहूय धृतराष्ट्रः समादिशत् ॥ ४९ ॥ चतुषष्ठी सहस्राणि गंधर्वाः परिवारकाः ॥ निश्चि
ताः पूर्वदिग्भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ५० ॥ गंधर्वा गृहगणा गृष्टा द्वादश रूपलक्षणम्

॥ गुरुः ॥

॥ ६४ ॥

नृत्यते गायते च विभूषणानि प्रियायते ॥ ५१ ॥ प्लुब्धसत्यवादी च हसते कुप्यते पुनः
तृषायते रक्तनेत्रो ज्वरी स्याद्विषमे सदा ॥ ५२ ॥ उन्मिषति न च क्षुश्च शयते च पराङ्मुखः ॥
भवन्ति द्वादशरूपं लक्षणञ्च मनुष्यकान् ॥ ५३ ॥ द्रव्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः
प्रमोहितः ॥ कुलदीपं तथा दूय विरुढकः समादिशत् ॥ ५४ ॥ चतुषष्टिसहस्राणि कु
म्भाण्डाः परिवारकाः ॥ निश्चितादक्षिणे भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ५५ ॥ कुम्भा
ण्डा गृहगणा गृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥ तलवतितृषामोन्ति विभ्रान्तश्चापि प्रमते ॥
३६ ॥ मुखं लोहितमाभाति मूमौ स्वपि न कुञ्चितः ॥ दुर्वर्णः कृष्णात्रश्च दीर्घकेशान
वस्तथा ॥ दुर्गन्धामलिनश्चापि मृषासुभिन्नमावते ॥ ३७ ॥ भवन्ति द्वादशरूपं लक्ष
णञ्च मनुष्यकान् ॥ द्रव्यादिष्ठं परिश्रुत्वा कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ३८ ॥ कुलदीपं तथा

॥ अ० ॥

॥ ६५ ॥

हय विरुपाक्षः समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्राणि सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ५९ ॥ निश्रि
ताः पश्चिमेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णागृहगणागृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥
॥ ६० ॥ हिकते श्वासते चापि शीतलं गात्रमेव च ॥ स्विद्यते फेनलालाश्च श्वपते च पुन
पुनः ॥ ६१ ॥ वर्णवान्भवति सूरौ वेपते धावने तथा ॥ पुनर्नखाभिर्दृश्यति महीविश
तिरोदति ॥ ६२ ॥ भवन्ति द्वादशरूपलक्षणं च मनुष्यकान् ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा कुल
दीपः प्रमोहितः ॥ ६३ ॥ कुलदीपं समाहूय वैश्रवणः समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्रा
णि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ ६४ ॥ निश्रिता उत्तरेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ य
क्षगृहगणागृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥ ६५ ॥ हसति त्रसते भक्षं पुलं पश्चविकुप्सति ॥
निद्राश्चापि सते तस्य सूरौ वा न्युपजायते ॥ ६६ ॥ उर्ध्वसम्पृक्षते नित्यं नक्षत्रान्युप

॥ गुरुः ॥

॥ ६५ ॥

धावति ॥ रात्रौ प्रहर्षमायाति वेपते स्तंभते सदा ॥ ६७ ॥ भवन्ति दृष्टं रूपं लक्षणञ्च
मनुष्यकान् ॥ द्रुत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ६८ ॥ तदा चतुर्म्महाराजा
कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीपसर्वदा ते जीवरक्षां भवेत् किलः ॥ ६९ ॥ द्रुत्या शिव
चर्नं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ७० ॥ अ
नन्तादिनागराजाः परिवृता बलोक्तिमः ॥ तदा सर्वे नागराजाः कुलदीपं समादिशत् ॥
कुलदीपकिमायातस्सज्जीवैव यमालयत् ॥ द्रुत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत्
॥ ७१ ॥ नागराजाः सदामह्य रक्षस्व करुणान्वितम् ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशि
र्वादं प्रदाप्रयेत् ॥ ७२ ॥ कुलदीपसर्वथा ते जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ द्रुति तदुक्तमाकर्ण्य
कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ७३ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अष्टपद्मदले

॥ अ० ध ॥

॥ ६६ ॥

मध्येषट्कोणं षट्गतिं भवेत् ॥ ७५ ॥ देवासुरमानवांश्च तीर्थकप्रेतश्च नारकाः ॥ त
स्पाविषौधम्मराजो विजहार महर्द्धिकाः ॥ ७६ ॥ धम्मराजकथं भूतं धार्मिकं पतिपा
लकम् ॥ पापिनं शासनं कृत्यं महाधीरं भयानकम् ॥ ७६ ॥ श्वेतवर्णं शांतरूपं निर्मलं चा
तिसुन्दरम् ॥ हस्तांगुलिनिखाक्षीरं वहति वदयाकुलः ॥ ७८ ॥ तदा यमदूताभ्यां ध
म्मराजं समव्रवीत् ॥ धम्मराजकुलदीपन्तं नीयतं भवदान्तया ॥ ७९ ॥ दूताभ्यां द्वित्रि
वारं हि निवेदितं पुनः पुनः ॥ तदा धम्मराजो सौ दूताभ्यां च समादिशत् ॥ ८० ॥ अ
स्मै कुलदीपाय विवर्जयेत्स्वं निवेशनं ॥ द्रुत्युदादूतं श्रुत्वा पुनः पुनः निवेदितं ॥ ८१
धम्मराजकुलदीपस्य पश्यत्वं मृत्युपत्रकम् ॥ द्रुतिनिवेदयित्वा तु मृत्युपत्रं पददर्शयेत्
॥ ८२ ॥ धम्मराजकुलदीपन्तं शासनां कर्तुं महति ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा धम्मराजः

॥ गुरुः ॥

॥ ६६ ॥

समादिशत् ॥ ८३ ॥ अलंकुलदीपन्तं कन्तेव्यदुःखशासनम् ॥ एतादृशं धर्मराजं
कुलदीपे न दृश्यते ॥ ८४ ॥ तदा कुलदीपो सौ धर्मराजपूजासितम् ॥ तदा धर्मरा
जो सौ कुलदीपः समादिशत् ॥ ८५ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव ममान्तिके ॥
द्वुत्यादिषु वचं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत् ॥ ८६ ॥ धर्मराज भवान्मह्यं रक्षस्व करुणा
न्वितम् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं ददौ मुदी ॥ ८८ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
आयुर्वृद्धिं भवेत्सदा ॥ द्वुत्याशिर्वचनं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ ८९ ॥ तदा धर्मरा
जो सौ यमदूतः समादिशत् ॥ यमदूतः कुलदीपन्तं चतुर्द्वारं प्रदर्शये ॥ ९० ॥ द्वुत्यादि
षु वचं श्रुत्वानीयतं कुलदीपकम् ॥ तदा स्मै कुलदीपाय पूर्वद्वारे पूणीयतम् ॥ ९१ ॥ पूर्व
द्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा दक्षिणद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥ द

॥ अ० ध ॥

॥ ६७ ॥

क्षिणद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा पश्चिमद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥
पश्चिमद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा उत्तरद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९३ ॥
उत्तरद्वारं समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ चतुर्द्वारं समादृश्य नीयतं यमसन्निधौ ॥
॥ ९४ ॥ तदा यमराजो सौ कुलदीपं समादिशत ॥ कुलदीपनिर्वृतस्वतद्वगृहे धुना किलः ॥ ९५ ॥
निवृत्य स्वगृहे तत्र समाहूय सुहृत्जनान् ॥ मनुष्यभूते जन्मेहि धर्ममेव प्रशस्यते ॥ ९६ ॥
इति यमोदितं श्रुत्वा कुलदीपासु निवृतः ॥ मृत्युभूता गता लोकाः पृच्छन्ति कुलदीपकम् ॥ ९७ ॥
यमस्य दर्शनं प्राप्य सहस्रानि वृतो भवान् ॥ अस्माभिः ज्ञातव्यं भूतं यमस्य दर्शनं न हि ॥ ९८ ॥
इति तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपस्ततो वृवीत् ॥ धर्मरयानुभावेन प्राप्तो ह्ययमदर्शनम् ॥ ९९ ॥
इत्थुक्त्वा कुलदीपो सौ सहस्रानि वृतः किलः ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ६७ ॥

हाकुलदीपोसौ तन्द्रायाः प्रतिबुध्यते ॥ १०० ॥ भार्यापुत्रपौत्रादीन् समालोक्य स वि-
स्मितः ॥ १०१ ॥ द्रुतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायां अलुतकुलदीपधर्मराजकथा-
यां कुलदीपायरोगादितसमये तन्द्रायां यमद्वाराभिगमनपुशंता द्वादशीऽध्यायः ॥ १२
अथाब्रवीत् ज्ञानदन्तो वृद्धदन्तरं वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपोसौ यमपुरात्सुनिवृ-
त्ताः ॥ १ ॥ तदा च पुत्रपौत्रादिपरिवृत्ताः समन्तताः ॥ सुहृज्जनाभिरागत्य परिवृत्ताः सम-
न्तताः ॥ २ ॥ भार्यापुत्रपौत्रादिन् समालोक्य समब्रवीत् ॥ कृतातरयपुरे गत्वा तन्-
द्रायान्निवृत्तो ह्यहम् ॥ ३ ॥ द्रुत्यादिष्ठं परिश्रुत्वा विस्मिता वंधुजनारतदा ॥ वंधुजना-
स्तदा सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४ ॥ कीदृशीयमराजस्य पुरस्य महिमां वद ॥ द्रुतिवि-
ज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपं समादिशत् ॥ ५ ॥ अष्टपद्मदले मध्ये षट्कोणं षट्गतिं भवेत्

॥ अ० ध ॥

॥ ६८ ॥

देवासुरमानवांश्च तीर्थैकप्रेतश्चनारकाः ॥ ६ ॥ मध्येतद्राजधान्यान्तु धम्मराजनिवे
सनं ॥ एकस्वर्गमयंद्वारद्वितीयंरूपसंस्कृतम् ॥ ७ ॥ तृतीयंरफटिकंद्वारं चतुर्थंरत्न
संस्कृतम् ॥ सुवर्णरत्नध्वजादिपुलम्बितंसमन्ततः ॥ ८ ॥ अस्मिन्गृहेसमासीनंध
म्मराजंप्रदर्शितम् ॥ यमराजस्तदामह्यं सन्मानंप्रकृतंवहुः ॥ ९ ॥ कुलदीपसज्जीव
त्वं किमायातोसिचुचितम् ॥ अहमपिकृतांताय सन्मानंप्रकृतंस्तदा ॥ १० ॥ यम
राजभवद्रुपन्दर्शनंकर्तुमागतम् ॥ हृतिमयोदितंश्रुत्वा यमराजस्तदावृवीत् ॥ ११ ॥
कुलदीपममरूपन् दर्शयस्वत्वयाधुना ॥ द्रुत्पुत्रत्वाश्रीधम्मराजःस्वमूर्तिन्दर्शयेत्तदा
॥ १२ ॥ श्वेतवर्णं शांतरूपं निर्मलंचातिसुन्दरं ॥ हस्तांगुलीनखाक्षीरं वहतीवदया
कुलः ॥ १३ ॥ देवासुरमनुष्याणां शोभ्यमानंजगत्प्रभुम् ॥ स्वर्गमर्त्यचपातालेवासितं

॥ गुरुः ॥

॥ ६८ ॥

प्राणिर्नहितम् ॥ १४ ॥ एतादृशधर्मराजं मया दृष्टुं सुहृज्जनाः ॥ तदा सौधर्मराजो मे सु
प्रसन्नैवमवर्षीत ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमर्थस्वं सज्जीवैवमिहागतः ॥ द्रुत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा
तदा विज्ञापितं मया ॥ १६ ॥ पञ्चसहस्रकलौ गते गदनेन परिपीडितः ॥ तन्द्रायां वत्युरा
त् द्वौ यमदूतौ समागतौ ॥ १७ ॥ एको हि दहिने पार्श्वे एको हि वामपार्श्वके ॥ स्थित्वा च
यमदूतौ द्वौ हस्तं गृह्य सुनीयतम् ॥ १८ ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा धर्मराजस्तदा वृषीत्
षट् गतिभ्यश्च्युता ये ते जातो भवति मानुषाः ॥ १९ ॥ तेषां देवादि सत्त्वानां मानुष्यजा
यतां तथा ॥ स्वभावाकारलिंगानि प्रवक्ष्यामि विशेषतां ॥ २० ॥ च्युत्वा ये देवलकादि
हमनुजगतौ सम्पृजातानरास्तं योगाचारारताः सद्गृहणपटुमतयः सत्यधर्मानुरक्ताः ॥
निःक्लेशादान्तचिन्ताविजितकलिमताः सौम्यरूपा शुभांशाः सत्त्वानामर्थकाराः प्रमु

॥ अ० ॥

॥ ६९ ॥

दितमनसाहेमवर्णाभवन्ति ॥ २१ ॥ च्युत्वाये मर्त्यलोकादिहमनुजगतौ सम्पूजातान
रास्ते पुण्यकर्मानुरक्ताः शुभगुणरतयः सत्यसंध्यागुणाच्चाः ॥ सत्वाथोद्युक्तचितागु
रुजनभजनोत्साहिनः शुद्धशीला दातारोधर्मकामाः पृथुतरसुधिय दक्षणीयाभवन्ति
॥ २२ ॥ च्युत्वाये दैत्यलोकादिहमनुजगत सम्पूजातानरास्ते तीव्राक्रोधाः सुवीराः प्र
हरणगुणितोयुद्धकामाः सुचिन्ताः ॥ साहंकाराः प्रचण्डाः सुरगुणविरता दिव्यकांताप
हारा स्तेदुर्गन्धाः स्थूलकेशापिशुनविवदिनामद्यमांसातिरागाः ॥ २३ ॥ निर्लज्जाभो
ज्यतृष्णाविगलितमनसः सत्यधर्मातकाश्च भृष्टाचाराविनष्टाः शुभगुणदिरताः कुत्सि
तांगाभवन्ति ॥ तिर्यगेभ्योये पूजाताद्दहमनुजगतौ ते नराभ्रान्तचिन्ता वाणिग्वृन्ति प्र
सक्ता अविरतचरणाक्लांतदेहाविसौचा ॥ २४ ॥ मिथ्याधर्मानुचारामधुरसुवचना

॥ गुरुः ॥

॥ ६९ ॥

वञ्चकाहीनसत्याः क्रोधैर्ष्यामानयुक्तादिरहितसुखतानिर्विवेका भवन्ति ॥ च्युत्वायेना
रकेभ्यो मनुजगतिगतास्ते नराः सत्यहीना मात्सर्याकांतचिन्ताअविनयदचनालोभ
माहाकुलाशाः ॥ भीतात्मानः कुशीलाविचरितहृदयाः पापसङ्गानुसक्ता दुःखार्ताः क्ले
शमूढाः कुमतिबशगतासत्त्वदुष्टाभवन्ति ॥ २५ ॥ दृश्यन्ते कर्मजाः सत्त्वाः सर्वे त्रैधातु वा
श्रिताः ॥ स्वकृतः कर्मभोग्यानि भुक्त्वा भूमन्ति षट्गतौ ॥ २६ ॥ शुभेन सट्गतौ जा
ताः सुखान्येव प्रभुञ्जते ॥ पापेन दुर्गतौ जाता दुःखान्येव प्रभुञ्जते ॥ २७ ॥ कर्मणामिश्रिते
नैव संजन्ते सुखदुःखताम् ॥ सट्गता दुर्गतौ चापि जाता भूमन्ति सर्वदा ॥ २८ ॥ भवेति
कृष्णकर्मणि मिश्रितानि च यत्नतः ॥ हित्वासदा शुभान्येवं कर्तव्यानि रुखार्थिभिः ॥
॥ २९ ॥ कर्मभिः प्रेर्यमानाश्च स्वकृतः फलभोजिनः ॥ सन्सारे सुखदुःखानि भुवत्वा भू

॥ अ० ध ॥

॥ ७० ॥

मन्ति सर्वदा ॥ ३० ॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं यत्कृतं तत्फलं भवेत् ॥ अभुक्तं क्षीयते नैव कर्म
कापि कथंचन ॥ ३१ ॥ अग्नौ नो दह्यते कर्म वायुभिर्नापिशुष्यते ॥ क्लिद्यते न जलैश्च
पि क्षीयते नैव भूमिषु ॥ ३२ ॥ न नश्यंति हि कर्माणि कल्पकोटिशतैरपि ॥ समग्रीपाप्य
कालञ्च फलं तिपाणिनां खलु ॥ ३३ ॥ दूतिमत्वाकुलदीपत्वं धर्मदानं कुरु सदा ॥ दू
तियमोदितं श्रुत्वा निवृत्तीहं सहृज्जनाः ॥ ३४ ॥ ततो वहि अनन्तादि नागराजाः समा
श्रिताः ॥ अनन्तवासुकितक्ष पद्माश्चैव यथाकृमात् ॥ ३५ ॥ शीतनीलरक्तहरिता व
र्णाश्च सुशोभिताः ॥ सर्वे ते नागराजानः सप्तफणाकृतांजलि ॥ ३६ ॥ दूतिते नागरा
जानो यस्मिन् पृथिवीमण्डले ॥ विद्योतयंतिकाले हि काले हि गर्जयंति च ॥ ३७ ॥
निष्यादयंति शस्यानि काले हि वर्षयन्ति च ॥ पापिनः पाणिनो दृष्ट्वा क्रोधेन वेष्टयंति च ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७० ॥

३८ ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्ट्वा कुर्वन्ति सनमानिकम् ॥ सर्वे तेनागराजानो मह्यं दृष्ट्वा
समादिशत् ॥ ३९ ॥ किमायातोसि कुलदीपसज्जीवैव यमालये ॥ सदा ते संगलंभूया
त जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ ४० ॥ द्रुत्या शिवचनं श्रुत्वा निर्वृ तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृ
ज्जनाः सर्वे कुलदीपं समवृवीत् ॥ ४१ ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं वद सन्तम ॥ द्रुति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ४२ ॥ सुहृज्जनाय यं सर्वे कथयामि समासत
पूर्वादिशि स्थिताराजा धृतराष्ट्राभिधो नृपः ॥ ४३ ॥ महाद्विकी महावीरः सर्वशत्रून् निकृ
न्तनः ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ४४ ॥ राजा धृतराष्ट्रेण मह्यं पाहूय मवृ
वीत् पुण्यरासीं विउत्फुल्ल कलविंकरुतस्वरः ॥ ४५ ॥ मोरको किल निघोषो मेघदुन्दु
भिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्ठी सहस्राणि गंधर्वाः परिवारकाः ॥ ४६ ॥ निश्चिता पूर्वदिग्भागे

॥ अ० ध ॥

॥ ७१ ॥

पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ गंधर्वा गृहगणा गृष्टा दृष्टशंरूपलक्षणम् ॥ ४७ ॥ नृत्यते गा
यते चापि भूषणानि प्रियायते ॥ प्लुध्वसत्यवादी च हसते कुप्यते पुनः ॥ ४८ ॥ तृषा
यते रक्तनेत्रौ ज्वरो स्याद्विषमे सदा ॥ उन्मीसति च चक्षुश्च शयते च पराङ्मुखः ॥ ४९
भवन्ति दृष्टशंरूपं लक्षणञ्च मनुष्यकान् ॥ तदा धृतराष्ट्रेण मह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥
॥ ५० ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमालये ॥ द्रुत्यादिष्टं च श्रुत्वा तदा विज्ञा
पितं मया ॥ ५१ ॥ धृतराष्ट्रमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धृतरा
ष्ट्रः समादिशत् ॥ ५२ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ द्रुत्या शिवं च
न श्रुत्वा निवृत्तेऽहं सुहृज्जनाः ॥ ५३ ॥ तथोस्मिन् पूर्वद्वारे च लोकपालेन्द्रसंस्थितः
देवाधिपः सुरेन्द्रेण सह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ५४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमा

॥ गुरुः ॥

॥ ७१ ॥

लये ॥ इतितदुक्तमाकर्ष्य तद विज्ञापितमया ॥ ३५ ॥ देवराजसहस्राक्ष जीवरक्षां
कुरुमम ॥ इतिविज्ञापितं श्रुत्वा देवराजः समादिशत् ॥ ५६ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
जीवरक्षा सदा भवेत् ॥ इत्याशिवचनं श्रुत्वा निर्वृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ तदा सुहृज्ज
ना सत्रे कुलदीपं समवृवीत् ॥ यमस्य पूर्व द्वारे रिमन् किं किमस्ति वदस्व भ ॥ ३८ ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ सुहृज्जनायूयं सर्वे शृणुध्वं कथयाम्यहं ५९
॥ कचित्यारिजातादि मालती पुष्प पुष्पितम् ॥ कचिद्वकुलपुष्पादि पुष्पितं परिशीभि
तम् ॥ ६० ॥ कचित्याटलपुष्पादि पुष्पितञ्च समन्ततः ॥ कचिद्वोधिवृक्षेणा छादि
तं परिशीभितम् ॥ ६१ ॥ कचितन्यगोधिवृक्षेणा छादितं परिशीभितम् ॥ कचिच्चट
वृक्षेणा छादितञ्च सुशीभितम् ॥ ६२ ॥ कचिद्वटवृक्षेणा छादितं परिशीभितम् ॥ क

॥ अ० ॥

॥ ७२ ॥

चित्प्लेक्षवृक्षेणा छादितं परिशोभितम् ॥ ६३ ॥ कचिच्चंपकवृक्षेणा छादितं परि
शोभितम् ॥ चैत्यादिशिवलिंगादि स्वस्वस्थाने समाश्रिताः ॥ ६४ ॥ पूर्वैरिथतायमदू
ता शान्तेति करुणान्विताः ॥ जम्बूकादिचजंतुनि वायसादितथैव च ॥ ६५ ॥ तस्मि
न्स्थानेरुप्पमयं राजगृहं च निमित्तम् ॥ तत्रासीत् धर्मचूडः सार्थवाहो महर्षिर्कः ॥ ६६ ॥
दानधर्मनुभावेन देवल्लोकाभिमानितः ॥ अप्सराभिः समायाता सेविता सर्वदामुदा
॥ ६७ ॥ रसायनानि अन्नानि पृभूक्त्वानि समाश्रितः ॥ कौश्यानि च वरत्राणि प्रावृ
तं च समाश्रितः ॥ ६८ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मन्दितानि समाश्रितः ॥ एकदा सौसा
र्यवाहो धर्मचूडः समादिशत् ॥ ६९ ॥ स्वदुःखदुःखं परदुःखतोऽपि सुखी स्वसौख्यैश्च
परैः समानाः ॥ दूथंतरायै सततं वदंति धर्मार्थकामाऽपि मोक्षं लभन्ति ॥ ७० ॥ धर्मै

॥ गुरुः ॥

॥ ७२ ॥

अद्रव्यं परिपूरयंति धर्मेण श्रेयोसततं वहंति ॥ धर्मेण लोकान्परितर्पयंती धर्मेण दाया
नृपहसालभन्ते ॥ ७१ ॥ पुनश्च ॥ अनित्यसन्सारमनित्यकोषं अनित्यसौहृदिसपु
त्रदारा ॥ अनित्यगोहविविधोषं सन्सारके सर्वमनित्यमेव ॥ ७२ ॥ दानं विभूषणं
लोके दानं दुर्गतिनिवारणं दानं स्वर्गस्य शोषणं दानं शांतिकरं शुभम् ॥ ७३ ॥ दूतिते
नादिनं श्रुत्वा विस्मितो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा स्मै धर्मचूडाय अप्सराभिः समादिशत्
॥ ७४ ॥ सार्धं वाहवर्णचूड आगच्छ त्रिदशालये ॥ दूत्युवया धर्मचूडाय नीय
ते त्रिदशालये ॥ ७५ ॥ एतत्सर्वं नया लोक्य निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ दूत्युदहृतं
श्रुत्वा सुहृज्जनास्तु विस्मिताः ॥ ७६ ॥ दूतिश्रीविक्रमानन्दविरचितार्या अद्भुतकुलदी
पधम्मराजकथार्या कुलदीपस्तन्द्रार्या यमस्य पूर्वद्वारात्पुत्रगतपुत्रांसा त्रयीदशोऽध्या

॥ अधः ॥

॥ ७३ ॥

यः ॥ १३ ॥ अथशास्ताज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत् ॥ तंद्रायां कुलदीपो सौ यम
पुरात्सुनिवृत्त ॥ १ ॥ तदा पुत्रपौत्रादिपरिवृताः समन्तताः ॥ सुहृज्जनाभिरागत्य परि
वृताः समन्तता ॥ २ ॥ तदा पुत्रपौत्रादीन् समालोक्य समादिशत् ॥ कृतांतस्य पुरे ग
त्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा । वं
धुजनास्तदा सर्वे कुलदीपं पर्यपूजतः ॥ ४ ॥ कीदृशीयमराजस्य पुरस्य महिमां बद्ध ॥
इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समवर्षीत् ॥ ५ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारस्य महात्म्यं कथ
याम्यहं ॥ इति समादितं श्रुत्वा वृषः सुहृज्जनास्तदा ॥ ६ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारे किं
किमस्ति समादिशत् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समवर्षीत् ॥ ७ ॥ सुहृज्ज
ना यूयन्सर्वे शृणुध्वं कथयाम्यहं ॥ तत्रादौ दक्षिणद्वारे पदवी लोहमयमभूत् ॥ ८ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७३ ॥

न्मार्गे लोहकीलञ्च कोलितञ्च समन्ततः ॥ तथा चक्षुरधारेऽपि प्रवर्तते समन्ततः ॥
१० ॥ कचिन्मार्गे कण्ठकञ्च प्रसारितं समन्ततः ॥ कचिन्तप्तवालुकाञ्च प्रसारिता
समन्तताः ॥ ११ ॥ अङ्गाराग्निः कचिन्तत्र प्रसारिताः समन्ततः ॥ अस्मिल्लोहकील
मार्गे सेतुछिन्निकपापिनं ॥ १२ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा वै शासनां च प्रकुर्वति ॥ अरे पापि
त्वया पूर्वं सेतुछिन्नं प्रकुर्वितम् ॥ १३ ॥ दूत्युक्त्वा यमदूतैर्हि क्रम्यते क्षुरधारके ॥ की
लेन पादतले विद्धा पापि लोकं प्रकुन्दते ॥ १४ ॥ तथामार्गे क्षुरधारे नीयते यमकिंकरैः ॥
अरे पापित्वया पूर्वं धर्ममार्गं स्पृणा शितम् ॥ १५ ॥ दूत्युक्त्वा पापिनं लोकं नीयते क्षुरधा
रके ॥ तदा पापिनो लोको हाद्वैति प्ररोदति ॥ १६ ॥ तथा पापिनं लोकं नीयते तप्तवा
लुके ॥ पार्श्वे ध्वायमदूतैः शासनां च प्रकुर्वति ॥ १७ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं पुलिनञ्च

॥ अ० धा ॥

॥ ७४ ॥

पूणाशितम् ॥ द्रुत्युक्त्वायमदूर्तैर्हि प्रसुप्ते तप्तवालुके ॥ १८ ॥ तदापापिनो लोको
हातातेतिपुरोदति ॥ मयापूर्वकृतं पापं फलं भुवत्वेतिरोदितम् ॥ १९ ॥ तथाचपापिनलो
कं अग्निकुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ सर्वाङ्गञ्च पृदाह्वा हामातेतिपुरोदति ॥ २० ॥ अरे
पापित्वयापूर्वं वनदाहं प्रकुर्वितम् ॥ अनेन पापकर्मण अग्निना दाहितं किलः ॥ २१
तथाक्वचिल्लोहमयं सुरिञ्चापिसुनिर्मितम् ॥ तत्सूर्यापापिनलोकं समाश्रित्य दिवा
निशी ॥ २२ ॥ अरे पापित्वयापूर्वं बालानां प्राणघातितम् ॥ द्रुत्युक्त्वायमदूर्तैर्हि द
ण्डेन ताडितं भृशम् ॥ २३ ॥ तथाक्वचिल्लोहकुम्भे तैलं च परितः सदा ॥ तत्कुम्भे पापि
नलोकं प्रक्षिप्तं कथितं सदा ॥ २४ ॥ तदापापिनो लोको होद्वेतिपुरोदितम् ॥ अरे
पापित्वयापूर्वं सांघिकद्रव्यमूषितम् ॥ २५ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुम्भे प्रकथितं

॥ गुरुः ॥

॥ ७४ ॥

म् ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि प्रजिप्तं तैलकुम्भकं ॥ २६ ॥ तथा च विष्णुमूत्रकुण्डे प्रक्षि
प्तं पापिनं कंचित् ॥ तत्र स्थपापिनो लोको ह्यमातेति परोक्षितम् ॥ २७ ॥ तदा यमदू
तैर्हि प्रोवाच पापिन ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ २८ ॥ एतत्क
र्म विपाकेन निमग्नं विष्णुमूत्रके ॥ तथा जलौककुण्डे प्रजिप्तं पापिनं सदा ॥ २९ ॥
तत्र स्थपापिनो लोको ह्यदेवति परोक्षितम् ॥ तदा यमदूतैर्हि प्रोवाच पापिन ततः ॥
॥ ३० ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमूषितम् ॥ एतत्कर्म विपाकेन जलौकयापम
क्षितम् ॥ ३१ ॥ कचित् पापिनं लोकं सप्यकुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ तत्र स्थपापिनो लो
को वक्तुन्नापि प्रशक्यते ॥ ३२ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमूषितम् ॥ एतत्कर्म
विपाकेन सप्यनापि प्रदूषितम् ॥ ३३ ॥ एतत्सर्वं मया लोक्य निवृत्तेऽहं सुहृज्जनाः ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ७५ ॥

सुहृज्जनास्तदा सर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ ३४ ॥ अन्यैरपि कुलदीप यमवथा बद्धपु
भो ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ३५ ॥ सुहृज्जना युयन्सर्वे शृणु
ध्वं च समाहितः ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं श्वानेन भक्षितम् ॥ ३६ ॥ कचिच्च पा
पिनं लोकं मांसं व्याघ्रेण भक्षितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं काकेन भक्षितम् ॥ ३७
कचिच्च पापिनं लोकं मांसं गृध्रेण भक्षितम् ॥ क्रोष्टुना पापिनं लोकं मांसं कचिच्च भक्षित
म् ॥ ३८ ॥ कचिच्च पापिनं लोकं वाणशयने प्रसुप्तितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं
वृश्चिकेन प्रदष्टितम् ॥ ३९ ॥ ततो नरकपालाश्चरात्रिं दिवं भ्रमन्ति च ॥ केचिद्व्याघ्र
मुखा दूताः केचित्सिंहमुखास्तथा ॥ ४० ॥ केचित्सर्पमुखा दूताः केचित्कोलमुखास्तथा
केचित्श्वानमुखा दूताः केचित्गृध्रमुखास्तथा ॥ ४१ ॥ केचित्क्रोष्टुमुखा दूताः केचि

॥ गुरुः ॥

॥ ७५ ॥

तत्राकमुखास्तथा ॥ केचित्स्थूलनयनाः केचिदूर्ध्वशिरोरुजाः ॥ ४२ ॥ केचिदूर्ध्व
तास्थूलदंष्ट्राः केचिदूर्ध्वभ्रमंकरा ॥ एतैर्दूतैः शतसहस्रत्रयैः भ्रमंति नारवे खलु ॥ ४३ ॥
एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ कफपूयसांसरक्त अस्थिमज्जापवाहिता
म् ॥ ४४ ॥ श्वानजम्बूकवल्लिभुक् गृध्रादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणीमितिख्यातम् न
दोमयावलोकितम् ॥ ४५ ॥ तन्नद्यायमदूतौहं पापिनञ्चपवाहितम् ॥ एतत्सर्वमया
लोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जना ॥ ४६ ॥ इतिप्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥
पुनरपि कुलदीपः सुहृज्जनं समादिशत् ॥ ४७ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यन्ति परध
नं ॥ ते गृहीत्वा यमदूतैर्व्यागारं प्रवेशति ॥ ४८ ॥ हस्तपादौ परिगृह्य लोहस्तम्भे प्रबध्य
ति ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यन्ति परान्नकम् ॥ ४९ ॥ ते च मखे अयं गुदां प्रक्षिप्तं

॥ अ० ध ॥

॥ ७६ ॥

शासनांकिलः ॥ येचापिपापिनोलोकाः गुरुनिदांकारोतिच ॥ ५० ॥ तेहृदयेयमदूतेः
कुठारेणपृह्यते ॥ येचापिपापिनोलोकाः परकथांशृणोतिहि ॥ ५१ ॥ तेचश्रोत्रेयम
दूतैर्लोहसूकंप्रविद्धते ॥ येचापिपापिनोलोकाः परहिंसां करोतिच ॥ ५२ ॥ तेजीवं
हरैतदूतैरग्निकुण्डेप्राक्षिप्तति ॥ येचापिपापिनोलोकाः शिशुघातं करोतिहि ॥ ५३ ॥
जलौककुण्डेप्राक्षिप्तंशासनांचपकुर्वति ॥ येचापिपापिनोलोकाः पितृद्रव्यंप्रमूष्यति
॥ ३४ ॥ तेचमुखेयमदूतैः लोहकीलंप्रकीलति ॥ तथामातापिताभातृबंधुमित्रान्प्र
भिन्नति ॥ ३५ ॥ तेचपापिनोलोका नरककुण्डेप्राक्षिप्तति ॥ तेचअंगैकृमिकीटैः प्र
दष्टं सर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ तस्माद्यमनुष्यलोकाः पापंनैवप्रकारयेत् ॥ इतिप्रभाषितं
श्रुत्वासुहृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ५७ ॥ पुनरपिकुलदीपः सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ य

॥ गुरुः ॥

॥ ७६ ॥

न पूर्योयन्नगणैः परिवृन्ताः समाश्रिताः ॥ ५८ ॥ कपिलाक्षं रक्तरोमं रक्तवर्णं भयंकर
म् ॥ पापिलोकान् समागृह्य भक्षयिष्य क्षराक्षसैः ॥ ५९ ॥ ततो वहि अनन्तादि नाग
राजाः समाश्रिताः ॥ अनन्तवासुकितक्षपद्माश्चैव यथाकृमात् ॥ ६० ॥ शीतनीलरक्त
हरितावर्णाश्च सुशोभिताः ॥ सर्वे ते नागराजानः सप्तफणाः कृताञ्जलि ॥ ६१ ॥ इत्ये
ते नागराजानो यस्मिन् पृथ्वीमण्डले ॥ विद्योतयंतिकालेहि कालेहि गर्जयंति च ॥ ६
२ ॥ निष्पादयन्ति शस्यानि कालेहि वर्षयन्ति च ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्ट्वा क्रोधेन वेष्ट
यन्ति च ॥ ६३ ॥ धर्मिणः प्राणिनो दृष्ट्वा कुर्वन्ति सन्मानिकम् ॥ सर्वे ते नागराजानाम
ह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥ ६४ ॥ किमायातोसि कुलदीप सज्जीवैव यमालये ॥ सदा ते
मंगलं भूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ ६५ ॥ इत्यादिर्वचनं श्रुत्वा निवृत्ते हं सुहृज्जनाः

॥ अ० ध ॥

॥ ७७ ॥

तदासुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समवर्षीत् ॥ ६६ ॥ यमस्य दक्षिण द्वारस्य महात्म्यं ददत्
न्तम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कः कुलदीपः समादिशत् ॥ ६७ ॥ सुहृज्जना यूयं सर्वे क
थयामि समासतः ॥ दक्षिणदिशि स्थिताराजा विरूढकाभिधो नृपः ॥ ६८ ॥ महर्द्धि
को महावीर सर्वशत्रून् निकृन्तन ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ६९ ॥ रा
जा विरूढकेनापि मह्यं प्राहूय समवर्षीत् ॥ पुण्यरासी वृत्तफलकलविंकरुतस्वरः ॥ ६९
मोरको किल निघोषमेघदुन्दुभिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्ठीसहस्राणि कुभाण्डाः परिवारका
॥ ७० ॥ निश्रिता दक्षिणे भागे पीडयन्ति मनुष्याकान् ॥ कुभाण्डा गृहगणा गृष्टा दृष्ट
शंखपलक्षणम् ॥ ७१ ॥ वलवति तृषाभोन्ति विभ्रान्तश्चापि प्रेक्षते ॥ मुखं लोहित
माभाति भूमौ स्वपितिकुञ्चितः ॥ ७२ ॥ दुर्वर्गकृष्णाश्च दीर्घकेशास्त्वस्तथा ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७७ ॥

दुर्गन्धामलिनश्चापि मृषासंभिन्नभाषते ॥ ३३ ॥ भवन्तिद्वृष्टशंरूपंलक्षणं चमनुष्य
कान् ॥ तदाविरुढकेनापि महादृष्ट्वासमादिशत् ॥ ३४ ॥ कुलदीपकिमायातःसज्जी
वैश्यमालय ॥ इत्यादिषुवचं श्रुत्वा तदाविज्ञापितंमया ॥ ३५ ॥ विरुढकमहाराज
जीवरक्षांकुरुमम ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा विरुढकःसमादिशत् ॥ ३६ ॥ सदातेमङ्ग
लंभूयात् जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इत्यांशिवचनंश्रुत्वा निवृत्तोहंसुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ त
दासुहृज्जनाःसर्वेकुलदीपन्समवृवीत् ॥ यमस्यदक्षिणद्वारेस्मिन्किन्किमस्तिवदरव
भो ॥ ३८ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ सुहृज्जनायूययंसर्वेशु
ण्ध्वंकथयाम्यहं ॥ ३९ ॥ असिपत्रेतिविख्यातोमहारण्यास्मिदक्षिणे ॥ शालमल्या
दिपादपानिसमन्ततःपृष्ठादितम् ॥ ४० ॥ अस्मिन्वृक्षेवायसादि पक्षिभिःपृतिकू

॥ अ०ध ॥

॥ ७८ ॥

जितम् ॥ जम्बुकादिचजन्तूनि कूजितं रोदितं सदा ॥ ८१ ॥ तस्मिन्स्थाने लोहमयं राजगृ
हं च निर्मितम् ॥ तत्रासीन्नयमराजो महर्द्धिको भयंकरः ॥ ८२ ॥ लोहिताक्षस्थूलतनूः
कृष्णवर्णो महाबलः ॥ यमदण्डं यमपाशं धारितं च भयानकम् ॥ ८३ ॥ तत्रैको रितम्
हापापि लुब्धकः पशुहन्त्यकः ॥ तदृष्ट्वा यमराजेन यमदूता समादिशत् ॥ ८४ ॥ समा
गृह्य लुब्धकाय अयो गृहे प्रवेश्यताम् ॥ द्वितीयमोदितं श्रुत्वा लुब्धकं तु प्रवेशितम् ॥
॥ ८५ ॥ तम् प्रवेशितमात्रेण काकपक्षि समागतः ॥ शिरसि चञ्चुना द्रष्टुं मज्जानि
ष्कास्य भक्षितम् ॥ ८६ ॥ गृध्रैरपि समागत्य मज्जानिष्कास्य खादितम् ॥ श्वानैरपि
समागत्य नेत्रनिष्कास्य भक्षितम् ॥ ८७ ॥ व्याध्रैरपि समागत्य मांसं रक्तं प्रभक्षित
म् ॥ अन्य अन्यैः पक्षिगणैः समागत्य तथैव च ॥ ८८ ॥ मांससोपितमज्जादि भक्षि

॥ गुरुः ॥

॥ ७८ ॥

तंसम्प्रतिष्ठितम् ॥ दूतैरपि समागत्य लुब्धकन्तं समवधीत् ॥ ९८ ॥ अरे पापित्वया
पूर्वं बहुभिः पक्षिघातितं ॥ अनेन पापकर्मण इदृशिशसनां भवेत् ॥ ९९ ॥ इत्यु
क्त्वा दूतगणैः सर्वैः पाशेन पुनः बध्यते ॥ लुब्धकन्तं समागृह्य दण्डैरपि ताडितम् ॥
॥ १०० ॥ तदा सौ लुब्धकपापि हाद्वेति प्ररोदितः ॥ तदा काशादेवताभिः लुब्धकन्तं स
मादिशत् ॥ १ ॥ यथा त्वया पक्षिघातं पक्षिभिर्घातितं तथा ॥ कदापि च पक्षिघातं क
र्म ऊर्चयेन्न कारयेत् ॥ २ ॥ इत्युदीरितं श्रुत्वा लुब्धकः पुनरोदितम् ॥ एतत्सर्वम
या लोक्य निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ इत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृज्जनाः सुविस्मिताः
॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायां तंद्रा
यांकुलदीपयमस्य दक्षिणद्वारात्पूत्यागतं प्रशंसाचतुदशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ पुनः प्राह

॥ अ०ध ॥

॥ ७९ ॥

ज्ञानदन्तो वृद्धदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपो सौ यमपुरात्सु निर्वृतेः ॥ १ ॥
तदा पुत्रपौत्रादिं समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सहृज्जनान् समाकोक्य कुलदीपः समादिश
त् ॥ २ ॥ कृतांतस्य पुरोगत्वा निर्वृतो हं सहृज्जनाः ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा विस्मयी
सहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ कुलदीपयमपुरस्य भा
षस्व महिमां खलु ॥ ४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ तत्रादीप
श्च मेद्वारे पदवीताम्रमयि मभूत् ॥ ५ ॥ तस्मिन् मार्गे अप्सराभिर्बहुभिश्च समाश्रि
ताः ॥ काभिर्जलद्युतंगृह्य काभिश्च बालव्यंजनम् ॥ ६ ॥ काभिः पुष्पमालाभिर्गृही
त्वा च समाश्रिताः ॥ काभिर्धर्मध्वजं क्षत्रञ्चामलसंगुणं तथा ॥ ७ ॥ काभिः फलमू
लादिर्गृहीत्वा च समाश्रिताः ॥ तथा किन्नरकन्याभिर्गायमानं सुगीतकम् ॥ ८ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ७९ ॥

नान्येगंधर्वकन्याभिः नानावाद्यपुष्पादिभिः ॥ तथा देवकन्याभिः नानास्तोत्रं कीर्तितम्
॥ ९ ॥ तथा च पश्चिमे द्वारे धर्मशालां सुनिर्मितम् ॥ तथा बुद्धधर्मसंघं प्रतिविंशसुनि
र्मितम् ॥ १० ॥ अनेकदेवालयं चापि निर्मितं च समन्ततः ॥ तथा धर्मदानशालां नि
र्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ बापीपनारीधाराभिः निर्मिता च समन्ततः ॥ तथा कचित्
सिंहध्वजं निर्मितं प्रति संस्थितम् ॥ १२ ॥ तथा कचित् मयूरध्वजं निर्मितं च समन्त
तः ॥ तस्मिन् द्वारे रत्नमयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ १३ ॥ राजगृहं कथं भूतं नाना रत्नैः
पुष्परितम् ॥ स्वर्णरूपमयस्तंभं सोपानं च तथैव च ॥ १४ ॥ वातायनं तोरणं च स्वर्ण
मयं सुनिर्मितम् ॥ पटलानि च स्वर्णानि शोभितानि समन्ततः ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नध्वजा
दि पटाकं च पुलम्बितम् ॥ सुवर्णरूपसूत्राणि वेष्टितानि वहितथा ॥ १६ ॥ बृहदं च

॥ अ० ॥

॥ ८० ॥

राजगृहे तीर्थिकाऋषयस्थिताः ॥ कण्ठकापाश्रयान् केचित् केचित् भस्माश्रयान् ऋषि
न ॥ १७ ॥ उर्ध्वपादां अधोहस्तां पञ्चाग्नितापितान् क्वचित् ॥ केचिन्नग्नान् वि
रूक्षांगान् जटिलान् श्रीणकायिकान् ॥ १८ ॥ एवं कष्टतपस्तप्तान् सर्वास्तान् ऋ
षिपुङ्गवान् ॥ तान् दृष्ट्वा तत्र गत्वा मया संप्रार्थितं ऋषीन् ॥ १९ ॥ ऋषिजनायुयन्स
र्वे किमर्थं कष्टमाश्रितम् ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा ऋषिजनैः समादिशन् ॥ २० ॥ सा
धो यदत्र संसारे भवसि दीपसन्निभः ॥ यशोवलक्षणारोग्य गुणसम्पत्समृद्धिमान् ॥
२१ ॥ एतत्सर्वं म्विजानीहि यन्त्वया श्रद्धया पुरा ॥ सुक्षेत्रेषु सुपात्रेषु पदं तत्फलं त्वि
दं ॥ २२ ॥ सुक्षेत्रं सौगतं क्षेत्रं सुपात्रं बौद्धसाधिकम् ॥ इति सर्वं मुनीन्द्रो हि सर्वज्ञैः
संपूज्यते २३ ॥ तत्र यत्पूतं पुण्यं न क्षीणीति कदाचन ॥ कृमाद्बृद्धिं समाप्नोति तत्फलं

॥ गुरुः ॥

॥ ८० ॥

लंबहुसम्पदम् ॥ २४ ॥ द्वितीमत्वाकुलदीप त्वं त्रिरत्नं सरणंगतः ॥ सुपात्रे सौगते धे
त्रे सम्पदात्तुं समर्हसि ॥ २५ ॥ यः श्रद्धया त्रिरत्नानि भजति सरणंगतः ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तः स याति सद्गतिं सदा ॥ २६ ॥ कृमाद्धो धिचरिम्पाप्प परिशुद्धि त्रिमण्डलः ॥
शिवां वोधि उच सम्पाप्प निर्वृत्तिं वा समाप्नुयात् ॥ २७ ॥ द्वितीमत्वाकुलदीपयदीछ
सि सदा सुखं ॥ त्रिरत्नं श्रद्धया भ्यर्च्य भजनित्यं समाहितः ॥ २८ ॥ अनित्यं खलु सं
सारं श्रीसम्पदं च चञ्चला ॥ २९ ॥ क्षणध्वंसि शरीरञ्च जीवितं ह्यनवरिथतं ॥ मानु
ष्यदुर्लभं जन्म क्षणसम्यच्च दुर्लभं ॥ ३० ॥ द्वितीमत्वा त्रिसंसारे दानं कर्तव्यमादरात्
॥ दानेन दुर्गतिं हित्वा सद्गतिं सर्वदा व्रजेत् ॥ ३१ ॥ दानेन वर्धते लक्ष्मीः संवोधिवास
माप्नुयात् ॥ दानेन शुध्यते चिन्तं शुद्धचिन्तो भवेत्सुधीः ॥ ३२ ॥ सुबुद्धिर्क्षमया युक्तः

॥ अ०ध ॥

॥ ८१ ॥

शान्तिमान्वीर्यवान्कृति ॥ ३३ ॥ दक्षकलेशारिसंध्याश्च निर्जित्यमारजिद्वेत् ॥ नि
कलेशासुविशुद्धात्मा योगीध्यानासुसंयमी ॥ ३४ ॥ यतिः पृच्छापरितात्मा पृच्छाउ
पायविद्वरः ॥ यत्नक्षीमतिमान्वोधि पूर्णिधानसमाप्नुयात् ॥ ३५ ॥ बोधिपूर्णिधि
चित्तश्च मारजिष्णुर्वलीभवेत् ॥ त्रैलोक्यविजयीवीरो बोधिसत्त्वो गुणाम्बुधीः ॥ ३६
सर्वज्ञज्ञानवान्प्राज्ञो दशभूमौश्वरोभवेत् ॥ ततः संबोधिमासाद्य सम्वुद्धपदमाप्नु
यात् ॥ ३७ ॥ दूतिभत्वाकुलदीप यदिबोधिन्समीळसि ॥ त्रिरत्नभजनंकृत्वा सदा
र्थिनपूतस्पर्धयः ॥ ३८ ॥ स्वार्थशीलवृत्तंधृत्वा सत्त्वान्धमे निवेशयेत् ॥ क्षमंधृत्वासु
भेकाये प्रीत्यमस्वसमाहितः ॥ ३९ ॥ स्वेष्टदेवान्समभ्यर्च्य पृच्छारत्नमुपार्जय ॥ प्रय
त्नेनापि संबोधि पूर्णिधिसागरंतरः ॥ ४० ॥ वलेन दुर्जनाञ्जित्वा ज्ञानद्रव्यं चिनुध्रुवं

॥ गुरुः ॥

॥ ८१ ॥

तेनापि सर्वसत्त्वास्त्वं परितो ज्ञप्स्यो धनम् ॥ ४१ ॥ बोधिमागे प्रतिस्थाप्य पालयस्व
सदा दरात् ॥ स्वयञ्च संवरं धृत्वा चरन् नित्यं समाहितः ॥ ४२ ॥ तदा ते मङ्गलं नित्यं स
र्वत्रापि भवे प्रवम् ॥ कृमाद्वाधिन्समासाद्य बोधिसत्त्वो भविष्यति ॥ ४३ ॥ ततो लोक
हितं कृत्वा स्वयं भुक्त्वा सुखं सदा ॥ मारपाशा विनिर्मुक्तं पान्ते यायाः सुखावतीम् ॥ ४४
द्वुत्पस्मत् वचनं श्रुत्वा कृत्वानुमोदनां सदा ॥ त्रिरत्नसंस्मरं नित्यं सर्वलोकहितं चरः ॥
४५ ॥ द्युतिर्तेर्गदितं श्रुत्वा निर्वृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समव
वीत् ॥ ४६ ॥ यमस्य परिचमद्वारस्य साहात्म्यं वदन्तमः ॥ द्युतिविज्ञापितं श्रुत्वा
कुलदीपसमादिशत् ॥ ४७ ॥ सुहृज्जनाग्र्यं सर्वं कथयामि समासतः ॥ परिचमदि
शि स्थिताराजा विरूपाक्षाभिधो नृपः ॥ ४८ ॥ महर्षिर्कोमहावीर सर्वशत्रून्तिकृन्तन

॥ अ० ध ॥
॥ ८२ ॥
जे

महाकुरोमहारौद्र महाभयभयंकरः ॥ ४९ ॥ राजाविरुपाक्षेण मह्यं ग्राह्यं मवचित्
पुष्पराशीव उत्फुल्ल कलविंकरुतस्वरः ॥ ५० ॥ मोरकोकिलनिघोषः चन्दुन्दुभिग
र्जितः ॥ चतुःषष्ठीसहस्राणी सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ५१ ॥ निश्रिताः पश्चिमेभागे पी
डयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णा गृहगणा गृष्टा दृष्टं रूपलक्षणम् ॥ ५२ ॥ हिकितेश्वासते
चापि शीतलंगात्रमेव च ॥ त्विद्यते फेनलालाश्च श्वपते न पुनः पुनः ५३ ॥ वर्णवान् भ
वति सरो वेपते धावते तथा ॥ पुनर्न खाधिदर्शयति महिं विंशतिरोदिति ॥ ३४ ॥ भवं
ति दृष्टं रूपं लक्षणं च मनुष्यकान् ॥ तदा विरुपाक्षेण महादृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३५ ॥
कुलदीपकिमायात सञ्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया
॥ ३६ ॥ तन्द्रायाममदूताभ्यां नीयते मेयमालये ॥ विरुपाक्षमहाराज जीवरक्षांकुरु

॥ गुरुः ॥
॥ ८२ ॥

मम ॥ ३७ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा विरुपाक्षसमादिशत् ॥ सुदाते मंगलं भूयात् जी
वरभांसदा भवेत् ॥ ३८ ॥ इत्यादिर्वचनं श्रुत्वा निवृत्तो हंसुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्ज
नाः सर्वे कुरुदीपं पर्यपृच्छत ॥ ३९ ॥ यमस्य पश्चिमे द्वारे किं किमस्ति वदस्व भो ॥ इ
ति विज्ञापितं श्रुत्वा कुरुदीपः समादिशत् ॥ ४० ॥ ज्ञानकेतुः समाख्यातो भिक्षुरेकः स
माश्रितः ॥ भिक्षुणा मे समा लोक्य दिदेश धर्ममुत्तमम् ॥ ४१ ॥ देवा वा देवायं वा जीणे
द्वारं कृतं महत् ॥ ४२ ॥ जीणो द्वारस्य पुण्येन हरतियमशासनम् ॥ चतुर्द्विवलसभा
युक्तश्चक्रवर्त्तिः समो भवेत् ॥ ४३ ॥ पुण्यवान् वलवान् भूत्वा न तस्य विकलेन्द्रियः ॥
ततः श्चाते सखं भुक्त्वा सम्बुद्धत्वं प्राप्नुयते ॥ ४४ ॥ इत्यादिष्टं वचनं श्रुत्वा निवृत्तो हंसुहृज्ज
नाः ॥ देवालयं स्वगृहे स्थं जीणो द्वारं मया कृतम् ॥ ४५ ॥ देवालयं कथं भूतं चैत्याका

॥ ३७ ॥

॥ ३८ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ८२ ॥
से

रंसुलक्षणम् ॥ मध्ये वैरोचनं शून्यं पूर्वे अक्षोभ्यसौ गतम् ॥ ६६ ॥ दक्षिणे रत्नसंभवं
अमिताभञ्च पश्चिमे ॥ उत्तरे मोघसिद्धिश्च वज्रसंभवं सुन्धरम् ॥ ६७ ॥ आ
र्यतारालोकनाथं मञ्जुश्रियं सरस्वतीम् ॥ पूज्यापारमिताजननीं पृष्ठापितां मया खलु
॥ ६८ ॥ हृत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृज्जनाः प्रबोधिताः ॥ अहो धर्म अहो पुण्य अहो धर्म
स्य भावतः ॥ ६९ ॥ सञ्जीवैव यमद्वारात् प्रत्यागतो महर्षिर्हिकः ॥ हृत्युदाहृतं कृत्वा सु
हृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अक्षुतकुलदीपध
र्मराजकथायां तन्द्वायां कुलदीपयमस्य पश्चिमद्वारात् प्रत्यागतप्रशंसा पञ्चदशोऽध्या
यः ॥ १५ ॥ अथावृवीत् चानन्दतो वृहदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्वायां कुलदीपोऽसौ यम
पुरात्सुनिवृत्तः ॥ १ ॥ तदा पुत्रपौत्रादिन् समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सुहृज्जनान्समा

॥ गुरुः ॥

॥ ८२ ॥

लोभन कुलदीपः समादिशत ॥ २ ॥ कृतांतरयपुरे गत्वा निवृत्तीहं सुहृज्जनाः ॥ इ
त्यादिष्ठं च श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्य
वृच्छन् ॥ कुलदीपं समपूरय पदस्वसहिनां खलु ॥ ४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदी
पः समादिशत ॥ पृथ्वीचोत्तरद्वारस्य पुरां समकथयाम्यहं ॥ ५ ॥ श्रुयतां सुहृज्जना
स्तसर्वे चोत्तरे गमनं कथाम् ॥ आदौ चोत्तरे द्वारे पदवीं स्वर्णमयीं भूतम् ॥ ६ ॥ तत्रासी
त्पारिजातादिमालतीपुष्पपुष्पितम् ॥ ७ ॥ तथान्ये पद्मोत्पलं पुष्पं पुष्पितं च स
रोवरम् ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकूजितम् ॥ ८ ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कू
जितं सततं स्तथा ॥ श्रीखण्डादिकयूरैश्च सिञ्चितं मार्गमेव च ॥ ९ ॥ तत्र मार्गे सु
गंधादिवायुना परिवाहिता ॥ अनेग सुगंधधूंधूपितं च समंततः ॥ १० ॥ षोडशैवर्ष

॥ अ० ॥

॥ ८३ ॥

संयुक्तेरप्सराभिर्निवासिताः ॥ कौटुशारप्सराभिः रम्यमानातिसुंदराः ॥ १११ ॥ नवयौ
वनसम्पन्ना कामरसैः समन्विताः ॥ गृहीताचामरैः काभिर्गृहीतावालढ्यंजनैः ॥ ११२ ॥
गृहीताकलशैः काभिर्गृहीतासगुणैस्तथा ॥ गृहीतापुष्पमालाभिर्गृहीतापुंगतांबुलैः ॥
११३ ॥ गृहीताध्वजपटाभिर्गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ द्रुष्टुं शास्त्राप्सरासर्वा मार्गैर्मार्गैः समा
श्रिताः ॥ ११४ ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिताः ॥ तथागन्धर्वकन्याभि
र्गीयमानाप्रतिस्थिताः ॥ ११५ ॥ तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्येतापरिसंस्थिताः ॥ अनेन
चसुमार्गेणगंतव्यं राजमंदिरम् ॥ ११६ ॥ राजगृहं कथं भूतं स्वर्णरूप्यंचनिर्मितम् ॥ न
वरत्नादिखचितं वातायनंचशोभितम् ॥ ११७ ॥ स्वर्णरूप्यमयंस्तंभं सोपानञ्चसुशो
भितम् ॥ सुवर्णरत्नमयञ्च सिंहासनंचस्थापितम् ॥ ११८ ॥ अस्मिन्नेवराजगृहेषा

॥ गुरुः ॥

॥ ८३ ॥

मिकं रोयते जन्म ॥ समं त्रिधर्मराजोपि चागत्य सहसा तथा ॥ १९ ॥ धार्मिक धर्म
राजेन सांजलिना निवेदितम् ॥ भवंतश्चागता इष्टं आगतोस्मिह्यहं किल ॥ २० ॥ दू
त्यादिष्टं कृतांतेन नीयते धार्मिकं जन्म ॥ तदामार्गे समासीना अप्सराभिश्च पविताः
॥ २१ ॥ अनेक फलपुष्पादि समर्पितं स्तथा खलु ॥ अमृतादिजलैः पानैः रपितं धार्मि
कं जन्म ॥ २२ ॥ खाज्यभोज्यादिपानादि समर्पितं स्तथा खलु ॥ धार्मिक धर्मराजेन
राजगृहे प्रवेशितम् ॥ २३ ॥ मणिमुक्तादिखचितं सिंहासने प्रतिष्ठितम् ॥ तदायम
राजोसौ धार्मिकं तन्ममववित् ॥ २४ ॥ षट्गत्यां जायते जन्तो धर्ममेव प्रशस्यते ॥ ध
र्महीनश्च पापितं च नारके नीयते खलु ॥ २५ ॥ धर्मेण वर्द्धते ज्ञानं धर्मेण आयु वर्द्धते
धर्मेण प्राप्नोति मोक्षं धर्मेण धनवान् भवेत् ॥ २६ ॥ धर्मेण नीयते स्वर्गं पापेन नरकं

॥ अ०ध ॥

॥ ८६ ॥

वृजेत् ॥ इत्यादिष्ठं कृतांतेन श्रुत्वातेवामि कोजनाः ॥ २७ ॥ धम्मराजस्यपादाब्जे
पुणत्वासरणेगताः ॥ एतत्सर्वमयालोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ २८ ॥ तदासुहृज्ज
नाः सर्वे कुलदीपंसमवृवीत् ॥ यमस्यीतरद्वारस्य महात्म्यं वदसन्तम ॥ २९ ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ सुहृज्जनाः यूयं सर्वे कथयामिशृणुष्वच ॥ ३०
॥ उत्तरदिशिस्थिताराजा वैश्रवणाभिधेनृपः ॥ महर्द्धिको महावीरः सर्वशत्रूनि कृ
न्तनः ३१ ॥ महाकरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ राजा वैश्रवणेन मह्यं दृष्ट्वा समवृवी
त् ॥ ३२ ॥ पुष्पराशीवत्कुल कलविंकरुतस्वरः ॥ मोरको किल निधो षोमे घटु
न्दुमिगर्जितः ॥ ३३ ॥ सुमेरुं कंपयित्वा तु धरणीपरिवर्त्ति च ॥ बंधयिष्यामः पाशेन
चन्द्रसूर्यौ तथानिलं ॥ ३४ ॥ चतुर्वर्णीसहस्राणि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ निश्रिता

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

उत्तरे भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ३५ ॥ यक्षगृहगणागुष्ठा दृष्टं रूपलक्षणम् ॥
हसति त्रसते भक्षं पुलं पश्चद्विकुप्यति ॥ ३६ ॥ निद्राश्चापि सते तस्य सरोवाढ्यपजा
यते ॥ उद्वसं प्रेक्षते नित्यं न भत्राप्यनुधावति ॥ ३७ ॥ रात्रौ प्रहर्षमायाति वेपते स्तं
भते सदा ॥ तदा हि वैश्रवणेन महादृष्टा समादिशत ॥ ३८ ॥ कुलदीपकिमायातस
ज्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितमया ॥ ३९ ॥ तं द्रायां यमद
ताभ्यां नीयते मे यमालये ॥ वैश्रवणमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ ४० ॥ इति निवेदि
तं श्रुत्वा निवृत्तो हसुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनारसर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत ॥ ४१ ॥ यम
स्योन्तरद्वारे किं किमस्ति वदस्व भो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत ॥
॥ ४२ ॥ कृतांतस्योन्तरे द्वारे अस्ति हिमालयोत्तमः ॥ तत्रासीदुर्महाप्राज्ञो मुनिजनाः

॥ अ० ध० ॥

॥ ८५ ॥

महर्षिकाः ॥ ४३ ॥ तत्र गत्वामुनिजनान्मया संप्रार्थितंस्तदा ॥ मुनिजनाः यूयं सर्वे कि
मर्थं कष्टमाश्रितम् ॥ ४४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा मुनिजनाः समादिशत् ॥ साधु
शृणुकुलदीप भिक्षूणां ब्रह्मचारिणाम् ॥ ४५ ॥ शिक्षासम्बरसांवृन्तं प्रवक्ष्यामि समास
तः ॥ ये च शुद्धाशयाः सत्वा प्रवृजित्वा जिनाश्रमे ॥ ४६ ॥ शिक्षासम्बरमिच्छन्ति धर्तु
निवृन्ति साधनम् ॥ प्रथमं ते समालोक्य शुद्धक्षेत्रे मनोरमे ॥ ४७ ॥ निषद्य स्वासने
ध्वात्वा संतिष्ठेरन्समाहिताः ॥ मस्मास्थिकेशजंवाला बल्कलामेध्यसंकुले ॥ ४८ ॥
क्षेत्रे नैव निवास्तव्यं कदापि ब्रह्मचारिभिः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं कर्तव्यं नैव संगति
॥ ४९ ॥ आलोकोपि निवासः पि कर्तव्यो न कदाचनः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं भोक्त
व्यं नापि किंचन ॥ ५० ॥ न स्थातव्यं न गंतव्यं क्रीडितव्यं न च क्वचित् ॥ उपसंपन्ने दा

॥ गुरुः ॥

॥ ८५ ॥

तव्यानचक्षुप्तिचतुर्थकम् ॥ ५३ ॥ सद्धम्मसाधनोपायनापिदेयंदुरात्मनां ॥ दुःशी
लाहिदुरात्मानो वौद्धशासनदूषकाः ॥ ५४ ॥ मरिचर्यानुसरक्ताः बलेशव्याकुलिते
न्द्रियाः ॥ तेषां नैवाभिदातव्य आवासे सौगताश्रमे ॥ ३३ ॥ दातव्योदुरतस्तेषां मा
वासत्राश्रमाद्वहिः ॥ संघालपोनदातव्योदुःशीलानां कदाचन ॥ ३४ ॥ न तेषां सांघि
कीभूमी नैवाहंति कुहापिहि ॥ न तेषां विद्यते किंचिदहं संवृन्तिचारणम् ॥ ३५ ॥
सर्वसत्त्वोहिताधानं कुतः संवीधिसाधनम् ॥ दुःशीलाभिक्षवोदक्षा भवेयुः सौगताश्रमे
॥ ३६ ॥ तत्र ते भिक्षवस्सर्वे भृष्टाचारादुराशयाः ॥ विहारे समुपासीनां चरे युगृही
चारकां ॥ ३७ ॥ भार्यापुत्रसताभातृ ज्ञातिवंधून्समन्विताः यथाकामं सुखं भुक्त्वा
संचरेरन्पुमोदिताः ॥ ५९ ॥ ते ऽर्नात्याहृत्यसधानां सर्वोपकरणान्यपि ॥ सर्वाणि

॥ अ० ध ॥

॥ ८६ ॥

स्वात्मसान्कृत्वा भविष्यं तिजिनालयं ॥ ६० ॥ यथेच्छया समादाय भुक्त्वा भोग्यं यथेऽसि
तं ॥ कुटुंबसाधनोपाये संचरेरन्पुगलिभकाः ॥ ६१ ॥ तेषां धिकोपचारेऽपी कुर्यात् विष्णुमूत्र
साधनम् ॥ क्लेष्मलालोवमोच्छिष्टं विसृजेयुश्च सर्वतः ॥ ६२ ॥ एतत्कर्म विष्णोः कानि न ते
सास्यति दुर्विधः ॥ उन्मताद्बुधदुर्दान्ताचरे युद्धं रितारताः ॥ यथेसां धिकोपचारेऽपि कुर्यात्
श्लेष्मादिसर्जनम् ॥ ६३ ॥ शालाटव्यां भवेयुस्तेपेताः शुची मुखः किल ॥ विष्णुमूत्रादिप
रित्यागं कुर्यात् सांधिकाश्रमे ॥ ६४ ॥ वाराणस्या भवेयस्ते कृमयोग्धमूत्रजाः ॥ दं
तकाष्ठादिकं हृत्वा पुंभुन्क्षुय च सांधिकम् ॥ ६५ ॥ तेस्य रक्तपसंवक् मत्स्यादिजलजंत
वः ॥ व्रीहिद्रव्याणि च हृत्वा भुक्षुये सांधिकानि च ॥ ६६ ॥ ते भवेयमहापेताः शुचिमु
खानगोदराः ॥ येन पानादिकं हृत्वा भुक्षुये चापि सांधिकम् ॥ ३७ ॥ तेस्युहीनकुले

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

जाता हीनेन्द्रियश्चयाचकाः ॥ ततश्च्युताश्चतै जाता लंगितकुब्जदुर्मुखाः ॥ ३८ ॥
कुष्ठव्याधिपनीतांगा भवेयःपतिवाहिकाः ॥ यदाते उत्थितायाययं धिंधृत्वाशनैभुवि
॥ ३९ ॥ निपतेयस्तदास्तेषां सर्वं पिपिशितान्यपि ॥ एवमेवहुवर्षाणिदुःखानि वि
विधानि च ॥ ४० ॥ भुक्त्वाह्यापार्यिकं कर्म कृत्वायायश्चनारकान् ॥ ये चापि सांघिकां
भूमिं परिभोज्यन्ति लाभिनः ॥ ४१ ॥ तदुष्ठावले शितात्मानो यायरो रवनारके ॥ तत्र
तेषामुखे तप्त लोहगुडानिवेशयेत् ॥ ४२ ॥ तैस्तेषामभिधक्ष्यन्ते तालोष्ठदुरान्यपि
कण्ठहृदुदरां त्रादीन्धक्ष्यते सर्वा विगृहान् ॥ ४३ ॥ तथामृतापुनस्तेपि जीवेयः कर्मभो
गिनः ॥ यमपालैर्गृहीत्वा च क्षेप्यन्ते घोरनारके ॥ ४४ ॥ तेषां कर्मवशाजिह्वा भवे
च्च महन्तरी ॥ कृष्यन्ते हलशतैस्तत्र जिह्वायापमर्कि करैः ॥ ४५ ॥ एवं बहु निवर्षा

॥ अ० ध ॥

॥ ८७ ॥

णि दुःखानि विविधानि ते ॥ भुक्त्वा मृताः पुनर्यायुर्नारके ग्निघटे खलु ॥ ७६ ॥ तत्र ते
षां कर्मदशाज्जिह्वा प्रभवेदपि तत्र च ॥ शूची शतसहस्राणि विधेयुर्भूमिकिंकरः ॥ ७७
तथापि ते मृतानैव स्थास्यंति दुःखिताश्चिरम् ॥ ततस्तान् ग्निखदायाञ्च क्षेप्स्यंति य
मकिंकराः ॥ ७८ ॥ तत्रापि ते मृतानैव स्थास्यंति कर्मभोगिनः ॥ ततश्चोत्क्षिप्य तां
प्रेतनद्याक्षेप्स्यंति यमकिंकरैः ॥ ७९ ॥ तत्रापि बहुवर्षाणि दुःखानि विविधानि ते ॥
भुक्त्वा स्थास्यंति दुःखार्ता सुचिरं कर्मभोगिनः ॥ ८० ॥ एवं त्रिकल्पवर्षाणि भूमतां नर
कं सदा ॥ ततस्तत्कर्मवैपाकक्षीणं तेषां भवेच्चिरात् ॥ ८१ ॥ ततश्च्युत्वा च ते जं व
द्वीपे जाता सुदुःखिनः ॥ दरिद्रिताश्च जात्यंधा भवेयुर्दुरिताशयाः ॥ ८२ ॥ एवं च बहु
दुःखानि प्रभुक्त्वा बहुजन्मसु ॥ सदा क्लेशाग्नि संतप्ता भूमेयुर्भवसागरे ॥ ८३ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ८७ ॥

स्मात्कुलदोषसंघानां सर्वोपकरणान्यपि ॥ द्रव्यान्यपि च सर्वाणि रक्षितव्या नियततः
॥ ८४ ॥ अनित्यान्तैव भोक्तव्यं सांघिकं वस्तु किञ्चन ॥ केनापि सांघिकं वस्तु जीर्णो
कर्तुं न शक्यते ॥ ८५ ॥ तदभोग्यमनौ त्याहि सांघिकं वस्तु किञ्चन ॥ अस्पृश्यं बन्धि
वन्तप्तं दहनं वस्तु सांघिकम् ॥ ८६ ॥ भारोपमं सदा क्रांतं मभेद्यं वज्रसन्निभम् ॥ अ
पथ्यं विषवदुष्टं तोक्षणासिधारसन्निभम् ॥ ८७ ॥ वैषंते जः शमी कर्तुं मन्त्रौषधैर्हि श
क्यते ॥ सांघिकं वस्तु हर्तुं न पापं केनापि शास्ते ॥ ८८ ॥ दूतिमत्वात्तसंसारस्य
बोधिं श्रोसस्वैप्सभिः सांघिकं वस्तु यत्नेन रक्षितव्यं सदा दरात् ॥ ८९ ॥ एवं विज्ञा
य सर्वोधिं चिन्तयित्वा समाहितः ॥ त्रिविधां बोधिमासाद्य सम्बुद्धपदमाप्नुयात् ॥ ९०
दूतिमुनिजनादिष्टं श्रुत्वा हंप्रवसानि च ॥ तथा च मुनिजनास्सर्वे कथं ते धम्मदानकम्

॥ अ० ध ॥

॥ ८८ ॥

॥ ९१ ॥ धात्रीहरितकीर्त्तिभा चतुर्चक्रनसादिकम् ॥ स्कन्धमूलादिकंदानं यथेप्सितं
फलं लभेत् ॥ ९२ ॥ एतद्दानादिभावेन दूप्सितं फलमाप्नुयात् ॥ पुत्रार्थिलभते पु
त्रं धनार्थिलभते धनम् ॥ ९३ ॥ क्षेत्रार्थिलभत क्षेत्रं गृहार्थिलभते गृहम् ॥ इति म
त्वाकुलदोषत्वं दानधर्मसदाकुरु ॥ ९४ ॥ द्रव्यादिषु वचं श्रुत्वा निर्वृत्तो हं सुहृज्जनाः
सुहृज्जनायूयं सर्वे पृत्यागतः कथां शृणुः ॥ ९५ ॥ यमस्य दर्शनं कृत्वा निर्वृत्तो हं सुवि
स्तरां ॥ प्रथमं वैकृतांतस्य स्थानात् वहिसमागतः ॥ ९६ ॥ ततो वहिषट्कोण मष्टकी
गंतयेव च ॥ प्रथमद्वारे समासिना दिग्गालाचातिभीषणाः ॥ ९७ ॥ द्वितीयद्वारे नाग
गणाः समाश्रिता भयंकराः ॥ तृतीयद्वारे चतुर्महाराजा स्थिता महर्द्धिकाः ॥ ९८ ॥ चतु
र्थो गिनी चतुर्थे द्वारे स्थिता प्रमोहिताः ॥ पञ्चमद्वारे अष्टलोकपाला समाश्रिताः ॥ ९

॥ गुरुः ॥

॥ ८८ ॥

९ ॥ ततोवहिवैतरणी नदीवहति सर्वेश ॥ षष्ठद्वारे ख दृग्गोपाणि समाश्रिता महाद्विवाः
॥ १०० ॥ सप्तमद्वारे हस्तिगणाः परिवृता समाश्रिताः ॥ अष्टमद्वारे सिंहगणाः समा
श्रिता भयंकराः ॥ १ ॥ नवमद्वारे क्रोष्टृगणाः समाश्रिताः प्ररोदिताः ॥ दशमद्वारे राक्षा
साः समाश्रिता भयंकराः ॥ २ ॥ एकादशद्वारे व्याघ्रगणाः गर्जिता च समाश्रिताः ॥ द्वा
दशोकाकगणाः कूजिता च समाश्रिताः ॥ ३ ॥ ततोवहिनिकेतेन परिवृतातिशोभिताः
तत्रैवमनुष्यलोकाः समाश्रितातिशोभिताः ॥ ४ ॥ ततोवहिपरिवृता वातिकापरिशो
भिताः ॥ ततोवहिअसिनाचपरिवृता समाश्रिताः ॥ ५ ॥ ततोवहिकुलिशेन परिवृ
ता भयंकरा ॥ ततोवहिचैत्यविंदा परिवृतातिशोभिताः ॥ ६ ॥ ततोवहिशिवलिङ्गा प
रिवृतातिशोभिताः ॥ ततोवहिअग्निज्वाला परिवृतामहोज्वाला ॥ ७ ॥ ततोवहिमहा

॥ अ०ध ॥

॥ ८९ ॥

नदी प्रवाहिताभयंकराः ॥ ततोवहि असिपत्र वनेनपरिवन्तिताः ॥ ८ ॥ एतत्सर्वलं
घपित्वा निर्वृतेहं सुहृज्जनाः ॥ मातुर्गर्भात्तथा कष्टं भवति निर्गतंस्तथा ॥ ९ ॥ यमपुरा
द्वहिरागंतु कष्टं भवति सर्वथा ॥ कृतांतस्य कथां श्रुत्वा सुहृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ १० ॥
तदा सुहृज्जना सर्वे प्राभ्यनन्दन् प्रवेदिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचि
तायां अद्भुतकुलदीपधम्मराजकथायां तन्द्रायां कुलदीप यमस्यान्तरद्वारात्प्रागगतपुंशं
सा षष्ठदशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ अथावधीतवृक्षदन्तं ज्ञानदन्तो महाविभुः ॥ एकदा
कुलदीपाय गृहं विसूचिकांगदाम् ॥ १ ॥ अधोवायुमूर्धगतं चर्द्धवायुनिरोधितम् ॥
शीतलं हस्तपादौ च सर्वांगं शीतलंस्तथा ॥ २ ॥ दृष्टिहीनं स्वरहीनं सर्वाङ्गं गूढंस्तथा
तद्रामो हृत्पलायुनेन पीडितं कुलदीपकम् ॥ ३ ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे विस्मिता समुपाश्रि

॥ गुरुः ॥

॥ ८९ ॥

ताः ॥ अहोहीमहामायुरी रोगंभूतं समववत् ॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेयमद्वारा यमदूताः
समागता ॥ आगत्यसूत्रपाशेन पादांगुष्ठेपुवंधितम् ॥ ५ ॥ कटिकण्ठेपुवंधित्वातरया
गुं संप्रतिष्ठिताः ॥ तस्मिन्कालेहितजन्या मंगुष्ठात् वह्निर्निर्गतम् ॥ ६ ॥ तथामध्यमांगु
ष्ठात् धूम्रचापि विनिर्गतम् ॥ तथैवचतुरगुष्ठाद्वायुचापि विनिर्गतम् ॥ ७ ॥ पञ्चांगु
ष्ठात् हिमवन्त नोरचापि विनिर्गतम् ॥ तदाकुलदीपाय दाहशीतं भवेत्किलः ॥ ८ ॥
तदाकाशेदीर्घश्रेणी पृथग्वर्तते तथा खलु ॥ दीर्घश्रेणिं कथं भूतं श्वेतनीलञ्चलोहितम्
॥ ९ ॥ पीतश्यामं विचित्रं च वस्त्रेण वेष्टितं तथा ॥ शोपानाच्च तदामह्यं तद्रायां नीयं
ते खलु ॥ १० ॥ व्याधुः सिंहकोलमुखा दत्तैर्मेनीयते तथा ॥ तदाकाशे मया दृष्टं वैरोच
नं महामुनिम् ॥ ११ ॥ श्वेतरूपं शांतमूर्तिं वज्रासनं समाश्रिता ॥ तथाक्षोभ्यं सयादृष्टं

॥ अ० ध ॥

॥ ९० ॥

नीलवर्णमहामुनिम् ॥ १२ ॥ पीतवर्णशांतरूपं रत्नसंभवशौगतम् ॥ अमिताभं रत्न-
र्णं च वज्रासनसमाश्रितम् ॥ १३ ॥ अमोघसिद्धिं श्यामवर्णं पञ्चबुद्धंपदशितम् ॥ पञ्च-
भिर्मुनिभिः सर्वैर्ददेयुमङ्गलाशिषम् ॥ १४ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात् जीवरक्षां सदा भ-
वेत् ॥ दूत्या शिवचनं दत्त्वा दूतगणान्समब्रुवन् ॥ १५ ॥ दूतगणाः कुलदीपाय मानीयं
यमसन्निधौ ॥ सासनापिन कन्तव्यं विसृजेत्स्वं निवेसनम् ॥ १६ ॥ दूत्यादिष्टं वचं श्र-
त्वा दूतगणाः प्रबोधिताः ॥ तदा दूतगणाः सर्वे निर्वृन्तं रवं पुरं ययौः ॥ १७ ॥ निर्वृन्त-
दूतगणाः सर्वे शांतभूतं विसृचिकाम् ॥ विष्णुमूत्रवमनंश्चैव शांतं भूतं तदा किलः ॥ १८ ॥
॥ तदा कुलदीपाय तद्वायां प्रतिबुध्यते ॥ तदा कुलदीपेन सुहृज्जनान्समब्रवीत् ॥ १९ ॥
सुहृज्जनायूयं सर्वे शृणुध्वं तु समाहितः ॥ विसृचिकां महाव्याधिं महाघोरं भयानकम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९० ॥

॥ २० ॥ पूर्वजन्मेनयापापं प्रकृतं बहुधा किल ॥ पापस्यानुभावेन रोगं भूतं पुनः पुनः ॥
२१ ॥ तस्मात्सुहृज्जनाः पापं कदापि प्रकृतं न हि ॥ धर्ममेव सदा लोके प्रकृतं बहुधा कि
ल ॥ २२ ॥ धर्मेण वर्द्धते आयुः धर्मेण सुखवान् भवेत् ॥ धर्मेण हरते पापं धर्मेण ध
नवान् भवेत् ॥ २३ ॥ धर्मेण स्वर्गमाप्नोति मोक्षं चापि प्रलभ्यते ॥ तस्मात्सुहृज्जना
लोके धर्मदानं प्रशस्यते ॥ २४ ॥ धर्मेण देवलोकस्य दर्शनं च प्रलभ्यते ॥ धर्मेण च वि
सूचिकां रोगं हरति सर्वथा ॥ २५ ॥ विसूचिकां महारोगेन प्रयोजनमौषधम् ॥ पूर्वज
न्मस्य पापेन रोगं भवति सूचिकाम् ॥ २६ ॥ विसूच्यां हरणीपायं पाठं पूजां च कारयेत्
पाठपुजानुभावेन रोगं हरति सर्वथा ॥ २७ ॥ द्रव्यादिष्टं वचं श्रुत्वा सुहृज्जनानुबोधि
ताः ॥ पुनः पाहकुलदीपः सुहृज्जनान् बिलोकयन् ॥ २८ ॥ मातृपितृसमायोगात् षट्

॥ अ० ध ॥

॥ ९१ ॥

गत्यां जायते नराः ॥ मातुर्गर्भात्पूजायते नवमासात्यये सति ॥ २९ ॥ निमग्नंति महा
घोरे संसारसागरे तदा ॥ पूर्वजन्मकृतपापं दुःखं भवति सर्वदा ॥ ३० ॥ पूर्वजन्मकृतं पु
ण्यं सुखं भवति सर्वदा ॥ तस्माच्च मानवा लोकाः कुर्युर्हि धर्मदानकम् ॥ ३१ ॥ धर्मही
नानरलोकामृत्युशीघ्रं भवंति हि ॥ कियंते शासनात्तत्र यमदूतैस्तदा खलुः ॥ ३२ ॥ स्व
स्वकर्मानुसारेण पच्यंते घोरनारके ॥ यमदूतैः समागृह्य यमपाशेन बध्यते ॥ ३३ ॥ पा
शैर्वंध्वा अंधकारे नारके नीयते तदा ॥ अंधकारात्समुद्धृत्य रौरवे नीयते तथा ॥ ३४ ॥
रौरवाच्च समुद्धृत्य अवीच्यां पच्यते खलुः ॥ अवीच्याच्च समुद्धृत्य क्षुरधारे पनीयते ॥ ३
५ ॥ क्षुरधारात्समागृह्य नीयते पेतनारके ॥ पेतनद्यां यमदूतैः प्रक्षिप्यते तथा खलु ॥ ३६ ॥
पेतनद्यात्समुत्सृज्य हीनकुले पूजायते ॥ हीनकुले समाश्रित्य महारोगं समुद्भवम् ॥ ३७ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९१ ॥

महारोगानुभावेन हस्तपादौ प्रगस्यते ॥ एवं सर्वं महादुःखं भूत्वा हि मरणं भवेत् ॥ ३
८ ॥ तस्माच्च सुहृज्जनालोका धर्मदानं कुरु सदा ॥ धर्मदानानुभावेन सर्वरोगात् मु
च्यते ॥ ३९ ॥ धर्मज्ञानानुभावेन स्वर्गलोके प्रयांति हि ॥ इतिसमादितं श्रुत्वा सुहृज्ज
नाः प्रबोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अष्टतकुलदीप धर्मरा
जकथायां कुलदीपाय विस्मृचि रोगभूतस्य प्रशंसा सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ अथ शा
स्ता ज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत ॥ तत्पूजाकृतपुण्यानां विशेषं फलमुच्यते ॥ १
तच्छृणुष्व ब्रह्मदन्त समाधाय सुचेतसा ॥ ॥ पुण्यकामामनुजात्रिरत्नं समीक्ष्य हर्षा
च्छरणं प्रयांति ॥ ते धर्मरक्तः शुभलक्ष्मीवन्तः सम्बोधिचर्याभिरता भवन्ति ॥ २ ॥ पञ्चा
मृतैः पञ्चसुगन्धितो यैः स्नात्वा सुखं ते दिविसंरमन्ते ॥ ये च त्रिरत्नेषु सुगन्धिधूपपुष्प

॥ अ० ध ॥

॥ ९२ ॥

पयन्तिपुतिमोदयन्ति ॥ ३ ॥ तेशुद्धचित्ताः शुचिर्गंधितांगा रत्नोपमाः श्रीगुणिताभ
वंति ॥ येफचगंधैरनुलोपयन्ति त्रिरत्नदेहेपरिशुद्धचित्ताः ॥ ४ ॥ तेरत्नवंतः क्षिति
पाधिराजा भवंतिसर्वार्थहितायकामाः ॥ यदुष्यपट्टादिवराम्बराणि त्रिरत्ननाथायम
दापयन्ति ॥ ५ ॥ कौशेयरत्नाभरणावृतांगा, धर्माधिपास्तेसधियाभवंति ॥ येचत्रिर
त्नस्थलजैः सपुष्पैजलाद्भवैश्चापिसमर्चयन्ति ॥ ६ ॥ तेदिव्यलक्ष्मीशुभगाभवंतः श्री
सिद्धिमन्तः सुरयाभवन्ति ॥ त्रिरत्नविंबेवरपुष्पमालायेधर्मकामाअवलंबयन्ति ॥
॥ ७ ॥ तेदेवराजावरलक्ष्मीवंतः सम्बोधिकामाः सुभगाभवन्ति ॥ सर्वाणिपुष्पाणिसु
गन्धिमन्ति त्रिरत्नविंबेपकिरन्तियेच ॥ ८ ॥ देवाधिपाः स्वर्गगताभवन्ति महीगता
स्तेक्षितिपाधिराजाः ॥ येदीपमालारचयन्तियेच रत्नत्रयागृहतमोद्भजाला ॥ ९ ॥ ते

॥ गुरुः ॥

॥ ९२ ॥

कांतरूपागणरत्नवंतो भवन्ति भूपाचितपादपद्माः ॥ १० ॥ प्रकुर्वते ये च पदोपदानं रत्न
त्रयाग्नेयततैलदीपम् ॥ तेषां हनेत्रापूर्वलागणाध्या देवाधिराजाः क्षितिपाधिपाश्च ॥
॥ ११ ॥ भोज्यपूर्णोत्तमसुरसंसुवर्ण रत्नत्रयायपूतिपादयन्ति ॥ ये भक्तियुक्ता दिविते भ
वन्ति सुराधिपोभूतयश्च वीराः ॥ १२ ॥ पानं नरायमतसदृगुणाध्य रत्नत्रयायपूति
पादयन्ति ॥ यथेष्टभोग्यं सततं प्रभुस्त्वा गच्छन्ति तत्तत्सुगतालये च ॥ १३ ॥ ये च त्रिर
त्नाय समर्पयन्ति सुपथ्यभेषज्यगणानि भक्त्याः ॥ श्रीसमृद्धाः क्षितिपाधिनाथा भुक्त्वा
सुखं यन्ति जिनालयन्ते ॥ १४ ॥ ताम्बुलपूजादिरसायनानि ये च त्रिरत्नाय समर्पयन्ति
॥ दिव्यांगसौंदर्यगुणाभिरामा भवन्ति तेषां गुणिनः सुराश्च ॥ १५ ॥ वितानमुच्चैर्वि
तनोति ये च रत्नत्रये सर्वनृपाभिर्वन्द्यः ॥ विशालवंशागुणवान्सुधीरो महानुभावप्रथि

॥ अ० ध ॥

॥ ९३ ॥

तीर्भवेत्सः ॥ १६ ॥ ध्वजान्विचित्रानवरोपयंति येचत्रिरत्नालयउत्सवायं ॥ तेश्री
समृद्धाः सुगुणाभिरामा भवंतिनाथादिविभूतलेच ॥ १७ ॥ श्रीमदताकाअदलम्ब
यंति रत्नत्रये ये सुरसाभियुक्ताः ॥ लक्ष्मीश्वरास्ते जिनदुष्टसंघा भवंत्यधोशादिभिभू
तलेच ॥ १८ ॥ छत्राणिसौवर्णमयानिये च कौशेयदुष्यैरचितानिवाच ॥ सुशुद्धरंगै
र्मयनैश्चपुष्यै रत्नत्रये ये भववरोपयन्ति ॥ १९ ॥ तेभूपराजावलसिद्धिमंतो लक्ष्मीश्व
राः सर्वाहितार्थकामाः ॥ सद्धर्मकामागुणरत्नपूर्णा वंद्याभवंतिपुवरर्द्धिमंतः ॥ २० ॥ सं
गीतवाद्यैर्मुरुजादिभिश्च मुकुन्दढक्कापुणवानकैश्च ॥ महुमृदंगपटहादिभिश्च मनो
हृद्योषैः श्रुतिचिन्तरम्यै ॥ २१ ॥ सदुन्दुभिपिडमझझरैश्चपुणादिभिर्मलवादनैश्च
॥ तथान्यकैर्मङ्गलशब्दवाद्यै रत्नत्रये ये रचयंतिपूजाम् ॥ २२ ॥ नदुर्गतिंतेसततंवृ

॥ गुरुः ॥

॥ ९३ ॥

जंतिस्वर्गे प्रयाता सुभगारमंते ॥ पुनः प्राह ज्ञानदत्तो ब्रह्मदा तं रवशिष्यकम् ॥ २३ ॥ शृ
णु ब्रह्मदत्त दानफलं विशेषगम् ॥ २४ ॥ भूमौ दुकुलसुकुमारविचित्रैः संता
रयेत्सुगतघण्टिक्रमाय ॥ येनापिते विपुलभोग्यमहानिधानं तेनावनीपतिरभूत्संभवे
षुतस्य ॥ भूपटस्य ॥ २५ ॥ न हि चिदुष्णोदकपादमेव च सुशीतलं स्वच्छसुगंधिकं
तथा ॥ प्रक्षाल्यपादौ सुगतस्य श्रद्धया ततः कुबेरत्वमुपेत्य सौनरः ॥ पादार्घ्यः ॥ २६ ॥
सुपीतवासापितभूमिण्डले परिक्रमार्थं प्रवरोतिलीलया ॥ तथागतस्यादगणीतमस्य
वाचोपमांसद्यमहीभुजेश्वरः ॥ २७ ॥ पीतवासस्य ॥ विकीर्यते न स पुष्पराजिकां मौ
नौन्द्रसघार्यगणीतमागूतः ॥ भवन्त्यसाकांतवपुर्धनाधिपः प्रबुद्धबुद्धत्वपदययौ सुधिः ॥
२८ ॥ पुष्पराजिकस्य ॥ श्रीखण्डकुङ्कुमसुशोभितचन्दनाच कूर्वन्ति ते स तिलकान्स

॥ अ० ध ॥

॥ ९४ ॥

हवुद्धसंघैः ॥ २९ ॥ तेषां पुनरुवन्ति जगतां तिलकोपमत्वम् सौन्दर्यरूपं पृथुद्रव्यवि
शालवंशः ॥ ३० ॥ तिलकस्य ॥ काश्मीरशीलमृगनाभिसुगंधिद्रव्यं ये सौग
तस्य वपुषि पतिलेपयन्ति ॥ सम्बुद्धवंशविपुलचसुगंधदेहं तेषां भवन्ति परमभोग्यमहा
निधानम् ॥ ३१ ॥ सुगन्धलेपनस्य ॥ स्वर्णस्य तिलकसंघैः श्रद्धया ये च दास्यति शुद्ध
तेजा भिवर्णाय त्रिभवेषु सजायते ॥ ३२ ॥ स्वर्णतिलकस्य ॥ पृवालमुक्ताद्यपिरत्नमा
लासंघैः श्रद्धान्वितो यो प्रदद्यात् ॥ द्रव्याधिद्रव्यविभवभवत्यधीनः संभाविकोशा
पुरुषो भवन्ति ॥ ३३ ॥ मुक्तादिमालायाः ॥ सर्वताथागतालंकृतसम्भवमौलीदन्दतिय
सौप्तसन्नचिन्तेन सहिरत्नखचितं मकुटञ्चयत्नान् ॥ ३४ ॥ सम्पूज्य देवाधिकसंघ
सहेन समहादरेण सम्बुद्धबोधि महासुखमाश्रयेषु दिवं नयन्ति ॥ ३५ ॥ रत्नमकुटस्य

॥ गुरुः ॥

॥ ९४ ॥

यच्छोपवीतं सुकुमारवाससपादयन्ति ह गणोत्तमस्य ॥ भूयीष्ठकोषसमवाप्स्य भूयस्तेषां
पुनर्वतीन्द्रपदं विशालवस्त्रं ॥ ३६ ॥ दिव्यं काषायवस्त्रं सहिर्गौरिकषाभिलिप्तं पाद
रणं च सह चीवरसंघनं रेणुयेन ॥ दद्यात्सजातीयतिषु प्रतिभिः सजन्मे न शीयते
शीतवसनेन न हि वैष्टितेन ॥ ३७ ॥ चीवरकाषायवस्त्रस्य ॥ गोवारिजं विविधपुष्प
सुगन्धयुक्तं श्रद्धान्वितं सुमनसां प्रतिपादयन्ति ॥ ये सो गतार्यसहसासनसाधिकेभ्य
स्तेषां पुनर्वतिसरराजमहेन्द्रलक्ष्मी ॥ ३८ ॥ पुण्यमालायाः ॥ छत्रीभूतो भवन्ति जगत
मातापुत्रपुद्गलात् छयारम्येव सतिसरुचिरलील्याराजलक्ष्मी ॥ धर्मस्वामी भवति
नियतं सर्वलोकस्य नाथः ॥ ३९ ॥ छत्रदानस्य ॥ सायोजिकं सहजसौरभधूपवासं भक्त्या
ददाति सुगताय ससाधिकाय ॥ तेषां पुनर्वतिविपुलं धनधान्यभोगान् सर्वं ह मव्यय

॥ अ० ध ॥

॥ ९५ ॥

पदखलुयेलभन्ते ॥ ४० ॥ धूपस्य ॥ तैलं तिलाज्यैश्च दिप्तदोषं ये साधिकाश्च प्रतिपा
दयन्ति ॥ सदृशनीयोनयनाभिरामा भवन्ति ते दिव्यसुखोपभोगी ॥ ४१ ॥ दोषस्य ॥
घात्रो हरितकीलभा चतुश्चपनसादिकं स्कंधमूलादिकं दानात् यद्येप्सितं फलं लभेत
॥ ४२ ॥ फलमूलादिकस्य ॥ सुगन्धितं च सुगन्धितोयं स्वादान्वितं येन सुवारि
पात्रं ॥ इदन्ति सघार्यगणोत्तमाय तृष्णान् चित्वा यपदं लभन्ते ॥ ४३ ॥ कुण्डिकापात्र
स्य ॥ लाण्डुक्यपूपकरपौलिकं च सम्पददाति मनसा दिविधानयुक्तम् ॥ भोग्येश्वरो
भवति यो भुवि शांतमानं सत्कायवाक्यमनसा जिनसाधिकाय ॥ ४४ ॥ लाण्डुकादिपूप
स्य ॥ पञ्चामृतैः पञ्चसुगन्धैः रत्नैर्दुर्वाक्षतैः कुण्डसलजतोयैः ॥ येनार्घदानं पकरोति तं
घै तेषां पुनर्वन्ति सुखमानिधानम् ॥ ४५ ॥ अर्घ्याचमनस्य ॥ सौवर्णरुप्यं विविधधातुजम्

॥ गुरुः ॥

॥ ९५ ॥

मयं वा शालोदकं सुपरिपूर्णं सुप्रिष्ठं शत्रुम् ॥ भक्त्या ददाति सुगता वगणं न्तमाय
स्यातस्य पुण्यमसमं फलमपमेयम् ॥ ४६ ॥ पिण्डपात्रस्य ॥ माहिष्यगोरं सवरं कनि
कान्वितं वैकुण्ठतन्दुलमहोदकमोदनेत ॥ तस्मै ददति सततं जिनसांघिकाय तेषां
पुनर्वत्यहुतभाग्यसराजलक्ष्मी ॥ ४७ ॥ क्षीरं दनस्य ॥ बलवान्स्थानसंपन्नो राजा भ
वंति न हर्षिकाः ॥ सद्यो भोजनं दत्त्वा सर्वत्र सुखमेधते ॥ ४८ ॥ भोजनस्य ॥ अ
श्वत्थमप्पाद्य पमार्गकाष्ठे यो सौ ददति सुगते सहिदन्तकाष्ठम् ॥ हिमस्य वर्णान्वितसम्भ
दतः शुचौ विशुद्धविमलं प्रभञ्जकाशम् ॥ ४९ ॥ दंतकाष्ठस्य ॥ व्रीहिञ्च धान्यं भुवि स
वजातं श्रद्धान्वितं यः पदं ददाति सद्ये ॥ द्रष्टुं फलं तस्य भवे स नित्यं सर्वार्थकामं समुपैति स
त्यक् ॥ ५० ॥ व्रीह्यादिकस्य ॥ विभवान् स दसपूर्णं सर्वस्य समन्वितः ॥ जिनसंघाय

॥ अ०ध ॥

॥ ९६ ॥

योदयात् तन्दुलस्यफलं भवेत् ॥ ५१ ॥ तन्दुलस्य ॥ शुद्धं स्फटिकसंकाशं रजसर्वसम-
न्वितम् ॥ लवणं योददातीह जायते योगविमहान् ५२ ॥ लवणस्य ॥ प्रसन्नवर्णा-
मृदुपाणिपादा महाबलाः शुभ्रभिरपधृष्याः ॥ तैलप्रदानेन भवंति मर्त्याः सुरुपरूपा सुख-
माप्नुवंति ॥ ३३ ॥ तैलस्य ॥ कर्पूरमोदाभिसुगंधितोयैः प्रक्षालनाय मुखपातविशुद्धि-
नाय ॥ ददंति योसौ सुगतस्य श्रद्धया संशुद्धवंशविपुलं च महानिधानम् ॥ ५४ ॥ आ-
चमनस्य ॥ नव्याधिरोगं न च वृद्धभावमारोग्यतानित्यमनंतभोग्यं ॥ भवेत्सुधीरो सु-
विशालवंशो भैषज्यदानालभते मनोच्चम् ॥ ३५ ॥ भैषज्यस्य ॥ राजाय च क्वती धनु-
रसि कुलिशे च न्हिकुन्तादि वर्षेनाभिन्नादिव्यदेहो भवति रिपुगणैश्चापधृष्यो धनाध्यः
प्रायच्छत्युन्वुजाक्षीयद्गृहमुनिवरे कांशभाण्डादिदानम् ॥ संवे संसारसारे प्रवरसुरन-

॥ गुरुः ॥

॥ ९६ ॥

तं चातिबुद्धत्वमेषः ॥ ५६ ॥ तामादिकं शभांजनस्य ॥ यथानुलभ्यते द्रव्यं दक्षणा यः
पुण्यति धर्मार्थकाममोक्षं च प्राप्नुवन्ति भक्तिमानसः ॥ एवमेतद्विधानेन देशयित्वानर
धिपः ॥ यथा तथा गताया हन्ते दीपं करमुनीश्वरम् ॥ ५७ ॥ दक्षणा ॥ यस्यानंदर्णगां
धं प्रकृतिगुणयुतं कल्पितं भृद्धिनाशि ॥ श्लेष्माघातोष्णवातः प्रशमनचतुरं पिप्पलीख
ण्डचूर्णम् ॥ ग्रीष्मे काले यभिन्नं शशिकरसदृशं भांजने संस्थितं तत् दत्त्वा सद्यः प्रभक्त्य
अमरभुवनगतो दिव्यमाप्नोति पानम् ॥ ५८ ॥ पूनकरः ॥ अथ खलुराजासवन्धयि
त्या भगवंतमेतदवाचत् ॥ अद्य मे सफलं जन्म सफलं जीवितं च मे ॥ अद्य बुद्धकुले तो
बुद्धपुत्रोऽस्मि साम्प्रतम् ॥ पराभवंतु सदा सखि आयुरारोग्यसम्पदम् ॥ ५९ ॥
इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अष्टमकुलदीप धर्मराजकथायां पूजादानप्रसशा

॥ अ० ध ॥

॥ ९७ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ अथावर्वात् ज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ एकदा
कुलदीपस्य वज्रसत्त्वस्य मूर्तिकम् ॥ १ ॥ स्थापितं स्वयं भुस्थाने चौरैणापहृतं निकलः ॥
देशदेशांतरंगत्वा चौरैर्ण विक्रियंस्ततः ॥ २ ॥ दीर्जं लिङ्गमिति ख्यातं देशे निवासिनो
जनाः ॥ यथामूल्यं प्रदियत्वा समागृह्य प्रणीयतः ॥ ३ ॥ तदा कुलदीपेन मूल्यं दत्त्वा प्रणी
यतः ॥ सुहृत् मित्रादिबन्धुभिः प्रस्थिता सम्प्रहर्षिताः ॥ ४ ॥ तदा कुलदीपेन सुहृद्भ्यः
निमंत्रितः ॥ शिविकायां प्रतिष्ठाप्य वज्रसत्त्वञ्च मूर्तिकम् ॥ ५ ॥ नानावाद्यं प्रवादित्वा
देशयात्रां प्रकाशयेत् ॥ देशयात्राम्प्रकुर्वित्वा स्वगृहे नीयत रतदा ॥ ६ ॥ स्वगृहे सं
शित्वा नित्यपूजां प्रकाशयेत् ॥ वज्रसत्त्वानुभावेन दानं कर्तुं समिच्छितः ॥ ७ ॥ निर्मि
त्वा स्वगृहे निकटे दानशालां सुशोभिताम् ॥ तपडुलानि च द्रव्याणि धान्यादिविविधा

॥ गुरुः ॥

॥ ९७ ॥

निच। ८ ॥ फलमूलादिपानानिसर्वोपकरणानिच ॥ एतैःसदैःपूरयित्वा दानं कर्तुं स
मिच्छितः ॥ ९ ॥ तदा मुनीश्वरो धीमान् दीपंकरादिसौगताः ॥ आगत्य दानशालायां प्र
वेशिता यथा क्रमात् ॥ १० ॥ सर्वं दानं गृहीत्वा वै आशिर्वा दन्ददन्तु ते दानधर्मानुभा
वेन च ते यायात्सुखावतीम् ॥ ११ ॥ इत्याशिर्वचं श्रुत्वा कुलदीपसहर्षितः ॥ तदा
कुण्डली रंजितं दीपंकरादिसौगतान् ॥ १२ ॥ पादाब्जैर्वन्दनां कृत्वा क्षयार्पणं तदा कृतम् ॥
भगवन्मुनिशार्दुल समोपरिक्षमांकुरुः ॥ १३ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा दीपंकरम्
नीश्वरः ॥ प्रविलोक्य जनान् सर्वान् आशिर्वा दन्ददन्तु वै ॥ १४ ॥ दानपुण्यानुभावेन
यायासुः सुगता लये ॥ इत्याशिर्वचनं दत्वा प्रत्यगमत् मुनीश्वरः ॥ १५ ॥ कुलदीपो
पितं दाने विसर्जनं कृतं ततः ॥ एतत्पुण्यानुभावेन कुलदीपदिव्ययौ ॥ ॥ इ

1000

1000

[illegible]

ASHA ARCHIVES

आशा भोंसले

2731

ASHA ARCHIVES